

**Venerabilis Bedæ Presbyteri Anglo-Saxonis, Doctoris
Ecclesiæ Vere Illuminati Opera Theologica, Moralia,
Historica, Philosophica, Mathematica & Rhetorica,
quotquot hucusque haberi potuerunt omnia**

In Vetus Et Novum Testamentum, Salvberrimis In Moysis Pentatevchvm,
Tobiam & Iobum, Libros Regum, Davidis Pasalmos, Parabolas Salomonis &
Cantica, Prophetas &c. explanationibus & Quæstionibus enodata:
Moralibus doctrinis & expositionibus in quatuor Evangelistarum Evangelia
illustrata: facundissimis ...

... Hic Tomus Quartus Allegoricis Expositionibus Et Qvæstionibus Vtrobique
Salvberrimis Tractat

Beda <Heiliger>

Coloniæ Agrippinæ, 1688

De tabernaculo & vasis ejus, ac vestibus sacerdotum, libri duo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72011](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72011)

Sed dum illam pellant, hanc suscipiunt: lucem tenebris permixtam tenent. Quid itaque in hac vita omnes qui veritatem sequimur, nisi aurora vel diluculum sumus? quia & quaedam jam quae lucebant, agimus: tamen in quibusdam adhuc tenebrarum reliquijs non caremus.

In expositione beati Job, Lib. 31.

Nasus tuus sicut turris David, quae est in Libano. Per nasum odores foetoresque discernimus. Et quid per nasum nisi provida sanctorum discretio designatur? Turris verò speculationis in altum ponitur, ut hostis veniens longè videatur. Rectè ergo nasus Ecclesiae turri in Libano similis dicitur: quia sanctorum provida discretio, dum sollicitè circumquaque conspiciat, in altum posita, priusquam veniat culpa, deprehendit: eamque quo vigilanter prae-notat, eo fortiter declinat.

In expositione Ezechielis, de quo supra, Homelia 17.

Ut ergo servetur veritas praedicandi, teneatur necessè est altitudo vivendi. Unde rectè quoque sanctae Ecclesiae sponsi voce in Canticis canticorum dicitur: Nasus tuus sicut turris Libani. Quae ergo laus est fratres mei, ut sponsae nasus tui comparatur. Sed quia per nasum semper odores foetoresque discernimus, quid per nasum nisi speculationum discretio designatur? Qui nimirum nasus, sicut turris Libani dicitur: quia videlicet praepositorum discretio, & munita semper debet esse ex circumspeditione & altitudine vitae consistere: id est, in valle infirmi operis non jacere. Sicut enim turris in monte idcirco ad speculandum ponitur, ut hostes qui veniunt longius videantur: sic praedicatoris vita semper in alto debet fixa permanere, ut morte natium discernat foetores vitiorum, odoresque virtutum: incurfus malorum spirituum longè prospiciat, & commillas sibi animas per suam prudentiam cautas reddat.

In expositione beati Job, Lib. 12.

Videamus si floruit vinea si flores fructus parturiunt. Florent vineae, cum mentes fidelium bona opera proponunt. Sed fructus non parturit, si ab eo quod proposuerant, aliquibus victi terribus infirmantur. Non ergo intendum est si vinea floreat, sed si flores ad partum fructuum convalescant: quia mirum non est, si quis bona inchoet, sed valde mirabile, si mentione recta in bono opere perducatur.

In expositione beati Job, Lib. 16.

Quae est ista quae ascendit de deserto, delictijs affluens? Nimirum sancta Ecclesia, nisi verborum Dei affluet delictijs, de deserto vitae praesentis ascendere ad superiora non potest. Delictijs ergo affluit & ascendit, quia dum mysticis intelligentijs pascitur, ad superna quotidie contemplanda sublevatur.

In expositione beati Job, Lib. 18. iuxta septuaginta interpretes.

Quae est ista quae ascendit de aëthate? Quia sancta Ecclesia caelestem vitam naturaliter non habet, sed superveniente spiritu, pulchritudine donorum componitur, non alba, sed dealbata memoratur.

In expositione beati Job, Lib. 30.

Pone me ut signaculum super cor tuum. Idcirco rebus signaculum ponitur, neque diripientium praesumptione temerentur. Sponsus ergo in cor, ut signaculum ponitur, quando fidei eius mysterium in custodiam nostrae cogitationis imprimitur, ut ille infidelis servus, nimirum noster adversarius, cum signa fidei considerat, tentando eum irrumpere non praesumat.

In expositione Evangelica, Homelia 7.

Quia sortus est, ut mors dilectio. Sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporalium aeternae vitae charitas occiditur. Nam quem perfecte absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit.

In expositione beati Job, lib. 19.

Soror nostra parva est, & ubera non habet. Sicut uniuscujusque hominis, sic sanctae Ecclesiae aetas describitur. Parvula quippe tunc erat, cum à nativitate recens vel dum vitae praedicare non poterat. Hinc enim de illa dicitur: Soror nostra parvula est, & ubera non habet, quia nimirum sancta Ecclesia, priusquam proficeret per incrementa virtutis, infimis quibusque auditoribus praebere non posuit ubera praedicationis. Adulta verò Ecclesia, quando Deo verbo copulata, sancto Spiritu repleta, per praedicationis ministerium, in filiorum conceptione foetatur, per praedicationis ministerium, in filiorum conceptione foetatur, quos exortando parturit, convertendo parit. De hac ejus aetate Dominus dicitur: Adulescentula dilexerunt te. Univerfa quippe Ecclesiae, quae unam Catholicam faciunt, adolescentulae vocantur, non vetustae per culpam, sed novellae per gratiam: non senio steriles, sed aetate mentis ad spiritalem congruae fecunditatem.

In expositione Ezechielis, Homelia 2. partis secundae.

Quae habitas in hortis, amici auscultant, fac me audire vocem tuam. In hortis sancta Ecclesia, in hortis unaquaeque quoniam habitat, quae jam viriditate ipsi, & bonorum operum est repleta. Sicca quippe spes est hujus seculi, quia omnia, quae hic amantur, cum festinatione marcescunt. Et Petrus nos Apostolus festinare admonet, dicens: In hereditatem incorruptibilem, incontaminatam & immarcescibilem. Quae ergo jam in hortis habitat, oportet ut sponsum suum, suam vocem audire faciat: id est canticum bonae praedicationis emittat, in qua ille delectetur, quem desiderat. Amici auscultant, videlicet omnes electi: qui ut ad caelestem patriam reviviscant, verba vitae desiderant.

In expositione beati Job, Lib. 17.

Fuge dilecti mi. Fugit nos dicimus, quotiens menti nostrae, id quod reminisci volumus, non occurrit. Fugit nos dicimus, quando id quod volumus, memoria non tenemus. Sancta ergo Ecclesia, postquam mortem ac resurrectionem Domini, & ascensum describit, clamat et propheticò plena spiritu: Fuge dilecti mi, fuge. Ac si diceret: Tu qui ex carne comprehensibilis factus es, ex divinitate tua intelligentiam nostri sensus excede, & in te ipso nobis incomprehensibilis permane.

Expositionis allegorica in Cantica canticorum Salomonis, Eius.

BEDÆ PRESBYTERI DE TABERNACULO ET VASIS EJUS, AC VESTIBUS SACERDOTUM, Liber Primus.

CAPUT PRIMUM.

Moses in montem Dei, cum Iosue ascendens, Aaron & Hur regimen populi reliquit.

OCURRII juvante Domino de figura Tabernaculi & vasorum, atque utensilium ejus, primò situm loci, & circumstantias rerum, quomodo loci habuerint, quandoque haec scriptura praescripta sunt, impicere atque attentius considerare debemus. Omnia autem, sicut Apostolus ait, in figura continentur. Omnia videlicet, non solum facta vel verba, quae sacris literis continentur, verum etiam locorum, & horarum & temporum situs, & ipsarum quoque, in quibus gesta, sive dicta sunt circumstantiarum rerum.

Dixi, inquit, Dominus ad Moysen, Ascende ad me in montem, & esto ibi. Daturus ergo legem Moysi Dominus, primò illum

illem in verticem montis evocat, ut in alto secum demoratus liberius audiat, quæ ad inferiora rediens populùm præcepta doceat: simulq; ex altitudine loci colligat, quàm celsa quamcumve ab humanis secreta doctrinis sic lex quæ accipit, & quomodo ab illis solummodò perfectè intelligi vel custodiri possit, qui sese à terrenis contagiis sublimis ac perfectis vivendo separaverint. Unde & populùm in inferioribus expectare, donec Moyses redeat, præcepit: ut insinuet typicè, quia celestia quidem sint arcana suæ legis, & quæ à perfectioribus tantùm capiuntur, nec tamen infirmis occasio salutis desit, si sapientiæ majorum humiliter auscultare studuerint. Sic & in Evangelio Dominus novos gratiæ præcones in monte convocans, præceptis salutaribus instituit: ut ex loci etià situ pateret, quia sublimia illis vel mandata vivendi, vel promissa daret remunerandi, juxta illud Psalmista: *insubria tuis sicut montes Dei.* Sed & post resurrectionem rursum eisdem in monte sancto apprensus, eosque ad prædicandum non uni tantùm populo Israël, sed mittens tori mundo: *Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis.* Et legis ergò & Evangelii præcepta Dominus in monte dedit, ut sublimitatem per hoc utriusque Testamenti commendaret. Verùm quia Scriptura legis uni tunc populo Israël commendanda, gratia verò Evangelii ad omnes per orbem nationes Apostolis prædicandis erat perventura, rectè ad discendam accipiendamq; legem solus Moyses ascendit in montem; doctrinam verò Evangelii Apostoli simul omnes in monte cum Domino positi, auscultantibus & turbis audierunt. Sed & adventu sancti Spiritus, quo hæc eadem gratia & veritas Evangelii manifestius Ecclesiæ data est, non Apostoli solummodò, verùm etiam plurima simul cætera fidelium in cœnaculo montis Sion constituta suscepit, & hoc in variis divisione linguarum, ut tali esse miraculo Ecclesiæ cunctarum per orbem gentiù linguis Deum collaudatura signaretur.

Daboque tibi, inquit, tabulas lapideas, & legem ac mandata, quæ scripsi, ut doceas eos. Huic simile est illud Evangelii, quod supra posuimus: *Docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis.* Non ergò Moyses, non Apostoli, non quilibet doctorum alia debet populùm Dei docere præcepta, quàm quæ ipse Dominus docuit, quæque consilii sui decreto nobis observanda præscripsit, & in quorum observatione vitam nos habere æternam voluit: sicut nec de illis, quæ fieri iussit, doctores quicquam prætermittere oportet; sed omnia quæcunque ille mandavit, suis necesse habent auditoribus committere. Scripsit autem hæc in tabulis lapideis, quia in cordibus electorum fide, fortibus fixa intentione custodienda firmavit. Quorum exempla cum nobis ad imitandum proponit, quasi scripta in lapide statuta suæ legis ostendit. Nam & Daniel vidit Dominum in figura lapidis excisi de monte sine manibus, contrivisse pompam regni mundialis, ut regnum ipsius solum sine fine permaneat. Et Petrus fideles admonet, dicens:

Et vos tanquam lapides vivi, super edificantini domos spirituales. Surrexerunt Moyses & Iosue minister ejus. Iosue minister Moysi, Dominum Salvatorem & nomine designat & actione. Qui minister Moysi rectè vocatur, quia apprensus in carne, Mosaica legis in se ceremonias suscipere dignatus est: quia non solvere legem, sed venit adimplere. Moysi in omnibus vestigia sequitur: quia in cunctis quæ loquitur, vel scribit Moyses, ille vel typicè, vel manifestè designatus, quia comes individuus, si bene quaeritur, invenitur. Hinc etenim dicitur Judæis: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi; de me enim ille scripsit.*

Ascendensque Moyses in montem Dei, senioribus ait: *Expectate hic, donec revertamur ad vos. Habebit Aaron & Hur vobiscum, si quid natum fuerit questionis, referetis ad eos.* Aaron, mons fortitudinis; Hur, interpretatur ignis sive lumen. Unde Aaron Salvatorem Dominum, Hur designat Spiritum sanctum, quia & de hoc dicit Esaias: *Et erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium.* Et ille super Apostolos in lumine ignis apparuit. Ascendens ergò ad Dominum Moyses, Aaron, & Hur, hoc est, mon-

tem fortitudinis, & lumen ignis, in campestribus ad regimem populi dereliquit. Et nos si doctores nostros ad altitudinem divinæ contemplationis sequi non possumus, curemus solliciti, ne aliqua nos tentatio à vicinia montis Dei retrahat: sed juxta modulum nostrum virtutum operibus insistamus, inherentes stabili corde sacramentis nostri Redemptoris, quibus imbuti sumus: & gratiam Spiritus ejus, quæ signati sumus, intemeratam in nobis conservare curantes. Et si quæ nos ad veritatem quæstio pulsaverit, mox adiutorium invocemus ejusdem nostri Redemptoris, qui fideles suos per donum sancti Spiritus protegere à malis omnibus, ac liberare consuevit. Nec dubitandum, quia si inceptis persistimus, per montem fortitudinis infirmitas atque humilitas nostra confirmata exaltetur, & cunctis hostium tentamentis fortior efficiatur, per lumen quoque & ignem Spiritus sancti nostra illulstretur ignorantia, nos ad dilectionem ejusdem pii conditoris animus inardescat.

Cumque ascendisset Moyses, operuit nubes montem. Sicut mons, in quo legem accepit Moyses, altitudinem perfectionis, quæ in eadem lege erat conscribenda, designat: ita nubes, quæ mons tectus est, gratiam divinæ inhuat protectionis: quæ tanto amplius quisq; fruitur, quanto altius ad scrutanda mirabilia de lege Dei revelatis oculis cordis ascendit. Namque nec montem solummodo, in quo Moyses ascendit, nubes operuit: sed & populùm per desertam gradientem, qui nequaquam ad altiora poterat ascendere, nihilominus nubes cœlitus missa obumbravit. Unde scriptum est: *Expandit nubes in protectionem eorum,* quia nimirum Dominus omnes timentes se, puillos cum majoribus cœlestis benedictione protegit.

Et habitavit gloria Domini super Sinai, regens illum nube sex diebus, septimo autem die vocavit eum de medio caliginis. Non tantùm sublimitat, verùm etiam nomen montis, in quo lex data est, perfectionem ipsius legis figuratè denuntiat: Sinai namque interpretatur mensura mea, sive amphora mea. Divinitus ergò procuraturum est, ut mons, in quo lex daretur, amphora mea vocaretur: quasi ipso Domino per hoc vocabulum significante, quòd lex sua perfectà vivendi regulam omnibus promulgaret, & unicuiq; secundùm opera sua redderet, juxta hoc quod ait ipse: *In quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini.* Et: *In qua mensura mensuraveritis, remetietur vobis.* Bene autem dicitur, quòd Moyses ascendente, nubes & gloria Domini sex diebus montem operuit, septimo autem die illum ad altiora montis vocaverit. Sex namque diebus in lege operari, in septimo requiescere jubemur. Ascendensq; montem Moyses, sed diebus nube & gratiâ Domini regitur: ut inhuat mysticè, quia quicunque mandata Domini operibus iustis exequitur, divinâ utique protectione dignus existit. Idem natuq; Dominus, qui Moysen in montem ascendere iussit, ascendentem quoque suâ nube & claritate circumdedit: quia qui donum nobis bene operandi tribuit, ipse nos bene operantes, ne deficiamus, illulstrat, ne tentamentis antiqui hostis, quasi terroribus Solis exuramur, protegit. Septimo autem die vocat ad altiora Dominus Moysen, quia post operum perfectionem, requiem nobis lex promittit æternam: ut qui in altitudine rectæ actionis Domino affluere curavimus, jam ad ejus visionem atque colloquium ascendere mereamur, juxta illud Psalmista: *Etenim benedictionem dabit, qui legem dedit.* Ambulavit de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Quod etiam in hac vita nonnullis electorum constat esse donatum, ut post activâ perfectionem conversationis, ad divinâ gratiam speculationis ascenderint, qualiscunque, & quantulacunque hæc ab hominibus carne indutis fieri potest: quod & plurimis Patriarcharum ac Prophetarum, & præ cæteris ipsi Moysi concessum est, de quo specialiter dictum est: *quia locutus sit cum Deo facie ad faciem, sicut loquitur homo cum amico suo.* Unde & de illo specialiter in elligi valet, quòd sex diebus in monte nube & gloriâ Domini protectus sit, septimo autem die vocatus ad colloquiū ejus, altiora montis conscenderit: quia nimirum per bona opera, quæ Domino dante acceperat, magis ab illo illulstrari, atque ab

Pf. 83.

Mat. 28.

Dan. 2.

1. Pet. 2.

Mat. 5.

Esai. 5.

Mat. 7.

Mat. 4.

Pf. 83.

Exod. 33.

Bedæ Tom. 4.

Nn

omni-

Filii Israël primitias Domino offerre, & sanctuarium facere iuventur.

1: Tim. 6
Ibidem.

omnibus malorum incurribus meruit obumbrari, ac sic ad sublimiora visionis & collocationis illius dona pervenit. Medium namque caliginis, unde vocatus esse dicitur, non inesse Deo tenebris ulla significat: sed quia lucem habitat inaccessibilem. & licet idem dicit Apollolus: Quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest. Caligo namque illa obscuritas est arcanorum caelestium, terrenis quidem cordibus inaccessibleis, sed Moyfi & ceteris mundo corde beatis divinam referante gratia penetrabilis, quibus dicitur in Psalmo: Accedite ad eum, & illuminamini. Inaccessibilis namque est eius virtus nostris, ad quam tamen acceditur muneribus ipsius. Ubi apte subiungitur:

Pf. 33.

Erat autem species gloriae Domini, quasi ignis ardens super verticem montis in conspectu filiorum Israël. Quali ignis namque ardens species gloriae Domini apparuit: quia corda electorum, & dono scientiae caelestis illustrat, & ardore suae charitatis inflamat. In nube ergo, caligine & igne gloria Domini visa est. In nube videlicet, quia nos ab situ tentationum protegit. In caligine vero, quia potentia maiestatis eius a nulla potest creatura ad integrum comprehendere. Pax enim Dei exuperat omnem sensum. In igne autem ardente, quia mentes fidelium supernorum bonorum & cognitione irradiat, & specie dilectione accendit.

Pbil. 4.

Et hanc quidem Domini gloriam, filii Israël de longe, & ab inferioribus aspiciunt, Moytes vero altius ascendendo penetrat: quia nimirum abdita divinarum mysteriorum perfecti quique perfecte ac sublimiter vident. At nos nostrae memores fragilitatis & inertiae, etsi huc intrate comprehendendo nequivimus, saltem credendo, sperando, diligendo, in proximo manere atque asperitare curemus. Quali enim filii Israël à longè oculos ad montem Dei, atque ad conspectum gloriae eius habent, cum infirmi quique in Ecclesia se Deum videre summo perè desiderantes, oculos mentis sedulo in memoriam aeternae claritatis fixos tenent. Quibus in vicinia montis Dei, in quem Moytes ascendisse noverunt, commorantur, cum illo se moderamine vivendi coercent, quo nunquam gressum suae operationis longius ab imitatione summorum virorum abstrahant, tamen necdum plenè illorum ad perfectionem sequi veltigia possint.

CAPUT II.

Moytes septimo die ad altiora montis vocatus, quadraginta diebus ac noctibus ibi cum Domino moratur.

INGRESSUSQUE Moytes medium nebulae, ascendit in montem, & fuit ibi quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Moytes medium nebulae ingressus ascendit in montem, cum prae dicatores divinae legis, in quibus ipse Moytes eximius erat, ad intuenda sublimiter incerta & occulta sapientiae divinae, invitante ac ducente Domino penetrant. Fuit autem cum Domino Moytes quadraginta diebus & noctibus, ut hoc numero temporis disceret, quod illi solummodo Decalogum legis, quem cum suo populo acceperat, possent implere, quos Evangelicae gratia veritatis, quae quatuor libris esset describenda, juvaret. Quater enim deni quadraginta faciunt. Vel certe quod venturum esset tempus, quando eadem praecepta Decalogi, quae tunc cum uno filiorum Israël populo accepit, in notitiam cunctarum gentium, quae quatuor orbis partibus continentur, divina gratia largiente panderentur, omnesque per horum nationes observantiam, ad salutem pervenirent aeternam. Vexum quia breviter, quam mirifico ascensu Moytes ad accipiendum legem pervenit, didicimus: jam nunc aures simul & animos ad erudienda quae audivit, ac pro modulo nostro exponenda ipsa legis mandata convertamus.

Sequitur:

LOCUSQUE est Dominus ad Moysem, dicens: Loquere filiis Israël, ut tollant tibi primitias: ab omni bonitate qui offeruntur tibi, accipietis primitias tibi. Et nos primitias bonorum nostrorum Domino tollimus, quando si quid boni agimus, totum hoc divinae gratiae tribuimus veraciter, & intimo ex corde profertes, quod ne initium quidem bonae actionis aut cogitationis aliquid, nisi à Domino possimus habere: mala vero nostra semper à nobis ipsi diabolo intelligant, & cepta contummata nec nisi Domino donante laxanda esse fatemur. Pelagianae primitias bonorum suorum nolunt Domino tollere, sed libimet ipsi possidenda retinere: quia se boni aliquid à seipsis habere gratia Dei habere, illud praeiudicium autumant. Bene autem praecipitur Moyfi, ab homine qui electio tioneus, accipere primitias: Bilarem enim datur cum illa Deus. Et Apollolus: Non ex tristitia nos, aut ex necessitate, sed proposito cordis bona facere iubet. Quod se facere sciens Propheta gloriatur in Domino, dicens: Voluntarii sacrificii tibi.

Hae sunt autem quae accipere debent: aurum, argentum, & as, hyacinthum ac purpuram, coccum, bis sinitum, & byssum, pilos caprarum, & pelles arietum virorum, & as, pelles hyacinthinae, & ligna setim, oleum ad luminaria concinnanda: aromata, nunguentum, & thymiam boni odoris, lapides onychinos & gemmas, ad ornandum ephod ac rationale. Facient, autem, sanctuarium, & habitabo in medio eorum. Cuncta haec, quae Dominus scribit à priore populo ad faciendum sanctuarium materialiter offerri praecipit: nos quoque, qui spiritualiter filii Israël, imitatores Deum videntis populi esse desideramus, spirituali intelligentia debemus offerre, quatenus per huiusmodi oblationes voluntarias & ipsi sanctuarium ei in nobis facere mereamur, & ipsi in medio nostrum habitare, hoc est, in nostro sibi corde mansionem consecrare dignetur. Cui videlicet aurum offerimus, cum claritate verae sapientiae, quae est in fide recta, resplendemus. Argentum, cum & ore nostro confessio fit in laudem. As, cum eandem fidem publicè praedicatione divulgate gaudemus. Hyacinthum, cum sursum corda levamus. Purpuram, cum corpus passioni subijcimus. Coccum bis sinitum, cum geminam, i. Dei & proximi dilectione flagramus. Byssum, cum carnis calitatem tentimus. Pilos caprarum, cum habitu poenitentiae ac luctus induimus. Pelles arietum rubricatas, cum ipsos dominici gregis doctores suo sanguine baptizatos videmus. Pelles hyacinthinas, cum nos post mortem spiritalia in cellis corpora habituros esse speramus. Ligna setim, cum expurgatis peccatorum spinetis mundam carne & animam Domino soli servimus. Oleum ad luminaria concinnanda, cum fructibus charitatis & misericordiae refulgemus. Aromata, nunguentum & thymiam boni odoris, cum opinionem bonae nostrae actionis, multis ad exemplum bene vivendi, longè lateque diffundimus. Lapides onychinos & gemmas ad ornandum ephod ac rationale, cum miracula sanctorum, quibus cogitationes Deo devotas, & opera virtutum ornare, dignè laude praedicamus.

Atque haec in adiutorium nostrae fidei, ubi opus fuerit, assumimus. Quia enim in humeris opera gestare solemus, rectè per ephod, i. superhumerae, opera iustorum, & pro Domino labores insinuamur. Quia vero in pectore cogitationum sedes est, rectè in rationali, qui est habitus pectoris sacerdotalis, mundam electorum cogitationes exprimuntur. Lapidesque onychini & gemmae ornant ephod ac rationale, cum eximius summorum patrum actibus ac cogitationibus, etiam miraculorum insignia iunguntur. Neque aliquid verat in lapidibus onychinis, qui sanguinei feruntur esse coloris, ad dita bonis operibus martyrii merita intelligi. De quibus linguis suo loco plenius optulante Dei gratia dicendum est.

Facientque tibi, inquit, sanctuarium, & habitabo in medio.

eorum, juxta omnem similitudinem tabernaculi, quod ostendat tibi, & omnium vasorum in cultum ejus.) Ostendit Moyli Dominus tabernaculum in monte, & vasa in cultum ejus consecrata: quia eidem secum tanto tempore demoranti manifeste demonstravit, quam à pietate, humilitate & munditiâ virtutes angelicæ suo creatori gaudeant obedire. Quæ sunt perfectum in omnibus tabernaculum ejus, qui nunquam in eis, ex quo conditi sunt, manere atque inhabitare cessavit. Quorum etiam nobis in resurrectione similitudo vitæ, & communis ante Dominum conversatio promittitur: quicunque modò relictis hujus mundi contagiis, eorum in terris vitam imitari studemus, videlicet in laudando ac diligendo Dominum, & proximum quoque in Deo diligendo ac juvando, inimicos etiam ad amorem Dei, pietatis officii provocando: quales erant quibus ait Apostolus: Vos autem fratres non estis in carne, sed in spiritu. Tabernaculum ergò, quod Moyli in monte monstratum est, superna est illa civitas & patria celestis, quæ illo quidem tempore ex solis extritis creditur Angelis sanctis: post passionem vero, resurrectionem & ascensionem in caelos, Mediatoris Dei & hominum, & multitudinem præclaram & copiosam sanctarum recepit animarum. Vasa verò tabernaculi illius singula quæque sunt personæ spirituum beatorum: ex quibus omnibus ipsa Hierusalem, quæ est mater omnium nostrum, in vera pace & unitate consistit. Notandumque diligentiùs, quòd sanctuarium Domino facere filii Israèl jubentur, non ex parte simile, sed juxta omnem similitudinem tabernaculi, quod ostendit Moyli, omniumque vasorum in cultum ejus. Si autem ad Angelorum in caelis consortia tendimus, debemus vitam eorum in terris, quantum non noxia corpora tardant, terrenique hebetant artus, moribundaque membra, semper imitari. Quod si forte requiris, in quo hoc tabernaculum celeste homo terrena, spirituales carnalis imitari valeat? Diligent Deum & proximos: hoc imitare. Subveniunt miseris, etiam non Angelis, qui omnes beati sunt, certè hominibus: hoc imitare. Humiles sunt, mites sunt invicem, placati sunt, divinis parent jussis: hoc in quantum vales, imitare. Nihil mali, nihil otiosi, nihil injulii loquuntur, agunt, cogitant, divinis in decessu laudibus verbo & mente assunt: hoc quantum potes imitare, & sanctuarium Domino juxta exemplum quod Moyli in monte monstratum est, ædificasti, venientique Dominus & Salvator noster cum Patre mansionem apud te faciet: quin & post hanc vitam in illud tabernaculum quod imitaberis, perpetuò beatum introductet. Sequitur:

CAPUT IV.

Descriptio arca.

Sicque facietis illud, arcam de lignis setim compingite.) Arca, quæ prima omnium in tabernaculo fieri jubetur, non incongruè ipsam Domini & Salvatoris nostri incarnationem designat, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi. Quæ videlicet arca bene de lignis setim compingijubetur. Ligna quippè setim levis atque impetrabilia feruntur esse naturæ, non multum à qualitate albæ spinæ distantia. Arca ergò de lignis setim facta est: quia corpus dominicum ex membris constabat omni vitiorum labe carentibus. Et hæc eadem sunt ligna spinis si millima, quia est non in carne peccati, tamen in similitudine venit carnis peccati, ut Apostolus ait. Sequitur:

Cujus longitudo habeat duos semis cubitos, latitudo cubitum & dimidium, altitudo cubitum similiter ac semessem.) Quidam solent interrogare, cujus quantitas sit æstimandus cubitus, quem Moyses vel in arca Noè, vel in factura tabernaculi posuerit: quæ, si Josephi verba viderimus, facile quæsitio solvetur. Neque enim putandum est hominem Judæam genere sacerdotalem, ingenio excellentissimum, & in Scripturis divinis simul & secularibus doctissimum ullatenus hoc potuisse latere. Ait ergò: Facta est autem & arca longitudo in quinque palmorum, latitudo in trium. Undè patet manifestè, quia illum designat cubitum,

quem duo palmi compent. Mystice autem longitudo arcae longanimitatem Domini ac Redemptoris nostri patientiam, qua inter homines conversatus est, insinuat. Latitudo amplitudinem ipsam charitatis, qua ad nos venit, & inter nos habitare voluit. Altitudo spem futuræ sublimitatis, qua vel seipsum post passionem suam glorificandum vel glorificaturum esse prævidit. Undè & apertè longitudo erat arca duorum cubitorum, propter videlicet doctrinam & opera, quibus refulgebat in mundo. Hinc enim & Evangelista Lucas sermonem se fecisse asserit de his quæ capit Iesus facere & docere. Et cives ipsius admirantes, dicebant: Undè hinc sapientia hæc & virtutes? Sapientiam videlicet referentes ad ea, quæ miranda dicebat: virtutes ad ea, quæ gerebat. quòd verò post duos cubitos, etiam semessem arca in longitudine habebat, potest ad humanæ tarditatem fragilitatis referri: quæ dicta vel opera Salvatoris sublimia, necdum prout dignum erat, capere valebat. Undè & de quibusdam mysticis ejus actibus apertè dictum est: Hæc non cognoverunt discipuli ejus primum, sed quando glorificatus est Iesus. Similiter & de dictis illius sublimioribus: Et erat verbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. Habebat arca duos cubitos longitudinis: quia Dominus in carne clarus verbo & actibus apparebat. Habebat & dimidium cubiti: quia etiam tarditatem discipulorum, qua necdum perfecti dicta vel acta ipsius capere poterant, longanimitè ferebat. Unius erat cubiti latitudo arca, ob dispensationem ipsius dominicæ charitatis, qua electos suos in Deo adunare curavit. Undè & pro eis supplicans Patri dicebat: Non pro his autem rogo tantum, sed & eos qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint. Et paulò post: Et noscum feci eis nomen unum, & noscum faciam, ut dilectio, qua me dilexisti, in ipsis sit, & ego in ipsis. Habebat post unum cubitum etiam semessem, videlicet ob significationem nostræ fragilitatis, qua necdum in hac vita positi, perfectè vel ipsi Deum diligere, vel dilectionem, quam erga nos habet Deus, comprehendere sufficimus: quin potius sicut, Apostolo teste, ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, ita nimirum etiam ex parte diligimus. Habet ergò arca unum cubitum, habet & dimidium, quia Dominus unicè nos pietate sibi ac Patri associandos diligit, & nostræ quoque capacitatem dilectionis, qualiscunque in hac vita esse potest, æquè piâ benignitate compeccatur, donec ad ejus visionem, ubi eum ex toto corde, tota anima, tota virtute diligamus, intrare mereamur. Altitudo quoque arca aptissime erat cubiti unius & dimidii, videlicet propter significationem unicæ spei, qua vel Dominus ipse cum esset in carne nobiscum, futura suæ resurrectionis, & posterioris gloriæ præstolabatur eventum, vel nos inter adversa sæculi propter futurorum præmia bonorum gaudere semper admonet. Habet ergò arca plenum cubitum in altitudine: quia Dominus & Salvator noscitur plenissime noverat, ipse etiam corruptibili adhuc conversatus in carne, quanta vel sibi metipso, vel membris suis, quæ nos sumus, esset gloria conservata in futuro. Habet & dimidium cubitum altitudinis: quia nostræ quoque devotionem parvitas libenter in suo corpore suscepit, qui piâ quidem intentione futurâ patriam diligimus, sed necdum perfectè, quæ sit ejus felicitas, capere valeamus, attamen quantum capimus, hoc non nisi ab illo habemus.

Et deaurabu eam auro mundissimo intus & foris, facies supra coronam auream per circuitum.) Arca intus & foris auro mundissimo deauratur, quia assumpta à Filio Dei humana natura, & intus virtute sancti Spiritus plena erat, & foris hominibus apertè sancti Spiritus opera præmonstrabat. Cui nimirum arca bene corona aurea supra ciliis cum dari præcipitur, quia apparens in carne, atque ad redemptionem humani generis veniens Filius Dei, certum expectabat tempus & horam, quando susceptam pro nobis mortem cum ipso mortis auctore superaret, atque ad Patrem victor in caelos ascenderet. De hac corona dicit Apostolus: Eum autem qui modico quidem ab Angelis minoratus est, videmus Iesum propter passionem mortu gloriâ & honore corona-

Rom. 8.

Coloss. 2.

Rom. 8.

Antiq. l. 3. c. 8.

Act. 18.

Matth. 13.

Joân. 12. Luc. 18.

Joân. 17.

1. Cor. 13.

Hebr. 2.

Apoc. 6.

tum. De hac in Apocalypsi Joannes: Ervidi, inquit, & ecce equus albus, & qui sedebat super illum, habebat arcum, & data est ei corona, & exiit vincens ut vinceret. Equus quippe albus, Ecclesia; equus qui illi insidebat, Dominus est, qui habebat arcum: quia contra potestates aereas ad bella veniebat. Dataque est ei corona victoriz: quia regnum mortis moriendo subvertit.

Joan. 17.

Es quatuor circulos aureos, quos ponet per quatuor arca angulos, duo circuli sunt in latere uno, & duo in altero. Quatuor circuli aurei, quatuor sunt Evangeliorum libri, qui merito aurei sunt, propter claritatem sapientiz qua fulgent: merito circulis comparati, quia aeterna est ipsa Dei sapientia quam predicant. Neque incipiens ex tempore, neque esse delinens aeterna divinitas, quam homo Christus accepit. Unde imminente hora suae passionis precatur Patrem, dicens: Et nunc clarifica me, tu Pater, apud te ipsum claritate quam habuisti prius, quam mundus esset apud te. Quatuor autem angulos habet arca, quia sacramentum dominicae incarnationis per omnes mundi plagas, in quibus sancta Ecclesia dilatur, celebrari non desinit, & per eosdem angulos quatuor, quatuor circuli sunt positi: quia in cunctis mundi finibus Evangelium Christi salvandis fidelium cordibus predicatur. Duo autem circuli in latere uno, & duo sunt in altero: vel quia duo Evangelium discipulatum Salvatoris in carne predicantis, & miracula facientis adhaerebant: duo autem alii post resurrectione ascensionemque ejus ad caelos, ad fidem venerunt: vel quia in figura quatuor animalium, duo qui per hominem & vitulum designati sunt, passionum & mortis ejus indicia praetulerunt: duo vero illi, qui per leonem & aquilam figurati sunt, victorie qua mortem destruxit, insignia demonstrarunt. Homo quippe Dominus, per incarnationem mortali: factus apparuit. Vitulus vero idem oblatum pro nobis in altari crucis exiit. Itē leo fortiter subigendo morte, aquila ad caelos ascendendo factus est. Atque ideo duo circuli in latere uno, & duo sunt in altero, quia nimirum duo Evangelista per suam figuram assumptionem in Domino humanae fragilitatis: & duo alii victoriam, qua de eadem assumptione fragilitate ac morte triumphavit, insinuant. Nam quasi lavum lateris arcae duos habuit circulos, cum Evangelista duo incarnationem Domini, ac passionem figurant. Similiter lateri dextro duo inerat circuli, quod a quo duo Evangelista, resurrectionem & ascensionem ejus, qua ad futurae gloriae vitae partem, figuratim exprimunt.

Facies quoque vestes de ligno ferim, & operies auro, inducesque per circulos singulos, qui sunt in arca lateribus, ut portetur mens qui erunt semper in circuitu, nec unquam extrahentur ab eis. Vestes quibus arca portatur, sancti sunt doctores, qui Dominum predicando audientium cordibus inserunt. Qui videlicet vestes semper esse jubentur in circuitu: quia nimirum necesse est, ut quicumque, aliis celestia sacramenta praedicant, nunquam ipsi mentem a memoria sacrae Scripturae, nunquam manus a divinerum observantia mandatorum contineant. Bene autem sequitur:

Ponesque in arca testificationem, quam dabo tibi. Quia illi solummodo de incarnatione Filii Dei loqui, & credere debemus, qua nobis ipse Dominus per authores sacrae Scripturae revelare dignatus est. Si aurem vis scire qua sit illa testificatio, quam in arca ponendam a Domino Moyses accepit, Apostolum audi: Post velamentum autem, inquit, secundum tabernaculum, quod dicitur sancta sanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam Testamenti, circumstantiam ex omni parte auro: in qua urna aurea habens manna, & virga Aaron quae frondebat, & tabula Testamenti. Urna ergo aurea in arca habens manna, anima est sancta in Christo, habens in se omnem plenitudinem divinitatis. Virga Aaron quae excelsa frondebat, potestas est invicta sacerdotii illius, de qua dicit Propheta: Virga aequitatis virgae regni tui. Quae postquam ad tempus per mortem vitae esse successa, illucescente manē resurrectionis vivacius restituisse inventa est, ac perpetuo inviolabilis atque immarcescibilis permanitura esse innotuit. Christus enim surgens a mortuis non moritur, mors illi ultra non dominabitur. Tabula Te-

Heb. 9.

Pf. 44.

Rom. 6.

stamenti in arca, omnem in Christo & scientiam paternorum secretorum, & potentiam judiciorum designat. In tabulis namque Testamenti & fides erat inscripta aeternae divinitatis, qua mundum crearet ac regeret: & mandata quibus Deo servire oportet: & discretio iudicii, quae ipse odientes se jure condemnaret. Hac est ergo testificatio, quam Dominus Moysi in arca ponendam nobis in Christo signavit veritatem carnis, animae, & Verbi: planque carnem post passionem mortis resurrectione glorificatam, & aeterni Regis ac Pontificis dignitate sublimatam monstravit, cum ipsum esse solummodo paternorum concilium arcanorum, quasi veraciter unius ejusdemque cum Patre majestatis ipsum esse omnium iudicem docuit seculorum.

CAPUT V.

Propitiatorii & Cherubin descriptio.

Facies & propitiatorium de auro mundissimum, dicesque eos, & dimidium tenebit longitudo eius, semisem & cubitum latitudo. Quasi solet quid propitiatorium dicat, quo operienda sit arca. Sed cum de auro fieri jubeat, & tanta longitudo ac latitudo, quae arcam fieri praecipiat: constat proculdubio, quia tabulam fieri voluit a ream tantam, quanta arcam regere sufficeret. Quod videlicet propitiatorium non aliud quam Dominum Salvatorem, sed specialius in eo videri pietatis designat. De quo dicit Apostolus: Quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius. Nam & ideo delicta ponitur, quia superexcelsa misericordiam iudicio. Unde & Psalmista: Suavis, inquit, Dominus universis, & miserationes ejus super omnia opera eius.

Duos quoque Cherubim aureos & productas facies extraque parte oraculi: Cherub unus sit in latere uno, & alter in altero, utrumque lateris propitiatorii rursus expandentur alas, & operientes oraculum: respiciantque seminu versis vultibus in propitiatorium, quo operienda est arca, in qua ponet testimonium quod dabo tibi. Cherubim etiam nomen angelicam virtutum, & zechiel Propheta manifeste declarat, quas etiam juxta exemplum, quo hic fieri jubentur, cum aliis sibi appatuille designat, dicens: Et vox alarum Cherubim audiebatur usque in aeternum exterius, sicut vox Domini loquenti. Et quod numero singulari Cherub, plurali autem Cherubim dicitur, & est nomen generis masculinis sed Graeca consuetudo neutro genere poluit Cherubin, & miteri in mutari. Verum noiter interpretes Hebraeorum secutus totius, masculino genere posuit: Duos Cherubim aureos & productas facies, non duo Cherubim aurea & productilia, quo Scriptorum incuria credo in eius translatione esse corruptum, ut pro Cherubim antiquorum more scriberetur Cherubin. Interpretatur Cherubim sive Cherubim scientia multitudo, vel scientie intellectus: quod videlicet tanto rectius angelicis potestatibus congruit, quanto perfectius ab omni impulsu impurae cogitationis alieni, visioni sui conditoris adherent. Idcirco autem alas vel virgula Cherubim Moyses facere jubetur, vel in ipsa coram specie vidisse se Propheta testatur, quod etiam licentia solent imitari pictorum, ut in alio sedem habere Angeli, & quasi levitati ubique diuturne posse signentur, necesse illam habere tunc ditatem, qui confestim ubicunque voluerint, adint. Quod ipsum quoque nobis post resurrectionem imitari iam corpore vestitus in dubitante promittitur. Expandunt ergo alas Cherubim, & propitiatorium tegunt: quoniam Angeli omnem suam naturam potentiam, qua in altis habitare, & cuncta superna illius patris loca levi ac lato itinere penetrare metuerunt, in obsequium sui conditoris offerunt, ac velut propitiatorium continentes obumbrant, i. honorant velandis: quia totum quem habent statum perpetuae felicitatis, ejus gratia deputant, a quo nihil mali velle posse acceperunt. Duo sunt autem propter significandam societatem angelicae pacis: quia minus quam inter duos haberi charitas non potest. Unde & selespiciere mutuo, & in propitiatorium vultus jubentur habere.

bere.

bere, quia nimirum in glorificatione divinæ visionis sibi-
met alterutrum consonant. Item per duo Cherubim pos-
sunt duo Testamenta figurari, quorum unum futuram
Domini incarnationem, aliud factum clamat. Respicunt-
que se mutuo: quia in attestatione veritatis, quam prædicant,
in nullo ab invicem discrepant. Vertunt vultus in
propitiatorum: quia de misericordiam Domini, in qua
unica mundo spes est, valde commendant. Atque ideo sunt
ex utraque parte oraculi: quia & præcedentia ante incar-
nationem Dominicam tempora, & sequentia prædicatione
spiritualis scientiæ replent. Quibus etiã nomen scientiæ
multitudinis, vel scientiæ multiplicatae convenit: quod
videlicet Scriptura sacra spirituali ac divinã scientiã plena
est, eademque scientia, ex quo ipsa Scriptura condita cepit,
augeri semper ac multiplicari non debuit. Unde & Ang-
elus Danieli: *Petræ anstunt, inquit, plurimi & multiplex erit
scientia.* Namque Moïsen ampliore Patriarchis scientiam
percepisse testatur ipse Dominus, qui illi apparetur ait: *Ego
Dominus qui apparui Abraham, & Isaac, & Jacob Deus omnipo-
tens, & nomen meum Adonai non indicaveris.* Multiplicata est
ergo ex tempore scientia divinæ cognitionis, cum de hoc
tempore Dominus Moysi, quod Patriarchis non indicaverat,
ostendit. David qui in lege Domini meditabatur die ac
nocte, videamus an se, ipso qui legem scripsit Moysi, ali-
quid amplius de Dño intellexisse senserit: *Quomodo, inquit,
dilexi legem tuam Domine, totã die meditatio mea est.* Sciatim-
que subiunxit: *Super omnes docentes me intellexi.* Unde
alibi gloriatur in Domino, dicens: *Incerta & occulta sapien-
tia tua manifestasti mihi.* Item in Apóstolos majora Prophetis
nosse declarat Dominus ipse, qui eidem loquitur, dicens:
*Multi Prophetæ & iusti cupierunt videre quæ videtis, & non vi-
derunt, audire quæ auditis, & non audierunt.* Sed eidem post
relevationem ascensionemque suam majorem adhuc
scientiæ gratiam repro nitit, dicens: *Adhuc multa habeo
vobis dicere, sed non potestis portare modo: cum autem venerit
ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Quibus &
in futuro majus omnibus, quæ in hac vita cognosci pos-
sunt, revelaturum se esse pollicetur, dicens: *Qui autem dili-
git me, diliget à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo
ei meipsum.* Recte ergo Cherubin scientia multiplicata di-
citur, quia in utroque Testamento fidelibus magis ex tem-
pore, magisque cognitio veritatis innotuit. Recte Cheru-
bin gloriæ propitiatorum obumbrare dicuntur: quia
Testamento crescente per tempora, & multiplicata scien-
tia, propitiatiõne nobis Dñi Salvatoris prædicant, & hanc
gratis semper vobiscum quasi expansis ad volatũ alis hono-
rare non cessant. Quia enim verba colloquuntium, quasi
volando per aëra ab ore dicentium, merito expansis Cheru-
bin alis, & velut ad volandũ aptatis possunt designari.
*Inde præcipiam, & loquar ad te, supra propitiatorum scilicet,
ac de medio duorum Cherubim, qui erunt supra arcam testi-
monii, cuncta quæ mandabo per te filiis Israël.* Supra propiti-
atorium loquitur Dominus ad Moysen, cuncta quæ per il-
lum dat filius Israël: quia per gratiam propitiatiõnis Dei
factum est, ut hominibus post culpam prævaricationis appa-
rere, & eis viam veritatis post errorem demonstrare
dignatus est. De medio Cherubim loquitur: quia per an-
gelicam visionem, & non in sua substantia Deus apparuit
& locutus est Moysi, attestante Apóstolo: *Quia lex propter
transgressiones posita est, donec veniret semen cui promiserat, or-
dinata per Angelos in manu mediatoris.* Item de medio duorum
Cherubim loquitur Dominus, quia per verba utriusque
Testamenti consonã nos voce ad fidem veritatis erudit.
Vel certe de medio Cherubim loquitur, quia per unigeni-
tum suum, qui in medio duorum Testamentorum in car-
ne apparuit, humano generi Deus Pater voluntatem suã
manifestare dignatus est. Quo sensu etiam illud potest acci-
pi, quod ait Habacuc: *In medio duorum animalium innotescet.*
Potest autem in arca etiam S. Ecclesia figuratim accipi,
quæ de lignis impurtilibus, hoc est, animalibus sanctis edi-
ficatur, & in fide S. Evangelii per quatuor mundi plagas
diffusa, coronam vitæ à Deo expectat æternam, habens in
se tabulas Testamenti in meditatione continua legis Dei,
habens & unam auream cum manna in fide dominicæ

incarnationis, habens etiam virgam Aaron quæ fronde-
rat, in participatione regni & sacerdotii dominici, dicen-
te Apóstolo Petro: *Vos autem genus electum, regale sacerdotium.*
Habens propitiatorum deluper, ut cuncta quæ habet bo-
na, largiente gratiã divinã sese accepisse meminerit. Ha-
bens & Cherubim gloriæ in propitiatorio, vel angelica
videlicet, præsidia, quibus à Deo semper adjuvetur propitio:
vel Testamenta, quibus qualiter vivere, & quomodo au-
xilium recte vivendi à divina propitiatiõne querere de-
beat, instituitur. Sic autem sunt Cherubim supra propiti-
atorium positi, quomodo civitas Christi, i. sancta Ecclesia
super montem, i. super ipsum Christum esse constituta di-
citur: non quod altior illo possit esse civitas sua, sed quod
ejus subsidio sustentata proficiat. Cherubin supra propi-
atorium habet arca: quia vel angelica ministeria, vel
eloquia divinã eò veracius Ecclesiam juvant, quò ipsa in
fundamento summæ veritatis stabilita consistunt.

CAPIT V I.
Mensa descriptio.

FACIES & mensam de lignis serim habentem duos cubitos lon-
gitudinis. & in latitudine cubitum unum, & in altitudine cu-
bitum semelsum. Mensa de lignis serim facta, Scriptura est
lacta, de fortibus sanctorum Patrum verbis ac ubique
compacta: quæ dum nobis quæ sunt æterna gaudia beati-
tudinis, & quomodo ad hæc perveniat, ostendit, cibum
profectõ nobis salutis ac vitæ suggerit. Hæc habet longi-
tudinem, cum perseverantiam nobis cœpæ religionis: ia-
ritudinẽ, cum amplitudinem charitatis: altitudinẽ, cum
spem perpetuæ remunerationis insinuat. Et bene longitu-
do duorum est cubitorum, quia actualis nostra conversatio
in duabus maximè virtutibus consistit: misericordia vide-
licet & innocentia, dicente Apóstolo Jacobo: *Religio autem
mundæ & immaculata apud Deum Patrem hæc est, viscare pu-
pillos ac viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custo-
dire ab hoc seculo.* In eo namque quod pupillos ac viduas in
tribulatione eorum viscare, recipit, cuncta quæ ei gra-
proximos necesse habentes misericorditer agere debemus,
ostendit: in eo vero quod immaculatos nos ab hoc seculo
custodie admonet, universa in quibus nos ipsos castè vi-
vere oportet, exprimit. Quos duos cubitos bonæ actionis,
& Dominus ipse mente verborum suorum inesse declara-
vit, cum ait: *Sine lumbi vestri præcincti, & lucernæ vestra arden-
tes.* Lumbi videlicet præcincti, ut à contagione seculi hu-
jus perduremus immunes: lucernæ verò ardentes, ut per
opera misericordiæ coram Domino clari fulgeamus. Nam
quod sequitur: *Et vos similes hominibus ex cœntibus Domi-
num suum, quando revertatur à nuptiis,* ad altitudinem ejus-
dem mensæ, hoc est ad spem futuræ retributionis pertinet.
Quod verò mensa unum habet cubitum in latitudine, uni-
tatem ipsius dilectionis, quam tota nobis Testamenti ve-
teris & novi series commendat, figuratè denuntiat: unaque
est charitas, hoc est, simplex & pura mentis pietas, quæ &
Deum & proximos, & ipsos quoque inimicos amare jubet,
quamvis magnã distantia ac distinctione recessimã
ipsum amoris, Deum primo loco, inimicos ultimo dilige-
re debeamus. Ipsis quoque proximis pro differentia merito-
rum dispar sit modus impendendus amoris: sicut Patriar-
cham Jacob cum omnes diligeret filios, Joseph tamen sin-
gularis merito innocentie præ cæteris dilige-
re Scripturã teste novimus. Unde pulchre in Canticis canticorum di-
cit Ecclesia Christo: *Introduxit me in cellam vinariam, ordina-
vit in me charitatem.* Porro quod altitudo cubitũ ac semel-
sem habebat, cubitus atque ut in latitudine, unitatem ip-
sius spei nostræ cœlestis insinuat, qua expectamus Dñm
nostrum, quando revertatur de cœlis, remuneratur: ser-
vos, quos vigilantes accinctis lumbis, & ardentes bonorũ
operum lucernis invenit. Nam etiam pro diversitate meri-
torum multæ sunt mansiones in domo Patris, unum tamen est
regnum cœli, in quo omnes recipiantur electi. Semel se ve-
rò qui superest, initium vitæ contemplativæ, quo nonnulli
Sanctorum etiam in carne adhuc positi frui meruerunt,
quibus non solum sperare cœlestia præmia, verum etiam
ex parte videndo prægustare donatum est, uti Esaias &
Michas, cæterique Prophetæ, qui videntur Dominum

Dan. 12.
Exod. 3
Ps. 118.
Ps. 50.
Luc. 10.
Ioan. 16.
Ioan. 14.
Galat. 3.
Habac. 3.

1. Pet. 2.
Iacob. 1.
Luc. 12.
Cant. 2.
Ioan. 14.
Esai. 6.

Matt. 17

1 Cor. 12

sedentem in folio gloriæ suæ, circumstante cœlorum exercitu: ut Petrus, Jacobus, & Joannes, qui clarificati in ter Moysen & Eliam, Dominum in sancto monte viderunt: ut magister gentium, cui priusquam carnis debitum solveret, donatum est in paradysum ac tertium cœlum rapti, & audire arcana verba, quæ non licet homini loqui. In his ergo & hujusmodi famulis Christi, mensa nobis tabernaculi, hoc est, divina Scriptura, qua Ecclesia sancta sine cessatione reficitur, super cubitum communis spei semissem in altitudine adjungit: quia superne beatitudinis gaudia premonstrata illis, priusquam reddita, demonstrat: quæ nimirum præmonstratio, quia raptim & in transitu sanctorum mentibus apparet, rectè per dimidium cubiti, & non per plenum cubitum figuratur.

Et inaurabis eam auro purissimo. Mensa tabernaculi inauratur, quia & Scriptura sancta sapientiæ cœlestis sensu clara resurget, & ipsi qui eam condidit Propheta, præclari vitæ ac sermone fuerunt.

Facies illi labium aureum per circumulum, & ipsi labio coronam in terrâ silem aliam quatuor digitis. Labium aureum fit mensa per circuitum, quia doctrina sacri eloquii per mundissima nobis prædicatorum fidelium ora ministratur. Neque illorum locutio, qui divina nobis arcana tradiderunt, humanæ confabulationis sermonibus ullatenus ataminari consentiebat, quin potius non tantum nociva, sed & otiosa hominum verba graviter ferre ac redarguere corabant. Vel certè labium sic aureum mensæ per circuitum: quia Scriptura sancta omnix parte suæ locutionis cum rectè intelligitur, claritatem nobis sapientiæ cœlestis insonat. Cui videlicet labio corona additur: quia lingua prædicantium suis auditoribus retributionem vitæ promittit æternæ. Et bene ipsa corona quatuor digitis alta fieri præcipitur: quia celsitudo nobis coronæ perennis, per quatuor S. Evangelii libros ostenditur, vel quod per custodiam Evangelicæ fidei & operationis ad coronam nos vitæ pervenire oportet. Pulchrèque per digitos libri designantur: quia nimirum & tabulæ legis digito Dei esse scriptæ referuntur: & in Evangelio Dominus distinctionem legis temperatus, digito scribebat in terra, dicens de adultera, quam accusabant Pharisæi & Scribæ: Si quis vestrum sine peccato est, primus in illam lapidem mittat. Digtus autem Dei, Spiritus Dei intelligitur. Unde illud quod Lucas Dominum dixisse refert: Si ergo in digito Dei est, io da monia, Matthæus clarius exponendo dixit: In Spiritu Dei. Itaque labio mensæ aureo corona aurea quatuor digitis alta supponitur: quia purissima sanctorum prædicatorum eloquia, spem superne beatitudinis expectant, quæ ministerio sancti Spiritus in quatuor S. Evangelii libris descripta continetur. Nec solum prædicatores ipsi præmium in cœlis sui laboris accipiunt; verum etiam omnibus sibi obtemperantibus eandem vitæ coronam certâ Evangelicæ veritatis autoritate promittunt. Bene autem eadem corona in terrâ fieri præcipitur: quia nimirum æterni retributio regni non indifferenter omnibus datur, sed pro qualitate accipientium distincto divinitus examine singulis quibusque distribuitur. Corona etenim aurea mensæ Domini, pura & non in terrâ esset, si claritas futuri iustorum retributionis æqualis omnibus panderetur: in stat videlicet hujus solis mundani, cujus splendorem Deus indifferenter super bonos & malos facit oriri. At

Ioan. 8

Luc. 11

Matt. 12

quia stella à stella differt in claritate, ita erit & resurrectio mortuorum. Corona mensæ Domini variis distincta scripturis, sed competeret ordinatis apposita est. Æterna etenim vita futura omnibus est promissa iustis, sed multiformis in illa pro diversitate meritorum, gloria est singulorum. Quod verò descripta prius una conona subjungitur:

Et super illam alteram coronam aureolam. De illorum potest præmio rectè intelligi, qui generalia Scripturæ sanctæ mandata spontanea vitæ perfectioris electione transcendunt, ideòque specialem præ cæteris fidelibus retributionem voluntariæ oblationis expectant. Coronaque aurea quatuor digitis alta labio mensæ aureo apponitur, cum per Evangelium his, qui mandata divinæ legis custodiunt, vita æterna promittitur, dicente Domino ad

Matt. 25

1 Cor. 15

divitem: Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Non hauris diam facies: non adulterabis: non facies furtum: non assumentium tuum sicut seipsum. Sed eidem coronæ altera aureola superponitur, cum protinus subinfertur: Si vis sanrum in cœlo, & veni sequere me. Ad hanc coronam pertinet canticum illud novum, quod virgines tantum coram agno cantasse referuntur, qui empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & agno. Ad hanc, quod idem sequuntur agnum quocunque abierit. Vel certè corona aurea labio mensæ apponitur, cum in verbis sacre Scripturæ dicimus egredientes carne animas ad æterna in cœlis premia esse recipiendas. Et super illam altera aureola superadditur corona, cum in eadem Scriptura repeti ut, quod eis sublimior in fine seculi gloria in corporum quoque immortalium receptione servetur.

Matt. 19

Quatuor quoque circulos aureos preparabis, & ponet in quatuor angulis ejusdem mensæ per singulos pedes. Hæc ut supra de arca expolimus, etiam hic accipiendæ sunt. Quatuor namque circuli aurei, quatuor Evangeliorum sunt libri: per quorum fidem conigit, ut omnium Scriptura sancta per mundum legeretur & intelligeretur universum. Quatuor autem pedes habet mensa: quia quatuor mi ratione omnis divinorum eloquiorum series distinguitur. In libris namque omnibus sanctis intreri oportet, quæ ibi æterna inveniuntur, quæ facta narrentur, quæ futura præannuntiantur, quæ agenda præcipiuntur vel mo neantur. Item mensa tabernaculi quatuor habet pedes: quia verbo cœlestis oracula, vel historico intellectu, vel allegorico, id est, tropologico, id est, morali, vel certè analogico lo ent accipi. Historia namque est, cum res aliqua quomodo secundum literam facta live dicta sit, plano sermone refertur: quomodo populus Israel ex Ægypto salvatus, tabernaculum Domino fecisse in deserto narratur. Allegoria est, cum verbis live rebus mysticis presentia Christi & Ecclesiæ sacramenta lignantur, verbis videlicet, ut Elias ait: Egredivit virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet. Quod est aperte dicere: Nascetur Virgo de stirpe David, & Christus de stirpe ejus orietur. Rebus autem, ut populus de Ægypto servitute per sanguinem agni salvatus, Ecclesiam significat, passionem Christi à ruz moniaca dominatione liberatam. Tropologia, id est, moralis locutio, ad instructionem & correctionem morum, live aperte seu figurate proloa sermonibus respicit. Aperte videlicet, ut Joannes admonet, dicens: Filii mei, non diligamus verbo nec lingua, sed opere & veritate. Figuratis verò, ut Salomon ait: Omni tempore flos vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat. Quod est aperte dicere: Omni tempore sint opera tua munda, & charitas de corde tuo non deficiat. Anagoga, id est, ad superiora ducens locutio est, quæ de præmiis futuris, & ea quæ in cœlis est vita futura, live mysticis seu aperte sermonibus disputat. Aperte scilicet, ut: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbant. Mysticis verò, ut: Beati qui lavant stolas suas, ut sit potestas illis in ligno vite, & per portam intrent in civitatem. Quod est patenter dicere: Beati qui mundant cogitationes & actus, ut potestatem habeant videndi Dominum Christum, qui ait: Ego sum vita & veritas, & vita. & per doctrinam atque exempla præcedentium patrum intrent in regnum cœlorum.

Subter coronam erant circuli aurei, ut immittantur vestes per eos, & possit mensa pertrari. Ipsos quoque vestes facies de lignis setim, & circumdabis auro ad subvehendam mensam. Apertè subter coronam erant circuli: quia libri sancti Evangelii in hac vita utimur, coronam verò vitæ superne futuram in cœlis speramus. Per quos videlicet circulos, immittuntur vestes ad subvehendam mensam: quia doctores sancti, ut verbis sacri eloquii corda audientium reficiant, ipsi per omnia mentem suam necesse est in Evangelicæ lectione fixâ teneant, quatenus ad fidem sententiarum illius omnem interpretationis ad doctrinam suam intentionem dirigant, curentque sedulo ne quid a iudicandum, quam sperandum a mandum in Scripturis omnibus, quam

quod

quod

quod

quod

quod in quatuor Evangelii libris invenitur, doceant. Qui dum universa scripturarum eloquia, ad eam quae in Evangelii scripta est fidem ac dilectionem referunt, quasi totam Domini mensam cum panibus ac vasibus ipsius in quatuor circulis portant.

CAPIT VII.

Vasorum mensae, & panum propositionis descriptio.

Panibus & acetabula ac phialas, thuribula & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina ex auro purissimo. Varia vasa quae ad offerenda libamina sunt facta, variae sunt distinctiones eloquii divini, pro dispari capacitate audientium. Non enim una eademque omnibus potest convenire doctrina: aliter namque sapientes, aliter insipientes, aliter divites, aliter pauperes: aliter sani, aliter infirmi: aliter senes aliter juvenes: aliter viri, aliter foeminae: aliter coelibes, aliter conjugati: aliter praetati, aliter subditi docendi sunt. Quae tamen vasa omnia ad mensam tabernaculi, omnia ad offerenda libamina pertinent, quia quacunq; prudens Doctor diversa pro diversitate audientium loquitur, universa in regula sacrae scripturae reperiuntur, atque ad offerenda Domino vota bonorum operum corda excitant auditorum. Quae videlicet opportuna diversitas sanctae praedicationis ipsius Domini ore designabatur, cum diceret: *Qua pars est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?* Mensuram quippe tritici constitutus dat in tempore fidelis dispensator: & prudens, quando diceretis verbi minister, non solum tempus opportunum in dicendo observat, verum etiam qualitate sensuumq; auditorum diligenter exquirat: & juxta distantiam hujusmodi sui sermonis temperat.

Et panes super mensam panum propositionis in conspectu meo semper. Panes propositionis super mensam politis semper. Doctores sunt spirituales, qui in lege Domini die ac nocte meditantur, cunctis Ecclesiam intrantibus refectionem verbi coelestis offerunt. Quare etiam propositionis panes vocantur, quia in propatulo semper esse debet universis fidelibus sermo salutis, neq; unquam in Ecclesia deesse oportet piis auditoribus verbum solatii, quod Dominus per praedicationem veritatis mundo proponens, in conspectu suo semper apparere, & usq; ad finem seculi, his qui esuriant & sitiunt iustitiam, incessanter abundare voluit. De his panibus in Leviticum plenius, quot & quales faciendi, vel quomodo ponendi fuerint, refertur, dicente Domino ad Moysen: *Accipies quoque simlam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habeant duas decimas: quorum senos atrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues, & ponas super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monumentum oblationis Domini, per singula sabbata mutantur coram Domino suscepti à filiis Israel federe sempiterno: eruntq; Aaron & filiorum ejus, ut comedant eos in loco sancto. Ubi manifestè in primis ipso etiam numero panum duodecim Apostolorum forma praemonstratur, quos apparet in carne Dominus primos elegit, quorum ministerio cibum vitae cunctis Gentibus daret. Deniq; esurientibus in deserto turbis, dicit eisdem discipulis suis, nostris videlicet Apostoli: *Dato illis vos manducare.* Et saturatis de quinque panibus quinq; millibus hominum, ipsi collegerunt duodecim copiosos fragmentorum: quia nimirum Apostolorum & Apostolicorum virorum est, ea quae turbae nequeunt, scripturarum sacramenta capere. Duodecim ergo panes in mensa tabernaculi, duodecim sunt Apostoli, & omnes doctrinae illorum sequaces in Ecclesia. Qui quoniam usque ad consummationem seculi, populum Dei alimentis verbi reficere non desinant, panes duodecim propositionis nunquam de mensa Domini recedunt. Et bene eisdem panes non de qualibet farina, sed de simili fieri jubentur: quia nimirum quicunq; alius verbum vitae ministrant, primo ipsos necesse est virtutum frugibus operam dare, quatenus ea quae praedicando admovent, etiam*

faciendo commendent, configurati exemplis illius qui de semetipso ait: *Nisi granum frumenti, cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet.* Bene etiam eisdem panes seni atrinsecus super mensam statui praecipuntur, propter concordiam scilicet charitatis & societatis: nam & Dominus binos ad praedicandum discipulos misisse perhibetur: figuratè inhiuans: quia sancti Doctores nunquam ab invicem, vel in assertionem veritatis, vel in effectu dilectionis discrepant. Quod autem super panes thus lucidissimum ponitur, virtutem orationis designat, quia eisdem Doctores suae ministerium praedicationis, simul & orationem operis Domino commendant.

Nam per thus orationem designari, testatur Psalmista, qui dicit: *Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.* Et thus lucidissimum super panes ponitur in monumentum oblationis Domini, quando pia sanctorum actio ac doctrinae oratio pura superadditur, quod per haec utraq; ritè sociata, semper memoria sacrae oblationis in conspectu summi arbitri appareat. Bene autem per singula sabbata panes coram Domino mutari mandantur: panes namque qui per sex dies operandi in mensa Domini fuerant positi, sabbato nobis mutantur, cum doctores quique sanctae Ecclesiae completo tempore sui sancti laboris, aeterna in caelis quiete remunerantur, & alios post se in idem opus laborandi in verbo, sub ejusdem spe retributionis reliquunt: Sicque fit, ut mensa Domini nunquam panis inops remaneat, verum mox uno sublato pane, alius loco ejus substituitur, dum succedentibus sibi per ordinem ministris verbi, nunquam Ecclesiae desunt, qui apostolicè, sive fidem pietatis, seu munditiam actionis, & verbi ostendant & faciis: semper manente pulcherrima illa sententia, qua in laude ejusdem sanctae Ecclesiae dicitur: *Pro parvibus tuis nati sunt tibi filii, constituit eos principes super omnem terram.* quibus aliis verbis tabernaculo Domini diceretur: *Pro panibus tuis vetustis, parati sunt tibi novi, constituit eos in refectionem cordium spiritualium fidelibus tui orbis terrarum.* Panes ergo pro panibus mutantur, mensa autem semper eadem in tabernaculo stabat, qui abeunt & veniunt doctores verbi, aliiq; cedentibus succedunt suo in ordine alii: scriptura autem sacra nullis abolenda per aevum temporibus, constat, usque dum in fine mundi apparet Dominus, nec scripturis ultra, nec interpretibus eorum opus habemus, impleta illa exoptatissima prophetia Domini, qua dicit: *Er non docebit unusquisq; proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens, Cognosce Dominum, quoniam omnes scient me, à minore usque ad majorem eorum.* Coquebantur autem panes ante sabbatum, ut Josephus scribit, duo & duo divisi ante sabbatum: & sabbato mane oblatis super sacramentum ponebantur seni ad alterutros conversi, duobus patris aureis superpositis, thure plenis, quae remanebant usque ad aliud sabbatum. Et tunc pro illis alii deportabantur, illi vero sacerdotibus exhibebantur: & thure incenso in igne sacro, in quo omnia holocausta fiebant, aliud thus super alios panes adhibebatur: quodque in libro Regum scriptum est, quia David tabernaculum ingressus, panes sanctos à sacerdotibus accepit, sabbato mane factum est.

Venit enim ad tabernaculum illa hora, qua panes septimanæ praecedentis sublatis erant de mensa Domini, ut ponerentur panes novi, qui pridie fuerant cocti, sicq; panes sanctos accepit, ut ne ad momentum quidè horæ mensa Domini sine pane maneret. Unde solertius adhuc considerare libet, quod panes per singula sabbata mutari debeantur: namque ita mutantur, ut singuli eorum & sabbato imponerentur in mensam, & sabbato rursum ablatis in esum proficerent sacerdotum: & sex quidem diebus operum in mensa propositi apparerent, sed in die sabbati, id est, requiei, impositi in mensa, rursumque die altero sabbati de mensa sublatis. In cuius ordine positionis quid nobis aliud mysticè intelligendum est, nisi quod sancti Doctores, imò omnes iusti, & post opera bona, quibus in Ecclesia claruerunt, ad requiem perveniunt, & ut bona delectentur operari, spe futurae quietis ac beatitudinis accenduntur? Imponerentur ergo

Evan. 12.

Ps. 140.

Psal. 44.

Hier. 31.

Antiquit. lib. 3. c. 13.

Matt. 24.

Levit. 24.

Marc. 6.
Luc. 9.
Ioan. 6.

panes sabbato in mensa Domini, ea utiq; intentione ponentium, ut transacto sabbato ibidem per sex dies operandi manerent : his quoq; transmissis altero superueniente sabbato, in refectorem summum sacerdotis & filiorum eius consumerentur: quia nimirum in primordio nobis Deo devotæ conversationis accipienda requies, & vita æterna promittitur, ea tamen conditione, ut per labores & opera bona vitæ temporalis, ad eam pertinere debeamus. Quæ autem ratione hæc quod summus sacerdos, & filii ejus, panes propositionis comedeant, ad ingressum vitæ cœlestis pertineat, in expositione versiculi sequentis aptius suo loco dicitur. Sulcipiebantur autem panes iidem à filiis Israël, quia de cœtu spirituum Dei famulorum eligi atq; ordinari debent, qui gradum sacerdotii, vel doctrinæ subeant. Quodq; in conclusione subjungitur, *Eruntque Aaron & filiorum ejus*, duobus modis accipi per mysterium potest. Comedit namq; Aaron cum filiis suis panes sanctos de mensa tabernaculi sublatis, cum summus Pontifex noster raptos de hac vita electos suos in augmentum corporis sui, quod est in cœlis, hoc est summæ illius electorum multitudinis introducit: vel certe erunt panes sancti Aaron & filiorum ejus, cum præsulibus quib; & subiecti illis in Domino populi, exemplis patrum præcedentium ad vitam nutriantur æternam.

CAPUT VIII.

Candelabrum.

Facies & candelabrum ductile de auro purissimo. Candelabrum tabernaculi, sicut & mensa, universalem præsentis temporis Ecclesiam designat. Ideo namque sunt ante velum, intra quod arca Testamenti posita est: quia necdum ad visionem in cœlis sui redemptoris meruit introriri. Sed mensa est, quia his qui *esurunt & situnt iustitiam*, victum quotidie cœlestem, ne tentationibus deficiant, impendit. Candelabrum est: quia iter lucis errantibus ostendit. Mensa pariter & candelabrum est: quia sanctis edocta literis, & animam esurientem satiare bonis, & sedentibus in tenebris atq; umbra mortis, lucernam verbi subministrare didicit. Cui lucernæ dum sese humiliter subjecit, ad agenda videlicet, quæ Dei sermo præcipit, à suis se voluptatibus cohibens, ad speranda ac diligenda quæ promittit, à visibilibus se gaudii sustollens, quali candelabrum ejus efficitur: quia suis per omnia voluntatibus impiorum cœlestem præponit, seque humilians claritatem verbi Dei omnibus, & prædicando & faciendo præmonstrat.

Habile ejus calamos, scyphos, & sphaerulas ac lilia ex illo procedentia. Habile candelabri, ipse qui est caput Ecclesiæ, mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, debet intelligi. De cujus corpore, quod nos sumus, quali de calamis ex hastili procedentibus dicit Apostolus: *Ex quo totum corpus per connexus & conjunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei*: quia nimirum omnipotens Deus redemptor noster, qui in se, quo proficiat non habet, adhuc per membra sua quotidie augmentum habet. Calami ergo procedentes de hastili, prædicatores sunt, qui instituti à Domino, dulcem sonum in mundo ediderunt, videlicet canticum novum, Calami sunt omnes Ecclesiæ filii, qui sibi (dicente Propheta: *Cantate Domino canticum novum, laus ejus ab extremis terra*) libenter obtemperant, resonantes laudem Domino, ac dicentes: *Et direxit gressus meos, & immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro. Quia vero scyphi vino repleti solent, non immerito per eos mentes audientium designantur, qui ad vocem prædicantium vino scientiæ replentur. Et quoniam eodem vino internæ dilectionis inebriata corda fidelium, infatigabili desiderio ad Deum tendunt, rectè in candelabro post scyphos sphaerulæ sunt: sphaera enim in omni parte volvitur; quia nimirum mentes electorum nec adversitatibus seculi ullis retineri, nec prosperitatibus possunt corrumpi, quin in omnibus quæ occurrunt, ad*

Deum per sancta desideria proficiant. Et bene post calamos, scyphos & sphaerulas in candelabro lilia deformantur: quia post gratiam prædicationis, post ebriationem poturum illa vitens paria sequitur, quæ animabus sanctis, id est, floribus vernat æternis.

Sex calami egrediuntur de lateribus, tres ex uno latere, & tres ex altero. Constat quidem numerum senarium, in quo factus est mundus, operam perfectionem designare. Sed quoniam ita positus est in descriptione calamorum, ut in bis ternos dividatur, magis de ternario dicendum. Tres namque calami de uno latere hastilis, & tres egrediuntur de altero: quia fuerunt Doctores ante adventum Domini in carne, qui fidem sanctæ Trinitatis mysticè voce designarent, & quantum rudes adhuc capere poterat, prædicarent. Undè est illud Psalmistæ: *Verbo Domini caeli firmati sunt: & spiritus oris ejus, omnis virtus eorum.* Nominem etenim Domini, Patrem: nomine verbi, Filium: Spiritum verò sanctum ipso suo nomine spiritum oris ejus appellat. Cujus videlicet sanctæ Trinitatis unam esse potentiam, voluntatem & operationem designat, cum & cœlis verbo Demiui, & omnem virtutem eorum spiritus oris ejus esse firmatum asseverat. Sunt modò Doctores, qui eandem fidem sanctæ Trinitatis aperte prædicant, ita ut omnes qui ad Christum pertinent, eadem debeant fide consecrari, dicente Apostolis Domino: *Omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Undè & Paulus pro fideiibus orans, eoque in fide accepta confortari desiderans, ait: *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio Spiritus sancti cum omnibus vobis.* Item tres calami ex uno latere candelabri, & tres procedunt ex altero: quia & ante & post incarnationem dominicam terni fuerunt gradus eorum, qui fideliter in Ecclesia Domino servant: conjugatorum videlicet, continentium, & rectorum: quorum distantiam Ezechiel Propheta mysticè describit, cum veniente plagarum articulo tres tantummodò viros, Noè videlicet, Daniel & Job, liberandos esse prædixit. In Noè namque, qui arcam in undis rexit, præpositos Ecclesiæ: in Daniele, qui in aula regia continenter vivere studeat, continentium sive virginum: in Job, qui in conjugali vita positus, mirandum cunctis exemplar patientiæ præbuit, bonorum vitam conjugatorum ostendit. Item eorundem in no- Testamento distantiam Dominus sub figura insinuat eorum, qui in lecto, in agro, in mola reperientur: sicut in die iudicii. Equibus singulos assumendos, & singulos dicere re linquendos. Namque in lecto quæ continentium, in agricultura industria prædicantium, in gyro mola labor exprimitur conjugatorum. Et quia in omnibus his gradibus quidam eligendi, quidam verò reprobandi, rectè dicitur: *Quia unus de duobus assumetur, & alter relinquetur.* Quin verò in parte electorum sublimis est meritum prædicantium, quàm eorum qui solummodo continentia, & non etiam operi doctrinæ student; item sublimior continentium, quàm conjugatorum conversatio: rectè supremi calami, qui hinc & inde de hastili procedebant, eos qui in utroque Testamento intervultes alias doctrinæ studiis sese subdere designant. Rectè inferiores calami, qui æquè ex utroque hastili latere procedunt, vitam continentium Deo devotam; rectè infimi calami, & ipsi ex eodem unius candelabri stipite orti, bonorum vitam conjugatorum, in utriusque Testamenti tempore, unum eundemque Domino fideliter servantem, typicè demonstrant. Diversus ergo locis calami procedunt de hastili, qui tamen omnes uno quique loco & ordine reflexi in altum, ad unam perveniunt summam, quatenus æqualem supra se positionem lucernarum valeant conservare: quia nimirum electi, etsi meritum sunt gradibus discreti, unà sunt fide veritatis imbuti; ad unam in cœlis lucem æternæ veritatis perventuri: & quantum quique altius in hac vita Christo adherere curaverat, tantò vicinior in illa vita ejus visione fruatur, ita ut de quibusdam pro magis meritis virtutis dicatur: *Hi sunt qui sequuntur agnito quocumque*

UBEDA
TOMUS
Sed
BVDI
= 2

Coloss. 2.

Pf. 31.

Pf. 30.

abierit.

abierit. De quibus paulo ante, quasi de proximis candelabro calamis, primum est: *Et candelabrum quasi candelabrum ante sedem, & ante quatuor animalia & seniores. Ubi ostenditur, quod omnes sancti per plateas supernas illius civitatis, canticum laetitiae novum Domino cantant. Sed illi praeter ceteris ibi specialis gaudii carminis sublimantur, qui hic generalem vitam fidelium privilegio sacrae virginutatis transcenderunt.*

Tres scyphi, quasi in nuciis modum per calamos singulos, sphaerulae, simul & liliam, & tres similiter scyphi instar nuciis in calamo altero, sphaerulae, & liliam. Hoc erit opus sex calamorum, qui producentur sunt de hastis. Nucem in figura praesentis Ecclesiae poni solere, testatur Salomon, qui ex persona doctorum fidelium loquitur: *Descendi, dicens in Cantico canticorum, ad hortum nucum, ut viderem poma convallis. Sic enim nuc dulcem quidem habet fructum interius, sed non hunc ostendit foris, nisi fracta testis duritia, potest sic iustum vitam praesentem, ita suavitate gratiae spiritualis in corde conferat, ut haec a proximis quanta sit, nullatenus valeat percipi, donec soluto corporis domicilio, liberet se anima ipsorum alterutrum in caelesti luce conspiciant, & quanta lingua gratiae sancti Spiritus fulgeant, quantum unaquaeque diligatur ab altera, nulli profertur remaneat occultum. Fungit scyphi in candelabro ad nuciis modum, cum quilibet electi vino sapientiae repleri desiderantes, ad exemplum se informare sat agunt praecedentium iustorum, quos magna invisibilium bonorum dulcedine ac dilectione plenos esse noverunt. Quod autem per singulos calamos tres sphaerulae, sphaerulae & lilia, significat temporum differentias, quibus electi & ante incarnationem Dominicam, & postea Deo devoti vixerunt. Fuerunt etenim iusti ante legem, fuerunt sub lege, fuerunt temporibus Prophetarum. Item post ascensionem Dominicam congregata est Ecclesia primitiva de Israel, congregatur nunc Ecclesia de Gentibus, congreganda est in fine mundi de reliquiis Israel. Habebat ergo calamus primus in uno latere tres scyphos, sphaerulas & lilia, quia in parte doctorum ante incarnationem Domini erant tres ordines eorum qui haulum gratiae caelestis, quasi scyphi sicut, in viam Domini promptissime, quasi sphaerulae currenter, in superna donum retributionis, quasi candorem librorum odorem que gaudenter expectarentur est, ante legem, sub lege, sub Prophetis. Secundus calamus & ipse habebat tres scyphos, sphaerulas & lilia, quia continentes illius temporis aequae tres ordines sanctiorum in praesata distinctione temporum habebant, potum spiritalem desiderantes, viam mandatorum Domini currentes, & caelestia praemia praestolantes. Tertius similiter calamus, tres scyphos & sphaerulas, & tria habebat lilia: quia multi erant conjugati ante legem, multi sub lege, multi in diebus Prophetarum, qui verum Domini audire, qui viam eius currere, qui bonorum praemia operum ab ipso expectare gaudebant. Item ex alio latere hastis, & primus calamus, & secundus, & tertius, tres scyphos & sphaerulas, tria quoque lilia habebat: quia in novo quoque Testamento, & in doctoribus, & in continentibus, & in conjugatis Deo devotis tres fuerunt ordines temporum distantium: hoc est in primitiva Ecclesia de Israel, in nostra electione de Gentibus, in ultima collectione reliquiarum Israel, qui universi suo de tempore verbo vitae ebriati, in viam pacis proferre, candorem perpetuae lucis videre desiderant.*

In ipso autem candelabro erunt quatuor scyphi in nuciis modum, sphaerulae, per singulos, & lilia. Sphaerula sub duobus calamis per tria loca qui simul sex sunt, procedentes de hastis uno. Diximus ipsum candelabrum, id est, stipitem candelabri medium, de quo calami procedebant, Dominum salvatorem designare: de cuius gratia iusti, quicquid boni habent, acceperunt. Unde ipse in Evangelio cum dixisset discipulis, *Ego sum vitis, vos palmites, continuo iunxit, sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos nisi in me manseritis. Quia alius verbum diceret: Ego sum candelabrum, & vos calami mei: sicut calamus non*

potest se erigere ad supportandam lucernam, nisi sius manserit in stipite candelabritic nec vos, nisi in me manseritis, lucem veritatis ac fidei in vobis ferre valeatis. In quo nimirum candelabro quatuor scyphi sunt facti, quia in quatuor libris sancti Evangelii, qui de Domino sunt conscripti, gustum vini novi, hoc est doctrinae caelestis invenimus, quod non utres veteres, hoc est mentes terrenis adhuc desideris inhaerentes, sed tantum innovata per spiritum gratiae corda fidelium capere queunt. Sunt per singulos scyphos sphaerula, simul & lilia deforma, quia idem Dominus, qui poculum nobis sapientiae spiritualis propinavit, cursum quoque operum inoffensum ac promptum habendum nobis ostendit: & ut habere possimus, ipse donabit, & ne in vacuum curremus, claritatem nobis patriae caelestis, ad quam intendemus, promittit: & huius nobis aditum sua gratia patefecit, vel certe, quia sub duobus calamis per tria loca scyphi, sphaerula & lilia fieri mandantur. Possimus haec ita mystice interpretari, quia tribus fidelium gradibus, de quibus scriptis diximus, conjugatorum scilicet, continentium & virginum, & doctrinam veritatis aperuit, & cursum boni operis imperavit, & hereditatis semper inmarcescibilis atque incorruptae benedictionem promittit atque donavit. Et apte scyphi, sphaerulae & lilia candelabri non super calamos, sed sub calamis esse iubentur, quia corda praedicantium, immo omnium electorum, ne ad infima delabi possint, donis, mandatis & promissionibus Dominici sustentantur, atque ad amanda & querenda caelestia sublevantur. Hinc etenim sancta Ecclesia, videlicet sponsa Christi, de ipso gloriatur, dicens: *Lava ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Lava quippe sponsi sub capite est posita sponsae; quia temporalibus beneficiis Dominus mentes fidelium a terrenis voluptatibus & concupiscentiis segregans, ad speranda ac desideranda perpetua bona erigit. *Et dextera illius amplexabitur eam*, quia ostensa divinae maiestatis ejus visio illam sine fine glorificat. Aptae scyphi, sphaerulae & lilia sub duobus sunt calamis, quia utroque Testamento fidelibus, quamvis caeremoniis distantibus, eadem devotio Domino servandi mandata, eadem est gloria regni caelestis consecranda. Quartus autem scyphus, sphaerula & liliam, quae supra calamos omnes iuxta summitatem fuerit candelabri ipsius, proprie ad Dominum pertinet salvatorem, qui non solum electis suis virtutum scientiam, operationem & remunerationem tribuit, verum etiam in seipso idem homo Christus figuram ostendens scyphi, cum se plenum Spiritu sancto declaravit: formam praecedit sphaerae, cum apparet in mundo, absque ullo circumscriptum rerum obitaculo, exultavit ut gigas ad currendam viam: speciem monstravit lili, cum resurgens a mortuis, atque ad caelos ascendens, clarificatus est ea claritate quam habuit, priusquam mundus esset apud patrem. Et recte hic scyphus, sphaera & liliam calamis altior eminebat, quia nimirum dona, quae mediocritatis Dei & hominum, homini Jesu Christo Deus pater contulit, omnem humanae capacitatis modum transcendunt. *Vnicuique enim nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi. In ipso autem Christo, sicut Apostolus ait, habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Bene autem sequitur:

Et sphaera igitur & calami ex ipso erunt universa ductilia de auro purissimo. Omne enim opus candelabri, hoc est & stipites medius, & calami ex ipso procedentes, cum omni suo ornato, de auro sunt: quia & Dominus ipse specialiter immunitis a peccato, atque operibus iustitiae per omnia praclarus, in mundo apparuit: & eandem innocentiam atque iustitiam membra ejus in hac interim vita, quantum valent, imitantur: in saeculo autem veraciter ipsi adhaerendo proficiunt. Et apte idem aurum ductile fuit, ductile namque feriendo producitur: quia & redemptor noster, qui ex conceptione & nativitate perfectus Deus & homo exitit, passionum dolores pertulit: ac sic ad resurrectionis gloriam pervenit: & omnes qui volunt pie vivere in illo, per sectionem patiuntur, quia & ipsi quasi metallum feriendo dilatatum,

per

per contumelias ad immortalitatis gratiam proficiunt. Unde & in Psalmo quarto, qui inscribitur, *In carminibus*, quibus in mysticis fidei calamis dicit Ecclesia suo redemptori: *In tribulatione dilatasti me*. Ac si aurum ductile suo artificis diceret: *In percussione fabri amplificali me, & majorem tundendo mihi profectum dedisti.*

CAPUT IX.

Lucerna candelabri, & emunctoria.

Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex aduerso. Lucerna septem sunt dona Spiritus sancti: quæ & in Domino ac redemptore nostro cuncta semper manserunt, & in membris ejus, hoc est omnibus electis, pro ejus voluntate distributa sunt. Ponuntur ergo lucernæ septem super candelabrum, quia super redemptorem nostrum primogenitum deradice esse requievit spiritus sapientia & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientia & pietatis, & implevit eum spiritus timoris Domini. Et sicut idem ipse per eundem loquitur Prophetam: *Spiritus Domini super me. eo quod unxerit me Dominus, quod aui edicitur, ut luceant ex aduerso*: hoc est quod Propheta subsequenter adjecit, *Ad annuntiandum mansuetis visis me, ut mederer contritis corde, & predicarem captivis indulgentiam, & clavis aperitionem, ut predicarem annum placibilem Domini, & diem ultionis Deo nostro*. Lucernæ namque candelabri lucebant ex aduerso, & tabernaculum Domini illustrabant, cum Dominus existens plenus gratia & veritate, nobis omnibus de plenitudine sua tribuit, & gratiam pro gratia, cum mansuetis & pauperibus spiritu, verbum evangelii commisit, cum penitentibus medullam indulgentiæ contulit, cum nunc tempus placendi Domino, futurum verò esse diem universalis iudicii declaravit. Consonat huic lucernarum numero & positioni, quod in Apocalypsi dicit Joannes: *Et vidi, & ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem, tanquam occisum, habentem cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram*. Si enim septem cornua ibi, sive septem oculi agni, septem dona sancti Spiritus innuuntur possunt: quare non eadem etiam septem lucernæ candelabri merito designate credantur? Immo sicut in cornibus & oculis rectè signatur, propter omnipotentiam virtutis, quæ cuncta tegit, & plenitudinem scientiæ, quæ cuncta percipit: ita etiam spiritus idem septiformis aptè per figuram lucernarum exprimitur, propter lucem gratiæ, quæ in nocte hujus seculi tenebras nostræ cæcitatæ illustrat. Unde & aptè subiungitur:

Emunctoria quoque, & ubi quæ emuncta sunt extinguantur, sicut de auro purissimo) Sunt etenim quædam in scripturis divinis ita præcepta, quæ perpetuo jure & in hac vita, & in futura deo alieno cor amme: & diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute: & diliges proximum tuum sicut teipsum. Sunt alia quæ toto hujus vitæ tempore observanda jubentur, sed in futura vita mercedem sive observationis æternam percipiunt: ut est illud Evangelii: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut & ipsi recipiant vos in æterna tabernacula*. Hic enim ad tempus elemosynæ faciendæ, ibi perpetuo elemosynarum est fructus recipiendus.

Sunt item alia, quæ tempore veteris Testamenti diligenter jubente Domino servata sunt: nunc coruscante per orbem Evangelio, non juxta literam, sed juxta sensum mysticum in Ecclesia jubentur observari, ut est custodia sabbati, ut sitis hostiarum, & sanguis agni paschalis, cæteraque hujusmodi, quæ suo quidem tempore soletter custodita à populo Dei, quibus lucinia in lucernis candelabri ardebant, insula oleo piæ devotionis, & incensa igne verbi cœlestis: cum verò ab Apostolis atque apostolicis viris prædicabatur, his & hujusmodi observationibus finem Domino impostum, cuncta ea spiritualiter magis in Ecclesia, quam juxta literam sunt servanda. Quibus emungebantur lucinia candelabri, ut reparata melius lucerent,

quia sublimis intellectus per spiritum sancta Ecclesia lucem doctrinæ salutaris præbeant. De qua reparatione intelligentia, sublimiore promittit in Levitico Dominus suo populo, dicens: *Multiplicamini, & firmate patrum vestrum super venientibus projicietis Multiplicatis quippe illis israel, confirmatum est cum eis pactum Dei: cum etiam Gentibus ad fidem vocatis, novi gratia Testamenti in cordibus electorum firma radice plantata est. Compedimusque, vetustissima veterum, cum mandatum verus, quod ab initio cordis nostri, tota anima, tota virtute: & proximum tanquam nos ipsos. Et vetera novis supervenientibus propinquamus, cum typica legis Mosaisca statuta juxta litteram servare cessamus; sed eadem ipsa gratius intellecta per spiritum innovat in spem regni cœlestis corde custodimus: juxta illud Apostoli, *Si qua ergo in Christo non erat scriptura, vel etiam non essent, esse facta sunt omnia nova*. Et in Apocalypsi: *Et dixit qui sedebat in throno Ecce facio omnia nova*. Emunctoria autem, quibus hæc agebantur, ipsa sunt verba sacri eloquii, quibus manifestè designatur litteram legis in plurimis solvendam, & eam spiritui solummodo sensu esse servandam. E quibus est illud in Actibus Apostolorum, ubi prohibiti sunt credentes ex Gentibus circumcidi, & abique cæremonis hostiarum legalium evangelicæ gratiæ sunt obedire præcepti. et quod Apostolus ad Hebræos exponens verlicum Psalmi, ait, *sopertius dicens: Quia hostias & oblationes & dolæ custodiamus pro peccato noluisse, nec placita sunt tibi, quæ secundum legem offeruntur: tunc dixit, Ecce venio, ut faciam Deum voluntatem tuam*. Aufer primos, ut loquens ita: *in quo voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Christi Jesu, x-m-toria c. g. & vata, ubi quæ emuncta sunt extinguuntur, sunt de auro purissimo: quia & divina sunt verba, quibus cessatio cæremoniarum legalium prædicatur: & Dei gratia sunt illustrata eorum corda, in quibus eadem figura legis adumbratio finem accepit, ut succedens evangelii veritas clariùs mundo luceret. Constat enim primos Apostolos in evangelio ante passionem Dominicam solvisse sabbatum, & post ascensionem Domini, & adventum Spiritus sancti, penitus hostias finem imposuisse legalibus, ac pleraque legis literæ decreta evangelicæ gratiæ libertatis mutasse. In his ergo lucinia quæ emuncta sunt extinguebantur, in quibus literalis observatio completa, exordium gratiæ mundo clariùs fulgens exhibuit. Item quia finitæ mortali, & succedente vita immortalis, cessabant maxima ex parte opera vel dona lucis, quibus nunc utimur, ut sequantur æterna præmia lucis in præsentia divinæ visionis. Illa scripturarum testimonia, quæ hæc futura esse restantur, emunctoria nimirum sunt aurea, quæ sive futura claritatis eximia. Vals quoque, in quibus ea quæ emuncta sunt extinguuntur, corpora utique sunt, & corda omnium iustorum immortalia. Et ideo rectissime auro assimilata, in quibus exoptatissima hæc immutatio fieri, ut post temporalia Dei beneficia ad æterna perveniant. Denique Apostolus emunctoria nobis lucernarum Dei, & loca ubi ea quæ emuncta sunt, extinguuntur aurea præbet, cum de differentia præsentis & futurorum bonorum loquitur dicens: *Sive propitius cruciabantur, sive lingua cessabant sive scientia dephuretur ex parte enim cognoscimus, & ex parte propinquamus. Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est. et paulo post: Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognicus sum.***

Omne pondus candelabri cum universis vasibus suis habebat ramentum auri mundissimi. Omne pondus candelabri cum universis vasibus suis, omne corpus Christi est, cum ipso capite nostro mediator Dei & hominum, universi electi sui à summis usque ad infimos, ab his quibus major inter patros mulierum nemo est usque ad eos, de quibus dicit: *Videntes ne condemnetis unum de pusillis istis, qui in me credunt. Qui nimirum*

Esa. 11.
Esa. 61.
Ioan. 1.
Apo. 5.
Exod. 20.
Lev. 10.
Luc. 16.

LIBER DE
TOMIS
S. 4.
B. V. I.

rum omnes, in diversis licet gradibus, ætatibus, sexibus, conditionibus, ingenis, temporibus, vni eisdemque auctori ac datori perpetua lucis, suo quique tempore ac loco, candelabro aureo fixa radice mentis inhærent, quo ejusdem participes lucis fieri possunt. Quod videlicet candelabrum, recte talentum auri mundissimi habere debere memoratur: talentum namque pondus plenum ac perfectum est: quia iustus Dominus in omnibus viis suis: & qui suam gratiam in hac vita fidelibus, ut bene operentur, tribuit, ipse coronam iustitiæ in illa vita bonis eorum operibus reddit. Cui contra Zacharias Propheta iniquitatem super talentum plumbi sedere describit: quia & reprobus in eodem iusto examine, iuxta actus ipsorum restituet: Quis tui reddet, inquit, singulis secundum opera ipsorum. Sed distat, utrum quis aurum, an plumbum ad examen divinum afferat. Qui enim instat auri bonis fulgent operibus, in candelabrum Domini proficiunt: quia gloriæ suæ conditoris participes exsunt, At qui peccatis graves in districto examine apparent, demerguntur tanquam plumbum in aqua validissima: quia merito scelerum in abyssum penæ gravantis decidunt. Utrique; tamen & plumbum scilicet, & aurum talenti habet mensuram: quia in damnando impios, & in salvando ac coronando electos, iusta est nostri sententia conditoris.

Inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in monte monstratum est. Hujus mysterium præcepti facillimè ex eis quæ superius exposta sunt, patet. Oñtium namque est Moyhi in monte exemplar candelabri, quod facere: quia in altitudine intrinsecæ contemplationis didicit aperte multitudine Christi & Ecclesiæ sacramenta: quæ tamen non aperte populo, quem erudiebat, profertre volebat: sed typicè potius per figuram & opus candelabri ac valorum ejus signabat, donec veniret ipse Dominus ac redemptor noster in carne, qui interiorum ejusdem figuræ sensum Ecclesiæ suæ, data sancti Spiritus gratia, referret: ut & moriendo in cruce velum templi denuciaret, atque ea quæ recta fuerant arcana sanctorum patefecit: & post resurrectionem discipulis apparuit, aperuit illis sensum, ut & hæc & alia scripturarum secreta spiritaliter revelatis oculis mentis percipere possent. Sed & omnis scriba doctus in regno celorum, cum ea quæ in literis sanctis de fide Catholica, vel pia actione didicerit, & ipse diligenter sequi, & alios docere præcipitur, quid aliud quam inspicere, & facere secundum exemplar, quod sibi in monte ostensum est, jubetur: Inspicit enim diligenter exemplar monstratum, & secundum hoc ad interiora reciens facit, quando ea quæ per subtilitatem divini sermonis intus credenda sive agenda intelligit, sedulo corde scrutatur: horumque semper exemplar auditoribus suis & executione recti operis, & verbo doctrinæ salutatis ostendit.

De tabernaculo & vasis libri Primi Finis.

**BEDÆ PRESBYTERI
DE TABERNACULO ET VASIS**
ejus, ac vestibus sacerdotum,
Liber secundus.

CAPUT I.

Tabernaculi & templi descriptio.

Tabernaculum verò ita fiet. Tabernaculum à Moyse factum in solitudine; sicut & templum quod fecit Salomon in Hierusalem, statum sanctæ universalis Ecclesiæ designat, quæ partim jam cum Domino regnat in caelis, partim in præsentis adhuc vita decedentibus ac succedentibus sibi membris suis peregrinatur à Domino. Et quidem in utriusque constructione do-

mus, hæc principalis solet esse distantia figurarum, quod tabernaculum præsentis ædificium Ecclesiæ, quo quotidie in laboribus exercetur: templum futuræ requiem designat, quæ quotidiana animatum hinc post labores ex eorum receptione perficitur: quia nimirum tabernaculum Moyse cum populo Dei in via adhuc positus, quæ ad terram repromissionis pergebat, condidit: Salomon autem templum, ipsa jam terra repromissionis, & regno in ea potius, construxit. Moyse Tabernaculum in solitudine, Salomon templum in Hierusalem, quæ interpretatur visio pacis: quoniam hic quidem Ecclesia in labore & ærumna vitæ labentis, in siti & esurie regni perennis ædificatur: illic autem in visione ac perceptione veræ pacis consummatur. Unde bene in templi constructione dictum est, quod malleus & securus & omne ferramentum non sunt audita in eo, cum ædificaretur, præparatis extra Hierusalem cunctis lapidibus ac lignis, atque in positionem ordinis sui decenter aptata esse: quæ ibi facillimè atque indubitanter suo quoque loco reddita, aut cemento necerentur aut clavis: quia videlicet in pace superæ beatitudinis non est tribulationibus nostræ examinanda fides, aut vita probanda, sed quæ in præsentis jam seculo castigata, & celestibus erat sedibus regulariter aptata, ibi glutine & vinculis mutæ charitatis, ne perpetuo dissolvi queat, in conspectu etiam sui conditoris ac Regis ad invicem copulanda. Nam cum in hac vita multitudinis credentium fiat cor & anima vna, & sint illis omnia communia, quid nisi lapides vivi in ædificium futuræ domus Domini quadrantur, qui hinc inde translati, absque ullius labore tarditatis, suis quoque ordinibus inferantur, & sibi alterutrum copula divinæ simul & propriæ dilectionis jungantur? Item figura utriusque; sanctuarii potest generaliter distingui. Opus tabernaculi, tempus synagogæ, hoc est antiquæ Dei plebis: opus verò templi, ecclesiæ, id est, illam electorum multitudinem, quæ post incarnationem Dominicam ad vitam venit, significet: quoniam videlicet tabernaculum Moyse cum sola Hebræorum plebe consummavit: templum verò Salomon collecta profelytorum multitudine perfecit, adjuvante etiam Iyrio Rege cum artificibus suis, qui neque natura Judæi, neque professione fuerunt. Constat, quia priori Dei populo non nisi ex ipsa eorum gente præfuerunt: at verò Ecclesiæ rectores primi quidem fuerunt de Hebræis: verum mox crescente ea, ac dilatata per orbem, etiam de gentibus structores sunt ejus exorti, adeo ut ipse quoque Evangelista Lucas, & Timotheus ac Titus, viri Apostolici devotione gentium ad præfulatum ejus pervenerint. Verum si diligentius singula inspicimus, utriusque domus ædificatio totius Ecclesiæ præsentis statum mysticè describit, quæ ab initio mundanæ conditionis usque ad ultimum, qui in fine seculi nasciturus est electum, semper ædificari non desinit: & futuræ quoque gloriæ vitæ, quæ nunc ex parte fruitur, sed post hujus terminum seculi, in omnibus suis membris in æternum fruitura est, mirabili figurarum veritate depingit. Unde nos aliqua de tabernaculo, Domino opitulante dicturi, primum ipsum invocantes, humili etiam prece deposcimus revelari oculos cordis nostri, ut considerare queamus mirabilia de lege ejus, & in perniciosorum decore metallorum ac vestimentorum intelligamus ornatum nobis morum, fide ac devotione fulgentium esse commendatum. Neque enim nobis aliter sermo ille apostolicus potest convenire, quo ait, Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus, Quoniam inhabitabo in illis, & inter eos ambulabo. Et quod Janes audivit vocem magnam de throno dicentem: Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, quam si ornatum tabernaculi sive templi materiale religionem mundi cordis & corporis culta imitemur. Sed antequam de spiritali sensu disseramus, primò de materiali textu literæ paulisper videamus. Erat tabernaculum, domus Domino consecrata, habens longitudinis cubitos triginta, latitudinis decem, altitudinis æquæ decem, tectum habens æquale per totum, quomodo in Ægypto & Palæstina domus moris est ædificanda. Cujus quidam parietes tres, Australis, Septentrionalis &

Occiden-

1. Cor. 6.
Lev. 26.

Apc. 21

Occidentali de tabulis sunt compacti lignei, ab utroque latere deaurati. Porro pro orientali parte unus uetus erat, unde introitus fuit, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret, id est, a summitate ultima hujus parietis, usque ad parietis alterius summitatem. Cui cortina tabernaculi, & retium incubere, ubi & tentorium erat quinq; columnis suspensum. Tegebatur autem domus, & desuper, & undiq; cortinis mira varietate contextis, que proprie tabernaculum vocabatur. Tegebatur, & hoc undiq; sagis cilicinis, usque ad terram pertingentibus. Sed & operimentum aliud rectio de pellibus arietum rubricatis. Factum est & super hoc rursum aliud operimentum de hyacinthina pellibus. Erat etiam & velum opere plumario variatum, columnis quatuor appensum, quo sanctuarium, & sanctuarii sanctuarium dividebantur: in: ra qua posita erat arca Testamenti, & contra arcam extra velum altaro thymiamatis. Item in medio ipsius sanctuarii candelabrum in parte Australi. Mensa vero stabatur in septentrionali: altare holocausti suris ante ingressum sanctuarii: labrum aneum inter hoc altare & tabernaculum. Et circa omnia atrium tabernaculi longitudo habens cubitos centum, latitudinis quinquaginta. His ergo dilucidandi gratia breviter prelibatis, videamus ipsa verba historiarum, quod per hac altius atq; apertius ad sensum allegoriarum pervenire queamus. Cum Moyse Dominus in monte Sinai secum quadraginta diebus ac noctibus constituto, legis caeremonias, & ritum vivendi traderet, ait inter alia:

CAPUT II.

Cortina decem.

Exod. 26.

Tabernaculum veridica facies, decem cortinas de bysso retortas, & hyacintho ac purpura, coccoq; bis tincto, variatas opere plumario facies.] Tabernaculum Domini fit ex cortinis diversa colorum specie variatis: quia sancta universalis Ecclesia ex multis electorum personis, ex multis per orbem Ecclesiis, ex variis virtutum floribus edificatur. Cujus omnis perfectio in denario numero continetur: quia quaqueversum Ecclesia per mundum in diversis gentibus, & tribubus, & populis, & linguis diffusa est: tota in sola Dei & proximi dilectione, qua Decalogo legis est comprehensa, subsistit. Neque aliter quisquam potest veraciter ad Ecclesiam membra peringere, nisi integro corde & eum, per quem edificatur, & eos in quibus edificatur Ecclesia, hoc est, Deum, & electos ejus amare didicerit. Varius autem colorum decor, quo eadem sunt cortina distincta, variarum est gratia virtutum, quibus sancta Ecclesia mirabili, ac prorsus celesti arte composita, in conspectu sui resplendet auctoritate: qua profecto varietate, & quasi opere plumario beatus Petrus tabernaculum Dei edificare studuit, cum ait: *Vnusquisq; sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrans, sicut boni dispensatores multiformis gratia Dei.* Hanc inesse cortinis tabernaculi, hoc est mentibus fidelium vidit Paulus, cum dicit: *Alii quidem per spiritum datur sermo sapientiae, alii autem sermo scientiae, & cetera illius loci.* Et quidem byssus, qua prima ponitur, quia decus virtutum designat, testatur in Apocalypsi Joannes, dicens: *Quia venerunt nuptiae agni, & uxor ejus preparavit se, & datum est illi, ut cooperias se byssino splendens candido, byssinum enim, justificationes sunt sanctorum.* Dicit de eadem uxore agni, i. Ecclesia Christi Salomon: *Bysus & purpura indumentum ejus.* Verum Joannes unius coloris figuram exponens, ceteros etiam figuratim interpretandos insinuat. Bysus ergo, qua de terra quidem oritur, sed eruta de terra, longo exercitio ficandi, tundendi, purgandi, coquendi, & nendi gramineum solet perdere, & cadidum in sese recipere colorem, corpora designat castitatis nitida decore: quem cum carnis quidem illecebris nascencia magno continentiae labore, quasi nativum exudant humorem, atque ad decorem Deo dignae puritatis solerti jejuniorum & vigiliarum, orationum, & lectionis, patientiae & humilitatis instantia perveniunt. De quibus recte possit illud Apostolicum dici: *An nescitis, quoniam membra vestra templum sunt*

1. Petr. 4.

2. Cor. 32.

Apoc. 19.

Prov. 31.

1. Cor. 6.

Spiritus sancti, qui in vobis est. Retorquetur autem hac byssus in cortinas tabernaculi: quoniam non modo humbos carnis, verum etiam ut Petrus admonet, humbos mentis nostrae in sobrietate succingamus, ut videlicet carnem a lascivis motibus, & cor ab illecebrosi refrenamento cogitibus. Hyacinthus, quoniam aëris & cœli speciem imitatur, eorundem mentes electorum, omni spe ac desiderio cœlestia quærentes significat. Cujus nobis coloris sacramentum commendans Apostolus ait: *Si confarexistis cum Christo, qua sursum sunt querite, & cetera.* Purpura, quia colorem sanguinis ostendit: & vera quoque purpura conchyliorum sanguine tingitur, devota eorum corda designat, qui dicere cum Apostolo possunt, *Ego non solum aligari, sed & mori in Iherusalem paratus sum propter te morte afficimur tota die, estimati sumus ut ovem occiderent, Coccus, quia ignis habet speciem, merito flagrantissime sanctorum dilectioni comparatur. Unde & quidam ex eis qui hanc præsentem & comitantem secum Domino conceperant, ajebant: *Nome cor nostrum ardens erat in nobis, cum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas.* Cui contra de reprobis dicitur: *Et quoniam abundavit iniquitas, respigilavit charitas multorum.* Hæc quasi bis tingitur, cum amore Dei & proximi flammescit, cum illum extorcorde, tota anima, tota virtute, hanc sicut nos ipsos diligimus, itaque in his quatuor cortinarum coloribus, quatuor justificationes exprimitur electorum. In bysso retorta, caro castitate renitens: in hyacintho, mens lupema desiderans: in purpura, caro passionibus subjacens: in cocco bis tincto, mens inter passionem Dei & proximi dilectione præfulgens.*

Longitudo cortina unius habebit viginti octo cubitos, latitudo quatuor cubitorum erit.] In longitudine cortinarum, longanimis sanctæ Ecclesiæ patientia: in latitudine amplius exprimitur charitatis, quæ non solum amantem, sed & Deum & proximum redamat, sed & odientem se adversarium expulso suæ dulcedinis gremio confuere excipere, suosq; persecutores flexis in oratione genibus, Domino commendare, dicens: *Domine ne statuas illis hoc peccatum.* Quæ latitudo aptè quatuor erat cubitorum, quia quatuor sunt Evangeliorum libri, in quibus Domini redemptionis nostræ exemplis ac verbis, qualiter eadem charitas sit tenenda, docemur. Quatuor virtutes, in quarum operatione eadem est charitas exercenda, id est, temperantia, fortitudo, justitia, prudentia, ut videlicet in corrupta in Deo charitas, atq; integra custodiatur, quod est temperantia: nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis: nulli alii serviat, quod est justitiæ: vigilet in discendis rebus, ne fallacia dolusve paulatim surripiat, quod est prudentiæ. Longitudo autem cortinarum viginti octo erat cubitorum, qui est numerus quaternarius septies ductus, septenarius autem numero propter diem sabbati solet requies æterna sanctorum figurari. Longitudo ergo cortinarum, in quater septenos extenditur cubitos: quia per fidem & custodiam doctrinæ Evangelicæ, perque exercitia spiritualium, de quibus diximus, virtutum patientia longanimis sanctæ Ecclesiæ ad requiem tendit æternam. Est & aliud in duo decem numero sacramentum, æquè ad septenarium pertinent. Si enim ab uno usque ad septem omnes in medio numeros pleno ordine numerare volueris, viginti & octo complebis: unum namq; & duo, & tria, & quatuor, & quinque, & sex, & septem, sunt viginti & octo. Quis ergo in partibus septenarii numeri, numerus XX. & VIII. invenitur, meritò in eo cortinarum longitudo continetur, quoniam fides & patientia sanctorum virtutum varietate distincta, in omnibus qua ait & patitur, non humani gloriam favoris, sed supernæ beatitudinem quietis expectat. Hinc est enim, quod hujus numeri Palamus in consummatione tabernaculi adtribuitur, quem totum consummatione tabernaculi adtribuitur, quem totum consummatione sanctæ Ecclesiæ consistat esse cantatum, maxime in eo quod in illo dicitur, *Adorate Dominum in spiritu, sancto ejus: Eriterum, Et in templo ejus omnes dicent gloriam.* Aptè enim 28. Palamus de consummatione tabernaculi

inficit

inscribitur: quia nimirum in hoc est perfectio peregrinantis in hoc seculo Ecclesiarum, ut per fidem, & per opera bona ad requiem tendat seculi futuri. Bene autem sequitur:

Vnus mensurae sicut universa tentoria.) Etli enim variante pictura cortinae ab invicem differabant, una tamen omnes erant longitudinis mensura temperata. Quod etli donationes habent electi secundum gratiam, quae data est illis, differentes, unus tamen Dominus, una fides, unum baptisma, unus Deus & pater omnium.

Lib. An-
sig. 3. c. 8

Quing. cortinae sibi junguntur mutuo, & alia quing. nexu simili cohaerebant.) Narrat Josephus, quod tabulae Testamenti ita fuerint Decalogo legis conscriptae, ut utraque tabula etiam quina verba contineret. Unde apte etiam cortinae decem, quae pulchritudine tabernaculi junctae complebant, ita tempore congruo disjungebantur, ut quinae in utraque parte simul permanent, quatenus haec intuentes ministri sanctorum cum populo Dei admonerentur, semper observanda legis, quae decem quidem verbis in duabus tabulis esset comprehensa, sed numero quinario per utramque tabulam distinctis. Verum nos propter hanc sententiam possumus de numero cortinarum bis quinario etiam ita differere, quod Dei sequaces in utroque Testamento divino signaverint. Et priores quidem quing., quae fronte ac primam tabernaculi partem protegebant live faciebant, antiqui Dei populi typum gesserunt, qui decreta legis in sacramento circumcisionis, & hostiarum, & variarum caeremoniarum observantiam secundum litteram implebat. Sequentes vero quing. cortinae, quae posteriora tabernaculi tangebant, vel etiam suo regimine faciebant, nos designaverunt, qui post adventum Domini in carne nati, libros ac sacramenta legis spiritaliter ipso revelante ac donante servamus. Et quidem omnes cortinae unius operis, eisdemque erant de pictura coloribus, sed quing. libimet mutuo conjunctae: quia omnes utriusque Testamenti cultores in unum eundemque Dei cedebant, unius ejusdemque pietatis & caritatis operibus serviebant, sed in celebratione sacramentorum suas utraque populus discrete partes agebant. Nam passionis dominicae, per quod utriusque sumus redempti sacramentum illi in carne ac sanguine victimarum, nos in oblatione panis & vini celebramus: illi venturam in carne nativitatem dominicam, praedicationem, virtutum operationem, tentationem, passionem, sepulturam, resurrectionem, ascensionem, adventum Spiritus sancti, fidem gentium credentium & confitebantur, nos haec omnia jam facta, neque ulterius fanda credimus & confitemur. Attamen eo tempore, quo erigebatur tabernaculum, omnes ad invicem cortinae necessabant: quia cum universa Catholica Ecclesia pulchritudo ab initio usque ad terminum seculi protenditur, profecto quati una decem cortinarum connexio tabernaculum Domini condecorat.

Anfulae hyacinthinae in lateribus ac summitatibus facies cortinarum, ut possint invicem copulari.) Hyacinthum diximus, quoniam acuti coloris est, caelestium bonorum significationi congruere. Anfulae ergo hyacinthinae cortium invicem copulantur, cum unica ipse supernae beatitudinis omnia per orbem corda electorum in una eademque devotione conjungit. Quae videlicet anfulae apte dicuntur, quia non solum in lateribus cortinarum, verum etiam in summitatibus, hoc est extremis angulorum terminis fieri debent. Neque enim vita tantum & operatio sanctorum communis ad perfectionem itinere recta intentionis properat, sed ipsum quoque initium bonae conversationis, quod per confessionem fidei & sacramentorum caelestium perceptionem geritur, nequaquam ab invicem diversum, sed pari & indissimili habent omnes veritatis gratia connexum. Terminum quoque vitae temporalis cuncti unius ejusdemque spei habemus certitudinis commune, cum ita oculos in morte claudimus, ut percepto prius viatico mysterio caelesti, citius nos in vera inveniendos vita, atque in hac perpetuo mansuros esse confidamus. Congruit huic loco, quod in libro Numerorum praecipitur filiis Israel, ut faciant sibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas. Fili quippe litterali in palliorum angulis fimbrias & vittas habent hyacinthinas, cum electi quoque, & qui Deum videre

desiderant, ita operibus se justitiae induere laborant, ut horum finem non in laude mortalium ponant, ne forte dicatur de eis, *Quia receperunt mercedem suam*: sed in eis potius interni arbitri oculos & praemia requirant aeterna. Unde & ibi protinus exponendo mandatorum Domini, ne sequantur cogitationes suas, & oculos per res varias fornicantes. Quibus verbis & nobis utendum est in anfularum hyacinthinarum expositione, ut dicamus idcirco cortinas hujusmodi anfulis esse conjunctas, ut & filii Israel tunc ista praeter ceteris habentes, admonerentur mandatorum caelestium, & nos modo ista legentes, meminerimus, quod in hac vita degentes filii promissionis aeternae, & temporibus ab invicem dirimimur, ut quia ventis caeli collectos, indivisibili in perpetuum societate conjungat.

Quinquagenas anfulas cortinae habebat in utraque parte ita insertas, ut anfula extra anfulam veniat, & altera alteri possit aptari.) Legimus quinquagesimum annum in lege jubileum, hoc est dimittentis live initiatum iustum esse vocari, in quo omnis populus ab universo labore terrae quiesceret, & omnium debita solvi deberent. Et in novo Testamento scimus gratiam Spiritus sancti Pentecostae, hoc est quinquagesima Dominicae resurrectionis in Apostolos supervenisse, atque initia nascens Ecclesiae suo consecrasse advenit. Unde constat ex numero, vel gratiam sancti Spiritus, vel futurae gaudium beatitudinis, ad quam per ejusdem spiritus donum pervenitur, & in cujus perceptione sola veraciter requiescit atque gaudetur, recte posse figurari. Et apte quinquagenas anfulas habebat cortinae, quibus invicem necesse est: quia non nisi dono sancti Spiritus agitur, ut in societate pacis, quod est vinculum perfectionis, libimet invicem copulentur electi: non alia quam futura spes ac memoria societatis ac pacis esse discretos in hac vita temporibus live locis Christi famulos una facit pietate concordos. Bene etiam dicitur, *quod anfulae cortinae in utraque parte haberent*, ut videlicet proximis sibi ex utroque latere cortinas, bngulae quaeque cortinae, quasi extensis hinc & inde brachiis amplecterentur. Quia nimirum necesse est, ut omnes fideles, & eos videlicet, qui nos in Christo praecedunt & eos qui secuti sunt, obvius sinceram pietatis ulnis amplectamur, & illos qui nos studiebant in Christo, & quos ipsi Christo donante etudivimus, uno omnes in Christo veneremur affectu. Sic enim oportet nos ad videntiam faciem nostri creatoris bene vivendo properare, ut correntem nobiscum nequaquam deseramus proximum, sed una cum ipso ante conspectum divinae gloriae pervenire studeamus: quia & cortinae singulae ita per adminicula tabularum ad superiora tendebant, ita intus in superioribus variato suae picturae flore resplangebant, ut nequaquam eas quae secum pariter vel in altum se elevabant, vel in alto positae fulgebant, continas desererent: quarum instar nos decet & proficientes nobiscum in Dei servitio fideles monitis exemplique juvare, & in quacunque virtute proficere potuimus, humiliter ejusdem virtutes consortes digna viriutibus veneratione tractare. Anfula ergo contra anfulam venit, ut altera alteri possit aptari, cum iusti ad invicem concordiae ac pariter virtutum qualitate cohaerant.

Facies & quinquaginta circulos aureos, quibus cortinarum vela iungenda sunt, ut unum tabernaculum fiat.) Hic locus in sequentibus plenius explicatur, cum dicitur: *Et quinquaginta fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum anfulas, & fieret unum tabernaculum.* Quinquagenarius ergo numerus, verum in Spiritu sancto regimen designat: & quia circulus nec initium videtur, nec habere terminum, aurum vero praeter sui claritatem ceteris est pretiosius metallis. Quid in quinquaginta circulis aureis, nisi perpetua claritas, & clara perpetuitas summam quietis exprimitur. Mordentque cortinarum anfulas circuli, ut unum ex omnibus tabernaculum fiat, cum superni gloria regni puris fidelium mentibus sese ita infundit, ut tali glutine salutiferam inspirationis, una ex utroque populo, immo ex omnibus electis Christi Ecclesia perficiatur.

Matth. 6.

Levit. 25

Act. 2.

CAPUT III.

Saga undecim.

Facies & saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi. Hic locus in sequentibus ita repetitur, *Fecit & saga undecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi.* Saga ergo, quibus operitur tabernaculum, rectorum sunt Ecclesie sanctae, quorum indultia ac labore decus ejusdem Ecclesie protegitur, atque incessabili cura munitur, ne videlicet vita fidelium electorum haeretica seductione corrumpi, ne fallorum catholicorum improbitate foedari, ne tentantium vitorum forde ataminari, ne temporalium subditorum inopia possit ad tristitiam deduci. Qui quanto se attentius ad sustinendas sive repellendas irruentium tentationum violentias accingunt, tanto ampliore subditis Domino serviendi libertate tribuunt: & quasi intus fulgendi copiam cortinis praestant, dum instat sagorum ipsi foris tempestates afflictionum tolerant. Recte autem eadem saga & cilicina de pilis caprarum, & undecim facta esse referuntur: quia nimirum sancti praedicatores, quo altiores merito, eo humiliores esse debent animo, iuxta illud viri sapientis: *Quanto magis es, humilia te in omnibus.* Undecim quippe, qui denarium transeunt, neque ad duodenarium, hoc est Apostolicum numerum perveniunt, transgressionem Decalogi legis significant. Et in undecimo Psalmo Propheta detulit sanctos, & filios hominum veritates vanitatis ac dolis mutasse queritur, dicens: *Salvum me fac Domine, quoniam descivit sanctus, &c.* etiam hoc numero designans, quod hujusmodi homines duplicis linguae & cordis, neque legalia Decalogi praecipua custodiant, neque Apostolicam Evangelii percipere gratiam possint. Cilicium quoque habitus poenitentium, etiam Psalmista teste, qui dicit: *Ego autem dum mihi molesti essent, inducbam me cilicio.* hoc est, habitum poenitentiae & humilitatis, quo furorem persequentium, aut levius sufferent placidus, aut etiam mitigarem, allumpi. Nam si caprae semper, aut pilei, sive pelles caprarum tectorem peccantium, & non aliquoties humilitatem poenitentiam significarent, nequaquam ipsum animal inter munda computaretur, neque in laude sponse diceretur, *Capilli tui sicut grex caprarum.* Saga ergo, quae sanctos praedicatores innuunt, & cilicina sunt & undecim: quia quo studiosius fide corda purificant, eo plura in quibus seiplos reprehendunt, inveniunt. Unde humiliter fateatur: *Quia in multis offendimus omnes: & si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Quorum tamen corda quantae sunt perfectionis, sequentia verba myltice declarant, quibus dicitur:

Longitudo sagi unius habebit triginta cubitos, & latitudo quatuor. Ecce hic longitudinis non undenarium habes numerum, & hunc terito multiplicatum: quo patenter innuatur virtus eorum, qui Decalogum legis in fide sanctae Trinitatis, quae per dilectionem operatur, perficiunt: quia videlicet perfectione, in hac duntaxat vita nulla esse poterit sublimior. Habes & latitudinis quatuor cubitos, quo amplitudinem sincerae charitatis, hoc est ejus quae in Evangelio nobis per Jesum Christum commendatur & datur, significari praediximus. Operiunt ergo tectum tabernaculi saga undecim, & haec de pilis facta caprarum, sed in longitudine cubitos triginta, in latitudine quatuor habentia: quia summi illi praedicatores, qui vitam fidelium suis exhortationibus, intercessionibus, quotidiana sollicitudine, vigiliis, jejuniis, sua nuditate protegunt, sese quidem humiliter ipsi contemplata supernae puritatis excellentia peccatores profitentur. Qui tamen quantum ad humanae modum perfectionis attinet, mundi inter homines ac sublimes apparent.

Aequa erit mensura sagorum omnium, & quibus quinque junges seorsum, & sex sibi mutuo copulabunt, ita ut sextum sagum in fronte tecti duplices. Vna erit mensura sagorum omnium, quia nimirum una est fides, in qua tota salvatur Ecclesia, una eademque vita ad quam festinat aeterna. Unde & hi qui in vinea Domini diverso tempore ad operandum intraverunt, uno omnes denario remunerantur. Divisio ergo sagorum in quinque &

Ecc. 3.

Psal. 34.

Cant. 4.

Iacob. 3. I. Ioan. 2.

(sex juxta illud intelligi potest, quod supra de cortinis in quinque divisus exposuimus: quia videlicet doctores utriusque Testamenti designent. Quinque etenim sagae antiqui populi Dei magistris apte comparantur: vel quia Moisaicum tantum legis sacramenta praedicabant, quamvis & Evangelicae veritatis arcana praedicabant: vel quia in quinque mundi aetatibus vitam ducebant. In sex autem sagis Evangelicae veritatis arcana praedicantur: vel quia in quinque non inconvenienter novi Testamenti doctores accipi: quia videlicet omnia quae divina scriptura in sex aetatibus saeculi facta, sive dicta refert, in adjutorio atque exemplum suae praedicationis spiritaliter intellecta allumunt: quia passionem Dominicam, per quam mundus sexta sabbati redemptus est, palam suis auditoribus credendam constituentemque pronuntiant, ac per hujus solum modum sacramentum eos salvari posse contestantur. Unde recte praecipitur sextum sagum in fronte tecti duplicari, propter confessionem videlicet & imitationem ejusdem Dominicae passionis. Neque enim sufficit, credentes solum in confessione mortis Domini, ac resurrectionis baptizari & consecrari, si non etiam baptizatos quisque studuerit, in quantum valet, similitudini mortis Domini continenter vivendo, ac patiendo pro illo assimilari, ut & resurrectionis ejus participare exultare mereatur. Siquidem juxta litteram, frontem tecti ingressum tabernaculi dicit: ubi non tabulas, ut supra breviter diximus, sed columnas & vestes ab angulo tabularum, usque angulum protentum poni praecipitur: ideoque quantum ad formam operis ipsius pertinet, ibi magis opus erat geminato sagorum munimento, ubi solida parietis firmitas abierat. At vero myltice in fronte tecti sextum sagum duplicatur, cum omnes qui sanctam intrant Ecclesiam, ita fide & sacramentis Dominicae passionis initiantur, ut in hujus quoque imitatione sibi semper esse vivendum intelligant. Quasi enim in ingressu sanctuarii nobis sextum sagum duplicatur, cum Dominicae passionis sacramentis consecramur, & exemplis instrui. Dicit namque de sacramentorum susceptione Petrus: *Qui secundum magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex carne, & vos eadem cogitatione armamini.*

I. Pet. 1. I. Pet. 4.

Facies & quinque sagae anfasus in ora sagi unius, ut conjungi cum altero que ar: & quinque sagae anfasus in ora sagi alterius, ut cum altero copuletur quinque sagae fibulae anfas, quibus jungantur anfae, & unum ex omnibus operimentum fiat. Haec, ut supra in cortinis exposuimus, etiam hic intelligi possunt: quia videlicet recordatio superbiae requirit, quae numero quinquagenario solet exprimi, corda sanctorum vinculo pacis adunet. At ut novi aliquid audire delectet, quoniam saga humilitatem sublimium designant vitorum: quia magis suorum meminisse delictorum, quam virtutes praedicasse suas, cupiunt amplius de eis quas apprehendere nondum possunt virtutibus compungi, quam de illis quas jam apprehenderunt, student gloriari. Potest numero antiarum, sive fibularum quinquagenario, ipsa computationis eorum humilitas designari. Quinquagenarius namque poenitentiae Psalmus est. Et recte: quia donum poenitentiae non nisi Spiritu sancto largiente conceditur, donum venae poenitentibus, non nisi eadem sancti Spiritus gratia administrante tribuitur. Et bene quinquagenaria anfa, vel fibulae saga invicem neunt: quia nulla magis virtus, quam humilitas fidelis in unam charitatis copulam ligat. Nam quanto se quisque amplius infirmum esse perpendit, tanto studiosius auxilium proximi, quo confortetur, inquit, Et bene fibulae sunt anfae: quia multum vocale conlata esse metallum, quia nimirum magnam apud Deum habet vocem humilis conscientia iustorum. Unde & pauper ille Davidicus, cum anxius esset, & non in auribus hominum vociferaretur, sed in conspectu Domini effunderet orationem suam: *Domine exaudi orationem meam, inquit, & clamor meus ad te perveniat.*

I. Pet. 1.

Quod autem super fuerit in saga que parantur tecti, i. unum sagum quod amplius est, ex mediocritate eius operis posteriora tabernaculi, & cubitus ex una parte pendebit, & alter ex altera, qui plus est in sagorum longitudine, ut unum, latus tabernaculi praesentis.)

LIBER DE TOMIS

regens.) Hæc ut plenius intelligi queant, paulò latius de rota ipsius tabernaculi positione disputare necesse est. Diximus parietes tabernaculi, quæ ex tabulis & columnis constabant, longitudinem habuisse triginta cubitorum, latitudinem decem, altitudinem similiter decem. Si quis ergo vellet domum in latitudine cingere funiculo, verbi gratia, à basi tabulæ unius meridiani lateris, usque ad basim tabulæ, quæ est & è regione in latere septentrionali: constaret profectò eundem funiculum triginta cubitorum longitudinis esse debere, hoc est decem cubitos habens ascensionis in meridiano pariete, decem alios æqualitatis sursum inter parietes, decem tertio descensionis inter parietem septentrionalem. Item si per longitudinem domus extendere funiculum velis, hoc est à basibus columnarum sursum, & per longitudinem totius domus ad occidentalem usque parietem, ac deinde usque ad bases ejus deorsum, habebit funiculus ille quinquaginta cubitos longitudinis decem videlicet ascensionis juxta columnas, triginta æqualitatis secundà longitudinem domus: decem tursus descensionis juxta occidentalis parietis tabulas. His ergo consideratis, intuerè mensuras cortinarum, quibus tegenda erat domus, qualiter præfatis possint convenire mensuris. Decem erant cortinæ, habentes singulæ longitudinis vigintiocto cubitos, latitudinis quatuor, quæ simul junctæ, & in unum compositæ, tabernaculum implebant de latitudine sua cubitos quadraginta. Suspende igitur cortinas, quæ habent singulæ longitudinis vigintiocto cubitos, & pone in domo, cujus est mensura in tranaversum triginta cubitos, & videbis quia cortinæ habebunt in æqualitate, quæ est inter parietes, cubitos denos: in ascensu autem, sive descensu, qui est juxta parietes, habebunt cubitos novenos. Sicque fit, ut summities cortinarum terram tangere non possit, sed mensura unius cubiti à terra altior ablit. Item videbis quæ cortinæ habent in æqualitate per longitudinem domus cubitos triginta: in ascensu autem, sive descensu, qui est in orientali & occidentali latere domus, cubitos quinos. Ideoque eadem literalis summities cortinarum nequaquam ad terram usque pertingit, sed quinis cubitis est terra altior. Unde necesse fit, ut quini illi cubiti cortinarum, qui cessantibus parietibus supersunt, inducantur ad invicem in orientali simul & occidentali latere, sibi que mutuo jungantur, ac sic fiat, ut undique domum cortinæ excepto uno juxta terram cubito contegant. Hæc de cortinis. Porrò saga tricenos habebant cubitos longitudinis, quaternos latitudinis: & quia undecim erant conjunctæ ad invicem per latera, quadraginta quatuor cubitos implebant. Pone ergo & has in domo: & quia concordat longitudo sagorum cum funiculo, quo domum metiebatur in transversum, fit ut summities eorum ad terram usque pertingat. Habebunt enim denos cubitos æqualitatis inter parietes, denos æque ascensionis, sive descensionis in utroque latere. Et hoc est quod ait scriptura, quia cubitus ex una parte penderet, & alter ex altera, qui plus est & in sagorum longitudine, utrunque latus tabernaculi protegens. Tabernaculum namque propriè vocat ipsam cortinarum facturam sive conjunctionem, quas uno utriusque cubito transiebant saga ab australi latere domus, altero à septentrionali. Ideoque ad terram perveniebant, quia hæc triginta cubitos longitudinis, illæ duo minus habebant. Item mensura sagorum per longitudinem domus quadraginta quatuor cubitis tendebatur, triginta videlicet cubitos in æqualitate habens à fronte domus usque ad summitem tabularum in plaga occidentali, & septem cubitos dependentes à fronte domus, septem similiter dependentes in plaga occidentali. Sicque fuit in mensura sagorum in occidentali latere duobus cubitis, ut excederet mensuram cortinarum: quia nimirum cortinæ desuper venientes, sicut & supra commemoravimus, quinque cubitos ejusdem occidentalis parietis tegebant, & tres relinquebant intactos. Et hoc est quod nunc dicitur: Quod autem superferit in sagis, quæ parantur tecto, id est, unum sagum, quod amplius ex medietate ejus operies posteriora tabernaculi. Medietas namque sagi,

in latitudine duo sunt cubiti, ex qua videlicet medietate cooperiebantur posteriora tabernaculi, id est, cortinarum: quæ propriè tabernaculum vocabantur, quia duobus cubitis eas, ut diximus, ad inferiora tendens sagum ultimum transiebat. Itemque saga desuper venientia, septem solummodo cubitos occidentalis parietis cooperiebant; nec tamen tres reliqui, qui remanserunt usque ad terram nudi tempestatum injuriis patebant: sed adductis ab invicem ab utroque latere sagis septenorum cubitorum, qui deficientibus parietibus supererant his posteriora domus, firmissimè ad terram usque contegebantur. Neque autem hæc tantum ad invicem pertinere, & instar cortinarum sese in medio parietis contingere poterant: sed quia septenorum erant cubitorum, medium parietis in utramque partem duobus cubitis excedebant, ac sibi invicem superpositæ jungebantur: quod eodem modo per omnia etiam orientali parte domus intelligendum esse putamus, idèque suprâ præceptum, ut sextum sagum in fronte tecti duplicaretur. Hæc de re difficilima, prout nobis intellexisse visum sumus, stricte explicare curavimus, parati veriora in his discere, si qui nos docere voluerit. In quibus tamen omnibus patet allegoria sensus per lucidus. Saga namque cortinas, & desuper & infra, & ex omnilatero protegunt: atque ut illæ intras libera facie suæ venustatis fulgerent, hæc ab omni eas injuria tempestatum, pluviarum & caumatum foris immunes reddebant: quia nimirum perfecti sanctæ Ecclesiæ præpositi, ita vitam fidelium sibi commissorum solerti solent cura circumspicere, ut nec subsidia carnis, nec vitæ spiritualis eis auxilia desint. Absint & dogmata hæreticorum & pravorum exempla Catholicorum. Adhuc doctrina salutaris, qua confortati, & sapienter malè docentium verba repellere, & sibi mala ingruentia patienter possint tolerare. Adhuc vita ipsorum cœlestis, qua confirmati & tacente lingua, quasi viva semper lectione utantur. Repellunt enim saga imbres, obstant procellis, arcent solis ardores, cuncta foris adversantia fortiter abigunt, ut decus cortinarum interius intemeratum persistat: cum Augustinus omnia quæ fidem turbare poterant, hæreticorum venena evacuat: cum Gregorius ea quæ mores bonos impugnant, tentamenta antiqui hostis explicat: cum Cyprianus infirmos, ne in martyrio labantur, piis confortat exhortationibus: cum alii venerabiles Episcopi ac doctores quæque turbare Ecclesiam poterant, longius tentamenta propellunt, & quæque eisdem sint ad salutem proficua, solerti indagine prospiciunt, quatenus undique ruta conversatio religiosa fidelium libero corde virtutibus studere, atque in conspectu sui conditoris & opere præfulgida lucere, & ipsius quoque contemplationi possit oculum mentis intendere. Verum quia inter sanctos prædicatores illi sunt maximo digni honore, qui excepto quoque officio prædicationis, & populorum regimini deserviunt, & pro Christo sanguinem fundunt, rectè subditur:

CAPUT IV.

Operimentum tertium & quartum de pellibus.

Facies & operimentum aliud rectè de pellibus arietum rubricatis. Arietum quippè vocabulo solent nonnunquam sancti doctores accipi, eo quod sint duces sequentium Domini gregum. Unde pulchrè Psalmista: *Afferre Domino, inquit, filii Dei, afferre Domino filios arietum.* Quod est apertè dicere, *Afferre Domino, o angeli Dei, quibus hujus officii cura delegata est: afferre Domino in cœlids spiritus fidelium, qui per imitationem vitæ & fidei, filii beatorum Apostolorum fieri meruerunt.* Hinc est quod sexta mansio egressi ex Ægypto populi Dei, Elim, id est, arietum cognominatur, in qua erant duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ: ut videlicet & nomine & specie figuram Apostolorum, apostolicorumque virorum teneret. Rubricantur autem pelles arietum ad operiendum tectum tabernaculi, cum Apostoli, sive Apostolici viri,

usq; ad passionem martyrii verbo doctrinæ instare non desinunt: quo tutius subiectos ab ingruentibus tentationum periculis protegant, dum ipsi perpeti persecutionem propter iustitiam ad mortem usq; non refugiant. Operiuntq; tabernaculum Domini pelles arietu rubricata, atq; ab injuria tempestatum defendunt, cum sancti prædicatores exemplo passionis & patientiæ suæ corda infirmorum, ne in pressuris tribulationum deficiant, muniant. Et quomodo inter præcipua Christi & Ecclesiæ membra, eximium sacra virginitas locum tenet, aptè post variatū decus corinarum, post ciliciorum munimina sanctorum, post rubricatas arietum pelles, adhuc additur:

Et super hoc rursum aliud experimentum de hyacinthinis pellibus.) Hyacinthus namq; celestis est coloris: pellis vero mortui animantis, pars & indicium est. Et quid per pelles hyacinthinas, nisi virtus exprimitur illorum, qui mortificatis ad purum cunctis concupiscentiæ carnalis illecebris, celestem quodammodò in terris vitam gerunt, & que inter homines positi, angelicam magis puritatem imitantur: & hoc quod tempore futuræ immortalitatis cunctis promittitur electis, quia non nubant, neque ducunt

Mat. 22.

uxores, sed sint æquales angelis Dei, ipsi adhuc mortali carne recenti, prævenire satagunt? Unde merito tam magnæ virtutis permagnam rellat præmium: quia attestante

Esaiæ 56

Propheta, Hac dicit Dominus eunuchis qui custodierint sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint sœdas meas: dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & siliabus: nomen sempiternum dabo eis, quod non auferetur.

Apoc. 14.

De quo videlicet loco ac nomine, & Evangelista Joannes, qui erat unus ex ipsis, refert audisse se cantantes eos canticum novum ante sedem Dei, quod nemo alius poterat. Statimq; adjuvit, Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coniugati, virgines enim sunt: hi sunt qui sequuntur agnum, quocumque abierit. Merito ergo pelles hyacinthinæ, supremam in domo Dei locum tenent, colorq; celestis proximam caelo sedem fortitus est, ut chori virginales, & animi & corporis speciali vicinia agnum secuturi, & hymnorum ei laudes delignantur cantaturi. Benè autem de velis corinarum ac sagorum dicitur, quod et in alto posita, ad terram tamen demissa penderent, quamvis corinæ nequaquam ad terram usque peringere poterint. Columnæ quoque ac tabulæ tabernaculi, et in altum erant erectæ, bases tamen in quibus starent, habebant in terra politas. At verò de rubricatis atque hyacinthinis pellibus, quòd in alto tectum operient, dicitur: quod verò ad terram essent deflexæ, non additur: quia nimirum cætera virtutum species commune aliquid cum his qui in terra adhuc detinentur, habere videtur: certamen verò martyrii, & decus Deo dicatæ virginitatis, quasi ab infimis ac terrenis rebus suspensum, & supernis civibus specialiter constat esse conjunctum. Nam & martyr in tormentis positus, nil aliud toto animo intendit, quam ut omnia quæ sunt in hoc mundo, & ipsum simul mundum citius delinquat, atque absolutus doloribus cunctis ad videndum mundi conditorem, & ea quæ ultra mundum sunt gaudia possidenda perveniat. Et cœlibes, dum communem generis humani legem, qua dictum est: Crescite & multiplicamini, & replete terram, intuitu majoris præmii transcendunt, iure velut altiores cæteris fidelibus, immò ipso mundo sedem sibi eligunt, sicque socialem Ecclesiæ conversationem honore meriti sublimioris antecedant. Unde de talibus rectè scribit Joannes: Qui empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & agno. Rectè tales Latino sermone vel virgines, quasi virtute insignes: vel cœlibes, quasi cœlo beati cognominantur, id est, cœli civium in terra vitam imitantes.

Genes. 1.

Crescite & multiplicamini, & replete terram, intuitu majoris præmii transcendunt, iure velut altiores cæteris fidelibus, immò ipso mundo sedem sibi eligunt, sicque socialem Ecclesiæ conversationem honore meriti sublimioris antecedant.

Apoc. 14.

Qui empti sunt ex hominibus primitiæ Deo & agno. Rectè tales Latino sermone vel virgines, quasi virtute insignes: vel cœlibes, quasi cœlo beati cognominantur, id est, cœli civium in terra vitam imitantes.

CAPIT V.

Tabula tabernaculi.

Facies & tabulæ stantes tabernaculi de lignis setim, quæ singula denos cubitos in longitudine habeant, & in latitudine singulos ac semissem.) Ligna setim, de quibus tabernaculum

siebat, impuribiles sunt natura: eximii candoris ac levitatis, & non vultum ab alba spina, nisi tantum magritudine distantia. Vnde & Hieronymus nonnunquam in libro Hebræorum nominum, sed & in aliis opusculis suis setim absolute spinas interpretatus est. Verbi gratia, Abel setim, luctus spinarum. Non autem facile hoc genus ligni, nisi in desertis Arabia, ubi tabernaculum ædificabatur, fore inveniri. Vnde Græci vel Latini interpretes nomen eius aliud præter Hebræum ponere nequeverunt, utpote cuius apud eos notitia nulla erat: quamvis quidam qualitatem naturæ eius exprimerent volentes, ligna impuribilia transtulerunt. Tabulæ ergo tabernaculi Apollolos, quorumque successores, per quorum sermonem Ecclesiæ per orbem dilatata est, designant. Latitudo etenim tabularum, dilatatio est fidei & sacramentorum, quæ prius in una Iudaica plebe latebat: sed horum ministerio ad totius orbis plenitudinem pervenit. Quamvis rectè in latitudine tabularum, ipsa quoq; dilatatio cordis sanctorum valerintelligi, per quam mundum despiciere, atque ad appetenda celestia solent sublimiter accendi, per quam non solum amicos in Deo, sed etiam inimicos gaudent diligere propter Deum. Denique videamus unam de tabulis tabernaculi, videlicet Apollolum Paulum, qualiter utroque modo de dilatatione insinuet. Dicit de interna, id est, cordis latitudine: *Os meum patet ad vos o Corinthi, ut nesciam dilatatum est, non angustiavit in nobis, angustiam enim visceribus vestris: Tanquam filius dico, dilatavit os meum.* Dicit & de illa, qua ad profectum tabernaculi, hoc est sanctæ Ecclesiæ, uti solebat: *Ita ut ad Hierusalem per circuitum usque ad Ilyricum repleverim Evangelium Christi.* Facta sunt huiusmodi tabulæ de lignis setim, id est, spinarum. Spina verò juxta eloquium Salvatoris, cura sunt hinc oculi, de liciæ & voluptates fallaces. Sed & punctiones peccatorum, non incongruè spinis assimilantur. Hinc etenim scriptum est: *Quia spinæ nascuntur in manibus tentantis, id est, in operibus stulti peccata.* Quia ergo prædicatores sancti, & à punctionibus se vitiorum expurgare, & omnibus mundi curis ac delectationibus exuere studuerunt, quatenus libera mente in amore Dei & proximi dilatari, atque ad prædicandum verbum longè lateq; possint dilatare: rectè dicitur, quia de lignis spinarum tabulæ sunt factæ tabernaculi: factæ sunt namque de spinis, sed his quæ omnes spinosos aculeos proflus exuerant, ac solo candore nitebant. Nam & sancti quique, ac virtutibus splendentes, etiam cum ipsi peccato sunt primæ pravicationis concepti ac nati, ad ipsos quoque pertinet generalis illa damnatio, qua Adæ peccanti dictum est, *Terrina spinas & tribulos germinabit tibi: sed gratia Dei per Jesum Christum spinis sunt peccatorum omnium exui, ac digno virtutum exercitio in structuram domus ejus aptati.*

Habebant autem singula tabulæ denos cubitos in longitudine, & in latitudine cubitum ac semissem.] Longitudo tabularum altitudo est, quæ decem cubitos habebat: quia sancti doctores per observantiam Decalogi legis ad perfectionem tendunt: quia pro perceptione denarii denarii in vinea Christi laborant, id est, illa intentione verbo doctrinæ insistant, ut imaginem in se sui conditoris ac regis, quam Adam peccante perdidit, ipso donante restituerent, ut nomen ejus, quod peccando amiserant, rectè vivendo recipiant. Solet namque in denario regis nomen & imago contineri. Sed & hoc quod denarius ex eo nomen accipit, quia decem nummis compleatur: statum figuræ nostræ beatitudinis aptè congruit, quæ in vera Dei & proximi dilectione perficitur. Deus namque solet ternario sæpè numero propter eam, quæ ipse est, Trinitatem figurari, homo septenario: quia corpus ex quatuor nostris elementis substantia, triplici solet in scripturis distantia comprehendi. Hinc est enim, quod diligere Dominum ex toto corde, tota anima, tota virtute nostra præcipitur. Benè ergo tabulæ, quibus erectis ac stantibus tabernaculum omnè continetur, decem cubitos habent altitudinis: quia doctores ac rectores sanctæ Ecclesiæ hac intentione Deo deserviant, ut ipsum anima & carne immortales ac beati

in æternum

in aeternum videre mereantur, ad hunc finem vitæ omnes suos auditores, & verbo semper & opere provocare, ac veluti suspendere contendunt. Quod verò ipsa tabulæ cubitos ac semisem in latitudine habebant, plenus ille cubitus perfectionem bonæ operationis: dimidium cubiti quod superest, inchoationem divinæ ostendit cognitionis: quia nimirum iusti in hac vita perfectè eleemosynis insillere, orationibus vacare, jejuniis casti gari, ceterisque huiusmodi actibus religiosis possunt operam dare. Deum verò interim fide cognoscimus, sed plenam ejus cognitionem in futuro speramus, dicente ipso Deo ac Domino nostro Jesu Christo: *Si manseritis in verbo meo, verè discipuli mei eritis, & cognoscetis veritatem. Qui rursus ad patrem: Haec est autem, inquit, vita aeterna, ut cognoscant te solum & verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.* Hinc etiam Apostolus ait: *Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Nunquid ait, & ex parte laboramus pro Christo, ex parte verbo prædicationis inflammas, ex parte bonis operibus servimus.* Plenum ergo bonis operibus cubitum habent in hac vita electi: sed cubitum beatæ retributionis ex parte habent, in quantum gaudia regni perennis, & præsentiam sui conditoris possunt desideris prægustare celestibus. Cujus etiam cubiti adimplerionem tunc beatificatur, cum fuerit sermo, quem omni electorum populo promissi in fine futurum, dicens: *Eripiam eum, & glorificabo eum longitudine dierum adimplebo eum & ostendam illi salutem meam.*

In lateribus tabulæ duo incalstraturæ fiunt, quibus tabula alteri tabulæ connectatur, atque in hunc modum tabulæ parabuntur incalstraturæ. In lateribus tabularum virtutem designat humilitatis in mentibus iustorum, per quam maxime sibi invicem fraternam charitatem junguntur. Dum enim singuli quique eorum corde contrito & humiliato receptaculum in se proximorum dilectioni præparant, & diligendi se fratribus merito pietatis ac devotionis exhibent, quasi tabulæ omnes tabernaculi in alterutrum, per incalstraturæ nexum copulantur: & quidem erecto tabernaculo, ac regulariter ante ordinata compage tabularum, figura incalstraturæ non cernitur. Quanta tamen virtute tabulas sibi inter coadunaverit, ipsa pariter in concussis firmitas stabilitas ostendit: quia nimirum humilitas cordis sanctorum, qua sibi alterutrum fœderantur, foris hominibus videri non potest, sed quid intus operetur, ex ipso sanctæ Ecclesiæ pacatissimo statu palam omnibus patet. Per quam mira divinæ gratiæ dispensationis agitur, ut nos, in quos fines seculorum devenerunt, etiam eos qui in primordio seculi fuerunt fideles, sincero affectu diligamus, & non minus illos quam eos qui nobiscum in præsentia vivunt, in sinu nostri amoris suscipiamus, & nos quoque ab illis per complexam charitatem suscipiendos esse credamus. Quod autem jubetur duas in tabulis singulis incalstraturas fieri, hoc est in utroque latere illarum, dupliciter accipi per figuram potest, ut & in prosperis simulatque adversis in violata erga fratres iura charitatis servemus, per arma iustitiæ, juxta exemplum Apostoli, *incendes à dextris & sinistris, & majores minoresque, hoc est & eos qui nos in Christo præcesserunt, & eos qui secuti sunt, unius omnes ejusdemque dilectionis, brachium tenentes, ad perfectionis sacrificiæ tendamus.* Sequitur:

CAPIT VI.

De tabularum tabernaculi positione.

Quarum viginti erunt in latere meridiano, quod vergit ad austrum, quibus quadrangula bases argenteas fundes, ut bina bases singulis tabulis per duos angulos subjiciantur. Quanta fuerit longitudo tabernaculi, specialiter non exprimitur: sed ex eo innuitur, quia parietes ejus ex tabulis viginti compacti essent, & hæc singulæ singulos cubitos ac semisem latitudinis habuisse perhibentur. Viginti namque cubiti, & vicies semis cubiti, triginta quatuor summam complebunt, quam fuisse tabernaculi longitudinem etiam Josephus scribit. Et bene hoc numero tabernaculi longitudo comprehenditur, quia tres sunt virtu-

tes, in quibus principaliter omnis sanctæ Ecclesiæ perfectio consistit, videlicet fides, spes & charitas: quæ per decem multiplicatur, ut tricenarius numerus impleatur, dum virtutibus mentis opera bona junguntur, quæ Decalogo legis continentur, ne quis sibi fidem, spem & dilectionem in Deum absque operum executione putet sufficere posse, quod verò numerus tabularum vicenarius est, & hoc magnæ sanctorum perfectionis mysterium continet: quatuor enim quini faciunt viginti. Et cum lex Moisaica quinq; libris, gratia autè & veritas novi Testamenti quatuor sancti Evangelii voluminibus comprehensa est, merito sancti doctores vicenario numero exprimuntur: quia miro veritatis consensu, & revelata atque completa in Evangelio legis arcana manifestant, & præfigurata fuisse in lege Evangelii sacramenta declarant. Dumque & vetus Testamentum in novo dilucidatum, ac latiori sensu pro palatum esse docent, & novum in veteri admiratum, ac multifaria typorum revelatione præsignatum insinuant, quasi in latitudine suæ locutionis & quatuor per quinq; & quinq; tabularum numerum per quatuor esse multiplicatum demonstrant. Bases autem quibus tabulæ sustentantur, verba sunt & libri legis & Prophetarum, quibus Apostoli & Evangelistæ, ea quæ scribere ac prædicare, esse vera ac divina probabant. Unde est illud in Evangelio sæpius repetitum: *Tunc adimpletum est, quod dictum est per Prophetam. & Hoc autem turum factum est, ut adimpleretur scriptura Prophetarum.* Et Apostolus Petrus de domino testimonium perhibens adjecit, *Et habemus firmiorem prophetarum sermonem, cui bene factis attendentes.* Bene autè singulis tabulis binæ bases supponuntur, ut consensus prophetiæ attestacionis in omnibus quæ Apostoli dixere, monstraretur. Vel certè binæ bases singulis tabulis per duos angulos subjiciuntur, ut bene sustul-tis angulis, tota rectè & indeclinabiliter possit tabula consistere: quia omnis Apostoli & Evangelici sermonis in Prophetiis literis & initium præsignatum invenitur, & finis. Omnis Apostolorum, successorumque illorum vita ab initio fidei usque ad terminum vitæ præsentis, eisdem mystici Testamenti veteris constat inserta esse paginis. Bene autem eadem bases argenteæ iunctæ factæ, propter nitorem videlicet verbi celestis: *Eloquia enim Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum &c.*

In latere quoque secundo tabernaculi, quod vergit ad aquilonem, viginti tabulæ erunt quadrangulae habentes bases argenteas. Bina bases singulis tabulis supponuntur. Latus meridianum tabernaculi, quod vergebat ad austrum, antiquam illam Dei plebem designat, quæ lucem scientiæ legalis jam dudum accipiens, amore sui conditoris fervere solebat. Porro latus secundum, quod vergebat ad aquilonem, eam quæ tenebris ac frigore infidelitatis, usque ad tempus Dominicæ incarnationis torpore non delitebat, gentium multitudinem figurat; de cujus vocatione pulchre Dominus per Prophetam, *Dicam, inquit, aquiloni, da: & austru, noli prohibere.* Quod est aperte dicere: *Dicam populo gentium diutius sine fide argenti: Da de tuis filiis, qui ad me fidem confessionis & amoris conveniant. Dicam & plebi Israeliticæ, quæ jam meæ lumine cognitionis fruebatur, Noli prohibere gentes in sortem electionis recipi. Dicam Cornelio & domui ejus, fidem & baptisma Christi suscipite. Dicam Judæis: Nolite cogere credentes ex gentibus circumcidi, quibus fonte baptismi consecratis, fides & confessio veritatis ad salutem sufficit. Unius autem numeri mensurarum & facturæ tabulas utrunque latus habuit: quia nimirum una eademque fides, spes & charitas utriusque populo per Apostolos prædicatur, ad una uterque promissa regni celestis vocatur, de utroque generale præceptum Salvatoris accipiunt, *Euntes in mundum universum, prædicare Evangelium omni creature: id est, & circumcisoni & præputio. Ubi & absque ulla differentia subinfertur: Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.**

Ad occidentalem verò plagam tabernaculi facies sex tabulæ & rursus binae duae, quæ in angulis eriguntur post tergum tabernaculi. Josephus scribit de tabernaculo, quod decem cubitos habuerit latitudinis, scribit etiam, quod tabulæ ejus

Joan. 8.

Joan. 17.

1. Cor. 13.

Psal. 90.

1. Cor. 6.

Matth. 1.

Marc. 14.

2. Pet. 1.

Psal. 11.

Esai. 43.

Marc. 16.

Antiq. lib.

3. 64. 70.

Bedæ Tom. 4.

Oo 3

mensura

mensura quatuor digitorum fuerint à terra suspensa. Ex quo videtur velle intelligi, quod tanta altitudinis facta fuerint ipsa um bases tabularum. Qui rursus hoc, quod proposuimus, capitulo de vectibus tabularum ita dicit, Post prioris autem parietis novem cubitos sex tabulae faciunt, quibus conjuncta sunt aliae duae tabulae, ex medio cubito factae, quas angulatas posuerunt ad instar tabularum majorum. Singulae vero tabulae annulos habebant aut eos, per ex eriores frontes eminentes, velut quibusdam radicibus confixos per ordinem, ad invicem per circuitum respicientes, & per eos deaurati vestes immixti, unoquoque habente magnitudinem cubitorum quinque, etantque ad conjunctiones tabularum, intrabatque caput vestis uniuscujusque in alio vestis capite velut in modum conchae: & post tergum parietum in longitudine positorum unus erat ordo, per tabulas omnes vadens, quo per uncinis utriusque parietis latera continebantur, in caltrationibus factis & immixtis ad invicem. Quod propterea hoc exequitum est, ut neque à ventis moveretur, neque alia causa tabernaculum conturbaretur, sed immobile secura quiete servaretur. Haec de litera textu Josephus. Verum juxta allegoriam sensum, occidentalis plaga, quae utrunque in se parietem recipiens, edificium tabernaculi consummat, recte ad impletionem totius sanctae universalis Ecclesiae, quae cum fine hujus mundi perficitur, designat, ad quam usque fides & operatio recta utriusque populi perseveratura, quasi gemini longitudine parietis pertingit. Neque enim credibile est, velante tempore Dominicae incarnationis unquam defuisse, qui ex gentibus crederent, vel nunc quamvis graviter damnato ob perfidiam populo Judaeorum, non esse aliquos ex illis, tamen paucissimos, qui inter Christianos exultantes, quotidie credendo ad salutem perveniunt. Quod si quis negare praesumpserit, dicamus quod negari nullatenus potest, quod videlicet spirituales utriusque Testamenti doctores atque interpretes, qui juxta sermonem Domini proferant de thesauro suo nova & vetera, usque ad finem saeculi sint in sancta Ecclesia permansuri. Et apud tabernaculum in occidentali plaga consummatur, in qua diem sol claudere, & cuncta solent astra occidere: propter scilicet, vel obitum uniuscujusque electi, vel generalis totius saeculi terminum. Quasi enim occidit ei sol, qui ab hac temporali luce per tenebras transitoria mortis, ad gaudia lucis & vitae transmigrat aeternae. Quasi occidit omni Ecclesiae sol in occidente, ut verius in oriente tenebris transentibus oriatur, cum finita in adventu Domini vita saeculi praesentis, mox verum saeculi futuri mane, iustis vera dies aeternitatis apparebit. Et quia tunc iustus cum Domino regnantibus, reprobi in aeternum pereunt: recte de hac plaga tabernaculi in sequentibus dicitur, quoniam mare respiceret. Significat autem mare rubrum, in quo demersus cum suo exercitu Pharaon, & de quo salvatus Israel à Domino, ad montem Sinai, ubi tabernaculum faceret, ascendit. Respicit ergo plaga occidentalis tabernaculi, cum sancta Ecclesia post operum perfectionem coronata, in Christo libero aspectu intusbitur vitia vel poenas impiorum, quas ipso adjuvante cavefecit, Elia attestante, qui ait: *Quia sicut caeli novi & terra nova, quae ego stare facio coram me, dicit Dominus, sic stabit semen vestrum & nomen vestrum.* Et paulo post: *Et egredientur, & videbunt cadavera virorum, qui praevicari sunt in me. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur.* Maris namque fluctus profundi, amari & turbulentissimi, & peccata pollunt significare, quibus reprobi in hac vita male delectati intereunt, & futura quoque barathrum perditionis, cum in ultimo examine in ignem cum diabolo mittentur aeternum. Nec praetereundum quod tabernaculum cum edificaretur in monte Sinai, mare rubrum habuit ad occidentem: cum introductum per Jesum in terram repromissionis, & collocatum esset in Silo, eadem plaga caeli habuit mare magnum. De qua ita mystice posuimus sentire, quod sancti in hac vita Domino servientes, eique in corde suo tabernaculum facientes super biam impiorum jactantiam, quasi citius occisuram fixa mente despiciant: in futura etiam patria cum

Esaiæ 66.

Domino positi, perpetuam eorum poenam absque ulla sua felicitatis intermissione respiciant: ut commatores ei gratias referant, quo non solum fruatur bonis, quae donavit, verum etiam intueatur mala, à quibus eos liberavit. Bene autem plaga tabernaculi occidentalis, vel quae mare respicere dicta est, sex tabulis conflatur: vel quia senario numero solet perfectio boni operi exprimi, eo quod Dominus in illo mundi ornatum contumaverit, in illo hominem in primordio creaverit, in illo genus humanum sua passione restituerit: vel quia sex aetates sunt saeculi hujus, in quibus oportet nos bonis operibus perficere, ut ad aeternam requiem in futuro, & resurrectionis gloriam pervenire possimus. Nam quod rursus aliae duae tabulae exceptis sex primis, in angulis intrinsecus erigi post tergum tabernaculi, quae venientes ab orientali plaga parietem excipiunt, & occidentalis plagae parietem conjungunt: ad remunerationem futuram pertinent vitae, quae post labores & tempora saeculi hujus secura est. Quod bifariam dividitur, in sabbatissimum scilicet hoc est requiem animarum sanctarum, post abolitionem corporum, & in gloriam resurrectionis incorruptibilium receptionem corporum. Quae utraque sortio remunerationis utriusque populi communis, nullo unquam fine terminatur. Nam & animarum requies superveniente tempore resurrectionis, nullam finem diminutionem, sed argumentum potius accipit, & ipsa immortalitatis conjunctio, cunctis spiritibus; nostra in caelis semper inviolabilis permanet. Bene autem de eisdem tabulis subinfertur:

Eruntque conjunctae à deorsum usque sursum, & una omnes compago retinebitur. Quia nimirum omnium electorum vita, una eademque fide & charitate ad caelestia tendit, in unum eundemque finem divinae visionis pervenit, in una eademque voce recti dogmatis omnium sanctorum praedicatorum sermo concordat. Desideret namque ab invicem compago tabularum, si quod unus Propheta, aut Apostolus dixisset, hoc alius negaret. Verum quod concors fabricam Ecclesiae sermo divinarum eloquiorum erigit, profectum una omnes tabernaculi tabulas junctura compaginatur, atque ab invicem se jungi non desinit.

Duae quoque tabulae quae in angulis ponendae sunt, similes juncturae servabuntur. Et erunt simul tabulae octo, bases earum angulatae sedecim, duabus basibus per unam tabulam superjunctis. Angulatae tabulae sunt tabulis parietum per omnia conjunctae, quod futurae requies & immortalitatis gloria praesentis nostrae conversationi per fidem, spem & charitatem firmissimè connexa est: imò ideo stabilis & inconcussa praesens nostra conversatio perdurat, quia futura dona retributionis credit, sperat, diligit: quia credere supernorum civium adiutorio, ne fluctibus turbulentis immundorum spirituum decidere possit, continetur. Et haec autem tabulae, quae vel perfectionem bonae nostrae actionis, vel futura pro nobis premia designant actibus, binis singulis basibus sustentantur: quia haec quoque omnia ad confirmationem Evangelicam & Apostolicam praedicationis Prophetae sancti futura esse consona voce praedixerunt.

CAPUT VII.

Vestes & annuli tabularum tabernaculi.

Facies & vestes de lignis setim, quinque ad continentas tabulas in uno latere tabernaculi, & quinque alios in altero, & ejusdem numeri ad occidentalem plagam, qui intus erant per medias tabulas à summo usque ad summum. Vestes quoque, qui tabulas tabernaculi continent, quinque sunt libri Moysi saeculae legis, quorum munimine sancta Ecclesia mirabiliter ab omni tentantium scelerum, sceleratorumque spirituum impulsionem tutatur. Et hoc in utroque latere, quia non solum priorem Deo populi litera legis erudiebat: ad non solum opera bona, sed etiam nos novi tempore Testamenti Deo servientes, eadem litera spiritaliter intelleda, majoris gratia dulcedinis, & in praesenti ad fidem operationemque virtutem influit, & in futuro ad spem perpetuae remunerationis

nerationis

875

nerationis accendit. Eiusdem quoque numeri vestes ad occidentalem sunt plagam, quia ipsam quoque completionem boni operis, quando ad præmia futura de carne egredimur, lex nobis bene intellecta prædicat. Unde interroganti diviti, ac dicenti: *Magister bone, quid faciam ut habeam vitam æternam?* Respondit idem magister bonus: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et non illi aliqua legis mandata subdidit:

Matt. 19.

Ipsæque tabulæ deaurabû, & fundes eus annulos aureos, per quos vestes tabulata contineant. Tabulæ tabernaculi deauratæ præfulgent, cum omnis vita, omnis sermo sanctorum prædicatorum lucem præmonstrant sapientiæ cœlestis, nihilque in eis aliud quam virtutum decus aspiciunt. Annulli autem aurei, per quos vestes tabulata continebant, ipsam vitam cœlestis beatitudinem designant: quæ propter suam gloriam claritatis recte auro, propter æternitatem recte circulo comparata. Unde Apostolus de illa: *Reposita est, inquit, mihi corona iustitiæ.* Qui nique autem circulos singulæ habebant tabulæ: non quia quinque partica est distinctio partium cœlestis, sed quia eadem perpetua claritas, & clara perpetuitas regni illius in Genesi, eadem in Exodo, eadem in Levitico, eadem in libro Numerorum, eadem in Deuteronomio scripta continetur. Et quinque annuli aurei singulæ tabernaculi tabulæ erant infixi: quia corda iustorum multum dilata per amorem, in omnibus legis Mosaicæ libris non solum correctione operum, sed & perpetuam supernæ retributionis iucem legunt.

2. Tim. 4.

Et fundes eus, inquit, annulos aureos, per quos vestes tabulata contineant. Vestes per annulos aureos tabulata continent, cum verba sacri eloquii per promissionem regni cœlestis, statum sanctæ Ecclesiæ confirmant: ut eò minus perturbaciones mundi timeat, quò certius stabilitatem perpetuæ remunerationis didicit. Bene autem de eisdem vestibus subditur:

Quos operies laminis aureis. Laminis quippe aureis vestes operiuntur, cum verbis divinæ legi, quæ esse iuxta literæ sensum fortia videntur, atque ad confirmandam vitam fidelium aptissima, superior intellectus, id est, Evangelicæ claritate perfigidus inesse monstrabitur. Ut enim exempli gratiâ unum testimonium ponam: cum legimus historiam sancti Noë, quomodo diluvium, quod impios delevit, mirabiliter cum ius in arca servatus evaserit: patet omnibus in eo, quòd Deus diligens iustitiam, & odio habens iniquitatem, pios noviter de tentatione eripere, impios verò iustâ discretione punire. Ideoque talis lectio iustarum videretur imputribilium tabernaculum Domini continet, quia mentes fidelium verbis infictæ veritatis, ab incurfu tentationum præmunet. Verum quælibet hæc lignæ laminæ vestiuntur aureis, cum hæc eadem lectio per spiritalem intelligentiam sacratoribus plena mysteris ostenditur, cum arca Ecclesiæ Catholicam, aqua diluvii baptismum significare dignoscitur: munda & immunda animalia, spirituales & carnales quosque in Ecclesiâ; ligna arce levigata & bituminata, doctores gratiâ fidei roboratos: corvus de arca egressus nec reversus, eos qui post baptismum ad apostasiam decidunt: ramus olivæ per columbam illatus in arcam, eos qui fors quidem, hoc est, inter hæreticos baptizati sunt: sed quia pinguedinem calliditatis habent, per gratiam sancti Spiritus in unitatem Catholicam merentur introduci: columba de arca egressa, neque ultra reversa, eos qui carne soluti, ad liberam lucem patriæ cœlestis pervolant, nequaquam amplius ad labores terrene peregrinationis redituri. Circumdantur itaque auro vestes lignorum serim, cum firmissima sacra Scripturæ testimonia per interpretationem nysticam his & huiusmodi sensibus cœlestibus ac spiritalibus probantur esse per lucida.

1. Pet. 3.

Et eriges tabernaculum iuxta exemplum, quod tibi in monte monstratum est. Exemplum tabernaculi Moyti in monte monstratum est: quia commoratus in secreto cum Domino, vidit sublimem angelicæ puritatis & immortalitatis vitam, ad cuius instar, humanam in terra conversationem, in quantum mortalibus imitari possibile fuit, insinuere iubebatur, ut cum exemplo eorum mutæ in Deum dile-

ctioni, divinæ laudationi, unanima paci, sinceræ castitati, cæterisque huiusmodi virtutibus in terra vacemus, mereamur & in cœlis eorum esse confortes, iuxta promissum Domini dicentis: *illi autem qui digni habebuntur seculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubunt, neque ducunt uxores, neque enim ultra mori poterunt: æquales enim sunt Angelis & filiis Dei, cum sint filii resurrectionis.* Exemplum enim nobis Moyses angelicæ conversationis, quam in monte contemplationis vidit, præceptis legalibus ostendit, per quorum observantiam & ipsi de terra editi, ad confortium Angelorum in cœlis pervenire possumus. Exemplum idem nobis vitam perfectioris, & beatæ retributionis in figura tabernaculi, & ministerii sacerdotalis ac Levitici, quod describit, præbuit. Erigitur autem tabernaculum iuxta exemplum, quod illi in monte monstratum est, quando electi quique imitationem angelicæ puritatis, quam ipse in occulto contemplari meruit, opus animumque componunt. Hactenus de pariete templi meridiano, septentrionali & occidentali, prout Dominus dedit, expositum est: in sequentibus autem etiam orientale latus, qualiter sit compositum, monstratur. Sed prius Scriptura de medio pariete, qui sancta sanctorum à priore tabernaculo dividebat, intimandum iudicavit.

Matt. 22

CAPUT VIII.

De velis & columnis tabernaculi, & propitiatorio super arca.

Facies & velum de hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, & bysso retorta, opere plumario, & pulchra varietate contextum, quod appendet ante quatuor columnas de lignis serim. Velum hoc, quo tabernaculum dividebatur medium, ita positum refert Iosephus: ut viginti quidem cubito longitudinis ad priorem domum, decem vero pertinerent ad secundam. Quod per omnia mensuris templi, quod postea factum est à Salomone, liquet esse conveniens. quod cum esset sexaginta cubitorum longitudinis, & viginti latitudinis, tertiam longitudinis partem, i. viginti cubitos ad anteriorem domum, hoc est, sanctum sanctorum habebat separatam: ita ut longitudo & latitudo eiusdem domus interioris una esset. Sic ergo tabernaculi pars interior longitudinem & latitudinem similem, hoc est, denorum habebat cubito:um. Quid autem idem velum figuratiter exprimat, Apostolus ad Hebræos manifestè declarat, ubi & hoc pariter exponit ad sensum allegoricum. quare in priore quidem tabernaculo semper introirent sacerdotes, sacrificiorum officia consummantes; in secundo autem semel in anno solus Pontifex, non sine sanguine, quem offerebat pro sua & populi ignorantia, Velum hoc, cœlum interpretatur. Quòd autem in priore tabernaculo quotidie per annum introibant cum sacrificiis sacerdotes, super huius vitæ statu edisserit, ubi sancti Domino sine intermissione famulantes, quotidianos suæ fragilitatis erratus, sine quibus esse in hac vita nullatenus possunt, quotidianis bonorum operum victimis, quotidianis lacrymarum suarum libaminibus, quasi veri sacerdotes Dei & Christi eius, expiant. Summum verò sacerdotem, qui semel in anno sancta sanctorum cum sanguine victimarum ingrediebatur, ipsum intelligit esse Pontificem magnum, cui dictum est: *Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* Qui semel oblatas pro peccatis nostris, ipse sacerdos & hostia per proprium sanguinem in ipsum cœlum intravit, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. Quòd autem idem velum de hyacintho & purpura, & cocco bis tincto, & bysso retorta pulchra varietate contextum est, quis non videat etiam iuxta literam pulchritudini cœlestis congruere visionis? Si enim decorem flammæque astrorum, si multifariam nubium speciem, si ipsam itum consideras mille trahentem varios ad verso sole colores, nonne videris tibi multo plures ac pulchriores, quam velo tabernaculi intextæ sunt, inditas cœlo colorum notare picturas? Quatuor autem columnæ, ante quas appensum est hoc velum, cœlestium sunt pote-

Ps. 109.

itates agminum, quatuor virtutibus eximiiis præclare, de quibus & supra diximus, hoc est, fortitudine, temperantia, prudentia & iustitia. Quæ quidem virtutes aliter in laboribus & ærumnis vitæ hujus à nobis, aliter in cælis servantur ab Angelis & animabus sanctis. Ibi namque regnantia præfens videtur esse subditum iustitiæ. Est & hoc immortalis omnino iustitiæ, nullum bonum Deo præponere; vel equare, prudentiæ: Deo firmissimè coherere, fortitudinis: nullo defectu noxiò delectari, temperantiæ. Hic autem, quod ait iustitia in subveniendo miseris, quòd prudentia in præcavendis insidiis, quòd fortitudo in perferendis molestiis, quòd temperantia in coercendis delectationibus pravis, non ibi erit, ubi nihil omnino erit mali. Benè autem hæc columnæ de lignis ferim sunt factæ: vel quia spiritus angelici incorruptibilis nature & immortalis sunt conditi, vel quia absque peccato conditi, intemeratam suæ conditionis puritatem semper custodiunt. De quibus aptè subditur:

Quæ ipsa quidem de auro erunt, & habebunt capita aurea, sed & bases argenteas (Deauratæ quippe sunt columnæ, ante quas appenderetur velum: quia positæ intra velum cæli virtutes Angelorum, summæ claritatis sunt gratiæ vestitiæ. Capita habent aurea, quia mentem qua reguntur, habent præsentia divinæ cognitionis ac visionis illustratam. Habent & bases argenteas: quia omnis eorum natura in hoc, quasi fundamento specialiter subsistit, ut laudes hymnorum suo conditori decanter, ut voluntatem ejusdem conditoris, nobis adhuc in terra peregrinantibus, quasi extra velum positis, suis concivibus narrent. Undè & ipsi de terra congratulantes eorum laudibus sedulo, quasi voce exhortatoriâ dicere solemus: Benedicite Dominum omnes Angeli ejus potentes virtute, qui factis voluntatem ejus. Auro namque tæpè in Scripturis sapientiæ splendore, argenti odor ostendi verborum solet.

Pf. 102.

testimonii

Inferretur autem velum per circulos, intra quod ponet arcam Testamenti, quo sanctuarium, & sanctuarii sanctuariorum dividuntur. Circuli, quòd neque initium habere, neque finem videntur, nonnunquam in Scriptura sacra pro æternitate poni solent. Et aptè velum, quo cælum figuratur, per circulos suspensum esse perhibetur: vel quia in æterno erat consilio divinitatis, quando mundus crearetur, in quo primum atque eximium locum habet natura cælestis: vel quia ita factum est firmamentum cæli, ut nunquam factura ejus solvatur. Nam quod Dominus ait: *Cælum & terram transibunt*, de cælo est æthereo accipiendum. De quo Hieremias: *Milvus, inquit, in cælo cognovit tempus suum.* Illud namque cælum in judicio perituum est, quod in diluvio constat esse perditum, Petro attestante qui ait: *Cæli creant prius & terra, de aqua & per aquam consistentes verbo Dei, per quæ ille tunc mundus aquâ mundatus perit: cæli autem qui nunc sunt, & terra, eodem verbo repositi sunt, igni reservati in diem judicii.* Intra hoc velum templi posita est arca Testamenti: quia mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, qui solus patrum est conscius arcanorum, post passionem suam resurrexerat: ectionemque à mortuis, super cælos cælorum ascendens, sederat ad dexteram Patris. Hoc velo sanctuarium, & sanctuarii sanctuariorum dividuntur: quoniam Ecclesia, quæ ex Angelis sanctis & hominibus constat, partim adhuc peregrinatur in infimis, partim in æterna patria regnat in supernis, adhuc cives suos dirimente velo cæli habet ab invicem segregatos.

Matt. 24

Hier. 8.

2. Pet. 3.

Ponet & propitiatorium super arcam testimonii in sancta sanctorum. Aptè propitiatorium super arcam positum esse dicitur: quia ipse mediator Dei & hominum specialiter à Deo Patre donatus est, ut esset propitiatio pro peccatis nostris. Undè etiam Paulus dicit: *Jesus Christus, qui mortuus est, qui & resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Mensamque extra velum, & contra mensam candelabrum in latere tabernaculi meridiano. Mensa enim stabit in parte aquilonis.) Mensa & candelabrum tabernaculi, temporalia Dei beneficia designant, quibus in præsentia reficimur, & illuminamur, ut his interim confortati & adjuti crescentes gratiâ meritum, ad panem Angelorum in cælis man-

Rom. 8.

ducendum, & ad videndam veram mundi lucem intrare valeamus. Quæ sunt ambo extra velum: quoniam in hac fortunâ vita, vel Scripturis sanctis ac doctoribus, vel cæteris redemptionis nostræ sacramentis opus habemus: nuntiabit nobis, id est, palam patrem palam de Patre in-ubi, sicut Joannes ait: *videbimus sicut est, non jam opus erit* cum inhabitans in electis suis Deus omnipotens interius, sicut lux vitæ illustrat, & sicut panis vitæ satiat, quos introducens in gaudium regni sui perpetuâ beatitudine sublimat. Diximus autem supra, quia latus tabernaculi meridiam antiquam plebem significaret, quæ prior lucem divinæ cognitionis, fervoremque divinæ dilectionis accipit: pars vero septentrionalis ejusdem tabernaculi, congregatam de gentibus Ecclesiam, quæ diutius in tenebris & in umbra mortis remanserat, indicaret. Undè rectè distinctio eorum candelabrum, quod in parte australi collocatur, potest gratiam, quæ priori populo data est, insinuarè: mentis vero, quæ in parte aquilonis stabat, ea quæ nobis sunt donata, Dei beneficia designare. Rectè candelabrum contra mensam positum esse dicitur: quia nimirum Scriptura legis & Prophetarum per omnia ad gratiam Evangelii respicit: huic videlicet testimonium perhibens, & per hanc se sensu spiritali revelandam esse, significans.

CAPIT IX.

Tentorii in introitu tabernaculi, & columnarum ejus descriptio.

Facies & tentorium in introitu tabernaculi de hyacintho & purpura, cocco, & hyssoporeta, & per plumam.) Expletâ narratione de velo, quod sanctuarium, & sanctuarii sanctuariorum dividebat, rectè exponere de orientali latere sanctuarii, quod intermissis ad tempus videbatur, cum cætera ejus latera, australe videlicet, septentrionale & occidentale describeret. Tentorium ergo in introitu tabernaculi pulchra colorum varietate contextum, primitivæ est decus Ecclesiæ, diversis virtutum floribus glorificum, de quibus scribit Lucas: *Quia multitudine crederentium erat cor unum & animarum una, & non erat separatio in ea ulla: nec quisquam eorum quæ possidebat, aliqua suam esse dicebat, &c.* Inerat namque et hyacinthus, quia cælestia cogitare, cælesti in terris vitam ducere solebat. Inerat purpura: quia mori erat parata pro Christo. Inerat coccus bitinctus: quia Dei & proximi dilectione flagrabat. Inerat & byssus retorta: quia continentia carnis & caluitate gaudebat.

Et quinque columnas de auro ab ignotum scim, ante quas ducetur tentorium.) Columnæ quibus tentorium suspenderetur, sancti sunt doctores, de quibus Lucas consequenter adjungit: *Et virtute magnâ reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Jesu Christi Domini nostri.* Quorum mens quantò robustius ipsa ad superna erigitur, tantò firmius docendo, & alios ad amorem supernorum sufficit attollere. Sic enim Apostoli & Apostolici viri per tabulas possunt rectè designari, propter latitudinem vel doctrinam, quæ euntes in mundum universum prædicant Evangelium omni creaturæ: vel charitas, quam non solum usque ad amicos, sed usque ad diligendos etiam ipsos extendunt inimicos: & orationibus ac beneficiis persequendos eos, qui se odio habent: ita etiam propter inexpugnabile robur cordis, & intentionem ad cælestia semper erectam, non inconvenienter vocabulo & factura columnarum figurantur, Apostolo attestante, qui ait: *Iacobus, Cephas, & Petrus, qui videbantur columnæ esse.* Quæ nimirum columnæ benè quinque sunt factæ propter totidem libros legis, quibus necesse est, ut sancti doctores suæ verbo prædicationis communicant, & maximè qui primitivam influere Ecclesiam, quæ ex Hebræorum populo congregata, sub Moysæ legis autoritate noverit institui, cum necdum Evangelica & Apostolica per orbem Scriptura efflueret. Benè autem eadem columnæ de lignis ferim quidem factæ, auro jubentur operiri, ut influentur prædi-

catores

catores sancti, & firmitate cordis intus integri, atque in nullo deficientes, & operum claritate foris secus esse debere conspicui. Vel certe columna lignorum setim deaurantur, cum iidem doctores fortitudinem suae actionis divino semper adiutorio protegendam docent, cum in omnibus quae faciunt, gloriam Patris qui est in caelis, requirant: cum in universis quae loquuntur, Christum loquere gaudent, dicentes: Non enim nosmetipsos praedicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum. De quibus apte subditur:

2. Cor. 5.

Coloss. 1.

Pf. 26.

Ioan. 3.

Quorum erant capita aurea, & bates aeneae. Aurea quippe capita illum designant, de quo dicit Apostolus: Et omnia constant in ipso, & ipse est caput corporis Ecclesiae, qui est principium & primogenitus ex mortuis. Neque incogruum videatur, per quinque capita columnarum unum caput Ecclesiae Christum figurari, tot enim saepe capita, quot columnae: quia nimirum idem ipse Dominus Christus omnium sanctorum caput est, in se quidem ipso manens semper aequalis atque indivisibilis, sed singulis quibusque electis gratiam sui Spiritus pro accipientium capacitate dividens. Unde non solum omni generaliter Ecclesiae, verum etiam specialiter unicuique membrorum eius licet illud propheticum cum fiducia proclamare: *Nunc autem ex altari caput meum super inimicos meos.* Cujus nimirum capitis significantia convenit apte, quod eadem capita columnarum non deaurata, ut columnae & tabulae, sed aurea fieri jubentur: quia sancti quidem omnes participes sunt facti Spiritus sancti & gratiae coelestis, ipse autem plenus erat gratiae & veritatis; & sicut praefertur, fons de illo agebat: *Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum; Pater enim diligit Filium, & omnia dedit in manu eius.* Bates autem aeneae, Prophetae sunt, quorum attestatione Apostolorum sermo confirmatur. Et bene aeneae: vel propter insuperabilem mentis propheticae fiduciam; vel quia sermo eorum senescente, sive transiente mundo, nullam unquam veritate potest consistere. Neque enim venit Dominus solvere legem aut Prophetas, sed adimplere. Habent enim columnae tabernaculi bates aeneae, habent aurea capita: in qua nimirum Apostoli & Apostolici viri verbis Prophetarum in fide sunt confirmati, & ad videndam faciem sui conditoris supernorum desiderio erecti. Item capita aurea, sed bates habent aeneae: quia quaecumque per Dominum coelesti sibi autoritate data perceperunt, cuncta haec pridem prophetico eloquio praedicta esse sacramenta didicerunt. Sane, quia de orientali plaga loquimur, videtur opportunum commemorare aliqua de expositione vestis illius singularis, quem ab angulo tabularum ad angulum usque parietis alterius porrectum esse, ac totam parietem constantiam, ne vi & impulsu procellarum concuti, atque huc & illuc posset inflecti, continere jam diximus. Scriptum est in sequentibus sacrae historiae, ubi omnia quae Dominus imperarat, Moyses expleville narratur.

CAPUT X.

Vestis qui ab angulo usque ad angulum perveniebat.

Exod. 36.

Esai. 28.

Facies quoque vestem aliam, qui per medias tabulas ab angulo usque ad angulum perveniret. Hic ergo vestis à prima tabularum summitate usque ad alterius lateris summitatem, per decem cubitos latitudinis tabernaculi protentus esse credendus est, capite utroque firmiter tabulis impolitus, ut per hoc & tabernaculi plaga, quae non tabulis, sed columnis constabat, non minus fixa quam caetera, vento licet impellente, peristeret. Cujus vestis si etiam sacramentum scire desideras, ipsum absque omni ambiguitate Redemptorem nostrum figuratè denuntiat. Qui quasi ab angulo usque ad angulum pervenit: quia à plebe Judaica, quam prius elegit, sese ad salvandam etiam gentium multitudinem propitius extendit. Unde merito, sicut in Prophetis lapis angularis, ita etiam in lege vestis angularis potest recte nuncupari. Lapis videlicet angularis, propter templum, quod de lapidibus vivis Deo

construitur: vestis verò angularis, propter tabernaculum, quod ei de lignis impudibilibus, hoc est, de animabus electorum corruptionis labe carentibus adificatur.

CAPUT XI.

Altaris holocausti, & vasorum ejus descriptio.

Exod. 27.

Facies & altare de lignis setim, quod habebit quinque cubitos in longitudine, & totidem in latitudine, id est, quadratum, & tres cubitos in altitudine. Hoc altare, quod proprie holocausti vocabatur, corda electorum designat, quae ad offerenda Deo sacrificia bonorum operum ipsius sunt dono consecrata. Quod apte de lignis setim fieri praecipitur: quia munda & incorrupta decet esse corda & corpora, in quibus Spiritus Dei habitat. Habet quinque cubitos longitudinis, & totidem latitudinis: cum fidelis quisque omnes sui corporis sensus in longitudine patientiae, & in latitudine charitatis exercere satagit: ut in omni suo visu, auditu, gustu, olfactu & tactu semper se divino meminerit mancipatum esse servitio, juxta illud Apostoli: *Sive manducatus, sive bibitus, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.* Habet & tres cubitos altitudinis, cum eadem corda electorum per fidem, spem & charitatem ad caelestia tendunt.

Cornua autem per quatuor angulos ex ipso erunt, & operies illud aere. Quatuor angulos habet altare holocausti: quia per quatuor mundi plagas sancta dilatur Ecclesia, quae propter unum cor & animam unam totius credentium multitudinis rectè factura unius designatur altaris: ex quo videlicet altari cornua fiunt quatuor, cum quatuor virtutibus sapè antè dictis iustorum corda munitur. De quibus in laude sapientiae dicitur: *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & iustitiam, & virtutem: quibus vitium nihil est in vita hominis.* Haec cornua ex ipso altari producuntur, cum munimenta virtutum fideles non specie tenus, & ad faciem hominum ostentant, sed ex intima sui cordis radice Deo teste generant. Cornua sunt quatuor per quatuor angulos altaris: cum in omnibus mundi terminis Ecclesia virtutum potentia spiritali: cunctis hostium insidiis inviolabilis persistit, immò ipsa cunctis se impugnantibus fortior efficitur. Quod videlicet altare operietur aere, cum virtus cepta fidelium perseveranter usque ad finem firma tenetur: quia enim aere metallum longo solet tempore incorruptibile durare, rectè per hoc virtus valet perseverantiae designari. Si quidem verò moveri juxta litteram, quomodo ligna altaris tanto igne vicino incombusta permanere potuerint, accipiat B. Hieronymi de hac quaestione responsum: Altaris, inquit, ligna, quae de lignis paradisi sunt, non cremantur igne vicino, sed puriora redduntur. Nec mirum hoc de sanctuario & interioribus templi & altaris hymniamatis credere: cum etiam amanton, quod ligni genus est, vel ligni habens similitudinem, quanto plus arserit, tanto mundius invenitur.

Sap. 8.

Faciesque in usum ejus lebetes ad suscipiendos cineres: & forcipipes atque suscinulas, & ignium receptacula: omnia vasa ex aere fabricabunt. Vasa altaris diversa, vel diversas fidelium personas, vel certe multifarias ipsorum actiones, sive cogitationes in famulatum sui conditoris dispositas accipere debemus. Et quidem primò lebetes ad suscipiendos cineres facere praecipitur. Cinis autem hostiarum, quod in magno mysterio debeat accipi, testatur cinis vitulae rufae asperlus: qui etiam, a postulo teste, inquinatos sanctificabat ad emundationem carnis: in quo ipse praefiguratum intelligit sacramentum dominicae passionis. Tempus autem & acceptionem passionis Christi, designat cinis cremata, quae nos in perpetuum purificans salvat. Ergo crematio vitulae rufae ipsam, qui ad emundationem immundorum servabatur, mysterium jam completæ ejusdem passionis, quo nos quotidie à peccatis nostris expiamur, insinuat. Quia ergo omnia sacrificia & victimae, quae incendebantur in altari, vel passionem Domini, vel devotionem sanctorum ejus flammâ charitatis ardentem, figuratè denuntiat: meritò cinis holocaustorum,

Hebr. 9.

vel con-

vel consummationem dominie passionis, vel certe perfectionem exprimit virtutis iustorum: cum toti in Dei servitium per ignem sancti Spiritus oblati, ipsa jam bona opera finire, & ad percipienda operum premia in aeternam vitam rapi meruerunt. Quod ut manifestius fiat, videamus quid de cineribus holocausti Moyses dicat: *Hæc est, inquit, lex holocausti: Cremabitur in altari tota nocte usque mane. Ignis ex eodem altari erit. Vestietur sacerdos tunica & feminalibus lineis. Tollensque cineres quos vorax ignis exussit, & ponens juxta altare, spoliabitur prioribus vestimentis, induitque alius effret eos extra castra: & in loco mundissimo, usque ad favillam consumi faciet. Ignis autem in altari semper ardebit. Holocaustum ergo cremabitur in altari, cum in corde cujuscunque electi, qui seipsum totum, & carne videlicet & corde Deo voverat, opus bonum fervente charitatis igne patrat. Quod tota fit nocte usque mane, cum quis toto vitæ hujus tempore, usque dum raptus è corpore, futuri mane seculi videre meruerit, bonis insistere non cessat operibus. Ignis ex eodem altari erit: quia illa solum charitate, quam Ecclesia suæ Dominus per Spiritum sanctum tribuit, ardere debemus. Denique filii Aaron, quia ignem alienum Domino offerre, & non eum qui semel de celo datus est, voluerunt, mox igne celestis perempti sunt: quia nimirum quicumque opera celestia non celestis intentione mercedis, sed temporalis intuitu favoris aut commodi faciunt, sententiâ iræ celestis feriuntur. Vestietur sacerdos tunica, & feminalibus lineis, sacerdos qui offert holocaustum, Dominus est: quia in nobis ipse ignem suæ charitatis accendit, ac per hunc hostias bonæ actionis sibi met acceptabiles facere consuevit. Et hæc faciens vestitur lineis indumentis: quia ut nos ad opera virtutum excitet, exempla nobis suæ incarnationis, passionis & mortis proponit, quæ per lignum significari posse sæpius dictum est. Tollit autem idem sacerdos cineres, quos vorax ignis exussit, & ponit juxta altare, cum Dominus finem laboriosis operibus imponit, neque iustos de hac vita raptos ultra pro vita aeterna certare, sed coronam justitiæ in vita aeterna jubet accipere. Ponens etenim cineres juxta altare, spoliabitur prioribus vestimentis, cum ad memoriam iustis, quæ fecerunt bona, reducens, non eis amplius habitum suæ passionis imitandum ostendit: sed induitur aliis vestimentis, illis videlicet, de quibus in Evangelio dicit ipse: *Amen dico vobis, quod præcinget se, & faciet illos discipulere, id est, ad aeternam se remunerationem præparabit, & illos in aeterna faciet quiete refoveri.* Indutus vero alius vestimentis effret cineres extra castra, cum paratus ad remunerandum laborem electorum suorum Dominus, quicumque boni gesserant, jam in illa facit vita videri hinc ablatum. Nec ab re est loco extra castra posito vitæ perpetri ingressum figurari, cum & Dominus dicit: *Per mesem qui intraverit, salvabitur, & ingredietur & egredietur, & pascuam inveniet.* Et Psalmista: *Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum:* Introitum videlicet in hanc Ecclesiæ vitam: exitum vero, in illam, ubi pascua inveniuntur aeternæ satisfactionis. Non ergo ineptè locum extra castra positum, in illa intelligimus vita, præsertim cum ibi locus mundissimus esse dicatur, quod in hac vita fieri nullatenus posse perspicuum est. Locus ergo mundissimus extra castra, ipse est animus iustorum ex hac vita sublato, & in alia vita gaudendum. In quo videlicet loco cinis holocausti usque ad favillam consumitur, cum ita ibi operum bonorum merces redditur, ut labor omnis ad integrum consummatur, juxta illud Apocalypsis S. Joannis, qui cum de retributione præmiorum dixisset: *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis, & ipsi populus eius erunt, & ipse Dominus cum eis erit eorum Deus:* continuo de abolitione laborum omnium subjecit, atque ait: *Et absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit: quia prima abierunt.* Et quia cessante operum labore bonorum, ipsa charitas, per quam operantur, nunquam cessabit, immò flagrantior exardescet, cum ipse quem diligimus, in aeternum videbitur, rectè subditur: *Ignis autem in altari semper ardebit. Et paulò post: Ignis est iste perpetuus, qui**

Lev. 6.

Luc. 12.

1. Cor. 10.

Pf. 110.

Apo. 21.

nunquam deficiet de altari. Consummatio ergo usque ad favillam holocausti, ignis nunquam de altari deficiet: quia de assumpto perfectè omni genere laborandi, sola charitas perpetuò nunquam extinguenda flagrabit. Hæc de lege holocausti latius diximus propter lebetes altaris, qui ad suscipiendos cineres hostiarum fieri jubebantur. Lebetes ergo cineres sanctos suscipiunt, cum fideles quique, vel exempla ac sacramenta dominicæ passionis, ad colendum sui piâ mente retrahant, vel certe exitum præcedentium iustorum diligenter aspiciunt, qui magnis pro Domino elaboratis agonibus, nunc cursu consummato, de percepto jam bravo sine lateantur, quatenus consideratis majorum virtutibus & ipsi magni fieri possint, juxta præceptum Apostoli dicentis: *Memento te præpositorum vestrum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum invenes exitum conversationis, imitandi fidem.* Post lebetes autem forcipes atque fuscina, & ignium receptacula fieri sunt, juxta. Forcipes, ad emendandum altaris ignem fieri debere credendum. Unde per eos rectè sancti prædicatores designantur, qui ignem in nobis charitatis, quasi in altari Dei accendere suis exhortationibus solent, Namque hi velut gemino dente forcipes, ad hunc ignem accendendum rationes in altari componunt: quando consonis utriusque Testamenti nos paginis instruunt, & eloquia veritatis in nostro corde, quibus amplius ad aeternorum desideria inflammantur, collocant. Vel certe forcipes, duplici videlicet ferramento sacerdotes ignem altaris emendant, cum in omnibus quæ docent prædicatores sancti, virtutum nobis gemina charitatis infundere, & hujus gratia nos ardere simul & lucere præcipiunt. Fuscina, quæ Græcè vocantur creagra, ad hoc in ministerio habebantur altaris, ut carnes victimarum per eos de calcariis coque præferrentur, atque ad usum eorum, qui his erant refectio, adferrentur. Quarum usus atque sanctorum prædicatorum figuræ congruit, quorum ministerii est animas fidelium verbo fidei reficere, & juxta regulam Apostolica discretionis, rudibus adhuc discipulari rationabile, & sine dolo lac doctrinæ simpliciter adhibere; perfectiorum autem suorum cibum doctrinæ sublimioris ministrare. Quicumque enim sacramenta Christi suavitatis agnoscere, atque ad imitationem suscipere merent, ibi quasi carnis hostie salus animæ refectio latantur. Et quia doctorum est spiritualium, quæ cuique passionis mysteria audienda committant, solertissime discere: rectè fuscinas facere jubet sacerdotibus Moyses, quibus carnes hostiarum prout oportuerit, componant, & alia quidem hominibus, sed mundis edenda offerent; alia vero altaris ignibus consumenda relinquant: quia sunt in verbis Dei nonnulla, quæ nostræ humilitati revelare, ad nostræ epulas refectiois concedere dignatus est: sunt item alia tantæ profunditatis, quæ sancti Spiritus solummodo scientiæ pateant, nostræ verò capacitas per omnia mensuram transcendant. Porro ignium receptacula ad hæc deputata sunt, ut per hæc ignis sanctus ab altare holocausti ad altare rhythmicam vesperæ & mane ad incensum ponendum deferretur: quæ & ipsa patenter figuram tenent doctorum, qui tanquam ignem de altari holocaustorum ad altare deferunt incensum, cum suos docent auditores ad virtutem semper proficere, maritimoque crecentibus paulatim ad altiora & interiora divinæ visionis arcana penetrare. Sed & omnes qui ferventia pietate corda proximorum videntes imitari festinant, quæ receptacula ignium sunt: quia flammam celestis sacrificii, quo in fraternis conspiciunt, in suis quoque accendere mentibus fatagunt. Quæ nimirum cuncta ex ære vasa sunt, cum devotio fidelium perseveranter divinis curat obsecundare præceptis: vel certe cum hoc, quod ipsa rectè agit, proximis quoque agendum clarâ voce seculæ exhortationis insonat, aeternamque nonnunquam, ut sapius dictum est, & propter diuturnitatem suæ incorruptibilitatis, perseverantiam mentis fidelium, & propter claritatem soni, vocem solet designare doctorum.

CAPUT XII.

Craticula altaris holocausti, annulorum ac veſtium deſcriptio.

Cratulam quoque in modum retis anciam, per cuius quatuor angulos erunt quatuor annuli aenei, quos ponet ſubter arulam altaris. Eruntque craticula uſque ad altaris medium. Altare quidem totum cavum fieri præceptum eſt, ut in ſequentibus maniſteſtius edocetur. Sed in medio ſui habens craticulam per totum, in modum retis diſtinctam, in qua victimarum carnes comburendæ imponerentur: & ſubter eam arulam, in qua compositis lignis arderet ignis, & cineres poſſent egeri, quomodo in pictura Caſſiodori ſenatoris, cuius ipſa in expoſitione Pfalmorum meminit, expreſſum vidimus: in qua etiam utrique altari, & holocausti videlicet & incenſi, pedes quatuor fecit. Quod utrumque eum, ſicut & tabernaculi & templi poſitionem, à doctõribus Judæorum didiciſſe putamus. Habet ergo altare Dei in medio ſui craticulam, ad ſuſcipienda holocausta paratam: quia præparant electi locum Domino in intimo ſui cordis affectu, ubi devotas ei cogitationes collocent. Habet arulam ſubter craticulam, in qua ligna & ignem holocaustorum ſuſcipiat: quia eadem ipſa electorum corda receptaculum in ſe præparant auditui verborum cœleſtium, quibus calefacti, imò & inflammari per donum ſancti ſpiritus, grata Deo referant voca cogitationum piarum. Ligna namque arulæ altaris facidos imponit, cum doctor quiſque deſiderantibus atque inſipienter quaerentibus fidelium mentibus ſanctarum teſtimonia ſcripturarum, quibus amplius in fide ac dilectione confirmantur, ingerit. Ad dit & ignem lignis: cum intellectum verbi, atque efficaciam piæ operationis à Deo quaerendam edocet. Ardenteque ligna in altari, eum charitas Dei diſfunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Atque hoc igne ſuperpoſitum conſumitur holocaustum, cum univerſa quæ bene agere diſpoſuimus, donante gratiâ ſancti ſpiritus per virtutem dilectionis Deo acceptabilia redduntur. Unde bene craticula, quæ holocausta gerat, inſtat retis fieri præcipitur: quò per crebras illius aperturas ignis ſuppoſitus ad conſumendas omnes hoſtiarum partes liberè penetret. Sic etenim & omnino neceſſe eſt, ut nequaquam obduremus corda noſtra, neque obſeramus more Pelagianorum adverſus gratiam Dei: ſed diligenter aperiamus ea, & quaſi plurimis ſimul patefactis januis ſeduli deprecemur, ut per omnia quæ inchoamus, vel agere deſideramus bona, quaſi per ſingula victimarum ejus fruſtra, ſua nos miſericordia illuſtrare, & in amorem ipſe ſuum accendere dignetur. Namque Pelagiani, qui ſine gratiâ Dei ſe aliquid boni perficere poſſe præſumunt, non in altari ſui cordis maculoſam inſtat retis craticulam igni ſacro ſuperponunt: ſed quaſi parietem potius ſolidum inter ſe & ignem ſancti ſpiritus, ne quando in dilectione caleſcant, interponunt. Quatuor autem annuli aenei, qui per totidem annulos altaris fieri jubentur: quatuor ſunt Evangeliorum libri, qui aptè annulis aſſimulantur, quia perpetuam auditoribus ſuis coronam vitæ promittunt. Aptè aenei ſunt: quia in omnem terram exiit ſonus eorum. Aptè per quatuor angulos altaris poſiti, ut Eccleſiam fidelium per omnes mundi plagas diſfuſam, verbo fidei & veritatis confirmet. Aptè ſubter arulam altaris inſixi, ut animos humilium munimine ſuæ conſolationis allevent.

Facies & veſtes altaris de lignis ſerim duos, quos operies Laminis aeneis. Veſtes, quibus altare portabatur, doctores ſunt, qui ſanctam Eccleſiam quaſi portare ſolent, dum ſidem ac ſacramenta veritatis, vel eis, qui neſciebant, prædicantes: vel in eis, qui jam noverant & acceptant, confirmantes roborant. Qui quoniam non ſua prædicant, ſed ea quæ ſunt Jeſu Chriſti, non doctas fabulas ſecuri, ſed

cognitam cœleſti oraculo virtutem Domini noſtri mundo notam faciunt: aptè veſtes, ut portare queant altare, mittuntur in circulos. Veſtibus namque altare Domini per circulos portare, eſt ſanctis doctõribus corda fidelium per verba Evangelii, quæ nec cœlo & terrâ tranſeuntibus præteribunt, exhortando erigere. Duo ſunt autem veſtes: ut utriusque po, ulò, & Judæo videlicet & gentili, verbum prædicetur. Quod ipſum ſequentibus quoque verbis aſtruitur, cum ſubinferretur:

Eruntque ex utroque latere altaris ad portandum. Erunt enim doctores qui Judæam: erunt qui gentilitatem in unam eandemque fidei gratiam conſono ore & opere advocent. Vel certè ex utroque latere altaris ad portandum erunt veſtes, cum mentes fidelium ſancti prædicatores, & in proſperis & in adverſis inconcuſſam tenere virtutum conſtantiam docent, ne aut hæc blandiendo extollant, aut illa terrendo conturbent.

Non ſolidam, ſed inane & cavum intrinſecus facies illud. Ideo altare non ſolidum, ſed inane & cavum fieri præceptum eſt: ut copioſum haberet locum, ubi vel ignem ſacroſanctum, & ligna ad ignem, vel holocausta, quæ igne erant contumenda, reciperet. In cujus exemplum & tu, ſi vis eſſe altare Dei, exinanis teipſum, & evacua ab omni contagio rerum mudanarum, quatenus in te ligna verborum cœleſtium, & hoſtiæ virtutum locum poſſint habere ſufficientem. Capiatque flammam ſancti ſpiritus, quæ eadem hoſtiæ Domino conſecrentur, & ad finem perfectionis firmum perdantur. Ubi aptè in conſiſtione ſubjungitur:

Sicut tibi in monte monſtratum eſt. Nam cuncta, quæ nobis myſtice in altaris & tabernaculi totius conſtructione facienda lignavit Moyses, prius in illa cœleſti conſervatione, in qua cum Domino diebus quadraginta permanſit, facta à ſuperſis civibus indefeſſa & perenni obſervatione cernebat. Neque enim dubitandum eſt eum poſuiſſe ante ſolum Dei videre altare illud ſacroſanctum, quod videre meruit Eſaias, vivis carbonibus interneque charitatis pleniffimum, & forcipes ſanctos: quos idem vidit Propheta, & quorum uno tulerat Angelus carbonem de altari, quò ejus labia purgaret, ejuſdemque gratiâ ſpiritus, quo Angeli inflammantur ad amandum ſemper Deum in cœlis, & homines in terra, & dimittuntur peccata, & virtutum dona conſeduntur. Itaque altare cavum & inane fieri jubetur, ſicut Moysi in monte monſtratum eſt: quia ſicut Angeli ac ſpiritus juſtorum in cœlis vacui à peccatis, & pleni ſunt pietatis ac juſtitia; ita & nos in terra pro modulo noſtro declinare à malo, & facere bonum debemus. Quod ipſum exhortationibus apertis verbis cœleſtis item & myſticiſ tabernaculi ac vaſorũ & cæremoniarum ejus figuris ſemper agere docemur.

Eſa. 6.

CAPUT XIII.

Atrium & vaſa tabernaculi.

Facies & atrium tabernaculi, in cuius plaga aſtrali erunt tentoria de byſſo reſorta. Sicut & ſancta ſanctorum, eam quæ in cœlis eſt, ſanctæ Eccleſiæ partem deſignat, & prius tabernaculum perfectum fidelium vitam in hoc duntaxat ſeculo commorantium typicè denuntiat: ita atrium tabernaculi, quod exterius erat, prima incipientium rudimenta demonſtrat. Unde bene tentoria ejuſdè atrii de byſſo reſorta erant facta: quia prima incipientibus cura impendenda eſt, ut illecebras carnis ſimul & ſpiritus reſtrent, juxta illud Apoſtoli, quod de filiis adoptionis loquens adjecit: *Haſ igitur habentes promiſſiones, chariſimi, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus.* Byſſus namque, ut ſepius commemoratum eſt, de terra viridis naſcitur, ſed eruta de terra ſiccatur, contunditur, coquitur, torquetur, ac magno & longo exercitio, ad candidum de viridi producitur colore: ſic & caro noſtra, ut ad virtutem decoremque calliditatis perveniat, arctis neceſſe eſt jejuniorum orationibus, vigiliarum & totius continentię laboribus ſubigat, quibus natu-

2. Cor. 7.

rales, &

tales, & velut ingenitas ejus delectationes exiccare, atque ad eam quam desideramus, dignitatem virtutis accendere queamus. Retorquetur autem byssus, ne facile possit dissolvi: cum non solum luxuria carnis restringitur, verum etiam tota ejus memoria ab incimo corde radicibus evellitur.

Centum cubitos unum latus tenebit in longitudine, & columnas viginti, cum basibus totidem aeneis, quae capita cum calaturis suis habebant argentea. Constat numerum centenarium, qui in computo digitorum de laeva transfertur in dexteram, nonnunquam in Scripturis vitae caelestis habere figuram: quae sicut dextera laeva, ita merito praefertur vitae praesenti. Cujus nimirum numeri frequens in divinis literis mysterium reperitur. Aedificationem arcae Noë centesimo anno complevit: quia S. Ecclesiam, quam in hac incertam vitam aedificat Dominus, in futura perficit. Abraham centenario filius promissionis nascitur Isaac: quia nimirum benedictio haereditatis, quae in femine ejus omnibus filiis terrae promittitur, in futura & caelesti patria reddetur. Centum annos peregrinatur ipse in terra re-promissionis: quia qui filii Abraham per fidem efficiuntur, in spe superne hereditatis debemus peregrinari in praesenti Ecclesia ducere vitam. Sevit itaque Isaac in Geraris, quod interpretatur incolatus, & invenit in ipso anno centuplum: quia quaecumque filii promissionis in hac vita peregrinantes bona operamur, mox egressi de corpore in caelesti vita recipimus. In qua figura & semen Evangelici sermonis, quod in terram bonam cecidit, exortum fecit fructum centuplum, & qui temporalia bona propter Christum, & propter Evangelium relinquit, centuplum accipit in praesenti, & in seculo futuro vitam aeternam, id est, gaudium fraternae societatis nunc in spe vitae caelestis, & tunc in seipsum vitam regni caelestis. Centum ergo cubitos habet latus tabernaculi in longum: quia universa membra Ecclesiae pertinent, necesse est pro aeterna in caelis vita laborem in se patientiae & continentiae temporales assumant. Columnae autem, quibus haec tentoria suspenduntur in altum, doctores sunt sancti, quorum corda auditorum a terrestribus contagiis extracta ad caelestia desideranda sustollunt. Et haec quasi vellem Domini diligenter extendunt, ne quid in his esse duplici-tatis valeat: sed simplici ac mundam intentione coram Domino velut tentoria byssina niteant. Quae videlicet columnae aeneae fuerunt, sed argento vestitae, ut in sequentibus manifestius dicitur. Aeneae quidem, propter perseverantiam virtutis, sive propter sonum ipsius praedicationis. Argento autem vestitae, quia non aliud quam verbum Dei sonant. Cujus saepe claritas argento figuratur, non aliud vivendo in actibus, quam observantiam divinorum monstrant eloquiorum. Non solum in argentatae erant, sed & capita tota habebant argentea: quod proprie doctorum est, totos se verbis sacrae Scripturae subicere, hisque animam corpusque meditando, praedicando, operando mancipare. Sicut enim membra nostra sine capite subsistere ac vivere nequeunt, sic eloquia divina illi suam vitam aeternam, nunquam haec obediendo portare, & semet humiliando exaltare desunt. Quid autem in basibus columnarum aeneis aptius, quam initium sapientiae, timorem Dei debemus intelligere? De quo & filius Sirach ait: *Radix sapientiae est timere Deum. Ubi & pulchre subjungit: Rami enim illius longavi:* quia nimirum germina virtutum multivaria, quae timore Dei tanquam opus, & calaturae columnarum de basibus prodeunt, nunquam fructu suae mercedis carebunt. Quare autem viginti fuerint columnae in uno latere atrii, supra jam expositum est, ubi ejusdem numeri tabulae in uno latere tabernaculi sunt fieri praecipit.

Similiter in latere aquilonis per longum erunt tentoria centum cubitorum, columnae viginti, & basae aeneae ejusdem numeri, & capita eorum cum calaturis suis argentea. Eadem de latere aquilonis reperiuntur, quae jam de lateri australi erant praemissa: quia utriusque Testamenti praecones consono nos ore ad caelestia erigunt: tametsi caeremonias sacramentorum habuerunt pro temporum ratione differentes, immo hoc in tempore novi Testamenti, quicunque de

utroque populo ad salutem pertingunt, non solum eandem fidem, confessionem & operationem; sed & caeremoniam habent eadem in emundationem peccatorum, & percipiendum vitam caelestis in gratia Dei per Jesus Christum Dominum nostrum.

In latitudine vero atrii, quae respicit ad Occidentem, erunt tentoria per quinquaginta cubitos, & columnae decem, & basae totidem. Latitudo atrii, quae ad occasum respicit solis, ubi terminato labore diurno noctis sopor & gratia succedit, merito tempus significat illud, quando cellulae post mortem vitam aeternam, quies electorum & vita aeterna sequitur. Denique illi, qui in vinea summi patrisfamilias operabantur, cum sero esset aestum, praemia sui percepturi laboris: quia nimirum singuli quique iustorum, cum ad hujus finem vitae perveniunt, tum vera ingressum vitam sortiuntur. Unde in Apocalypsi Joannes: *Adhuc vitem de caelo dicentem: Beati mortui qui in Domino moriuntur.* Amodo jam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis. Propter quam requiem recte occidentale latus atrii tentoria habebat per quinquaginta cubitos, & columnas decem: quia quinquagenarius namque numerus consoletur annum ignificat in lege quinquagesimum, qui libertati, qui & remissioni totus erat consecratus, propter quod & Jobi eius vocari praecipit illi, Jobel namque dicitur, aut muratus interpretatur. Denarium quoque numerum constat eadem superna praemia designare, ubi humana natura in utraque sua substantia immortaliter subleata, in divina praesentia vitionis latatur. Deus namque Trinitas est. Corpus nostrum ex quatuor elementis subditum, Interior homo noster ternario numero comprehenditur, cum ex toto corde, tota anima, tota virtute Deum diligere jubemur. Et cum quatuor nostra visio sanctae Trinitatis in aeternum junguntur, juxta illud Psalmista: *Mihi autem adhaxere Deo, bonum est, hoc est unice denarium, quod cultores dominice vineae consummatis diei laboribus pro mercede accipiunt: quia ergo nobis sancti praedicatores finitae hac vitae praesentiam nostri conditoris, & requiem promittunt aeternam: his quoque promissis desideria nostra ab appetitu infirmorum ad caelestia querenda erigunt, quasi in occidentali latere atrii tentoria quinquaginta cubitorum longitudinis, decem columnas sublevantes extollunt.*

In ea quoque atrii latitudine, quae respicit ad Orientem, quinquaginta cubitos erunt. Ea latitudo atrii, quae ad Orientem respicit, primordium bonae nostrae conversationis, quae a fide incipit, significat. Quae propter primam caelestis gratiae perceptionem recte ad Orientem respicere dicitur, juxta illud B. Zachariae: *Vistis nos orientem ex alto: dicitur: nare bis qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* In qua nimirum plaga quinquaginta erunt cubiti: quia in ipso mox ingressu conversionis, omnes qui catechantur, remissionem peccatorum, & requiem sperare docentur aeternam. Nam & quinquagenarius numerus ad remissionem peccatorum pertinet. Unde & in Psalmo episcopus numeri, penitentia, confessio, & remissio descripta est peccatorum: ita ut is qui Domino peccaverat, & malum coram eo fecerat, cognoscendo ipse iniquitatem suam, ablutus sit ab eo, cui peccaverat, & super nivem dealbatus, rursumque laetitiam salutaris Dei, hoc est, Domini, suam quem offenderat, receperit, & spiritu illius spiritali, ut ultra labi potuisset, confortatus fuerit. Itaque orientalis atrii latitudo quinquaginta habet cubitos, cum prima fidei confessio remissionem peccatorum, & spiritus in Christo quietis gaudet ac pacis. Denique in symbolo Apollolorum confitemur nos credere, *sanctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, & vitam futuri saeculi.* Quinquaginta ergo cubitis plaga orientalis generaliter initia credentium designatur, qui in remissione peccatorum, & ipsam futuram beatitudinis celebrantur. Quorum tamen conditum alia specialis distinctio subinfertur, quae ad unum eorum demque finem bene considerata refertur. Sequitur enim

In quibus quindecim cubitorum tentoria lateri uni deputantur, columnarum tres, & bases totidem: & in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnas tres, & bases totidem. Quindecim namque, quæ septenario numero & octogenario constant, rectè gaudia designant vitæ æternæ, quæ à sabbatismo incipiunt animarum, in resurrectione corporum perficitur. Nam Dominus septimâ sabbati requiescens in monumento, octavâ, id est, post septimum sabbati resurrexit à mortuis. Quod autem in latere quindecim cubitorum columnarum tres cum basibus totidem, sanctos designant prædicatores, fide, spe, & charitate præminentes, mentemque suam in stabilitate timoris Dei firmissimè collocantes. Ingressurus quoque atrium tabernaculi, habebit ab utroque tentoria cubitorum quindecim ternis suspensa columnis: quia quicumque sanctam ingressurus Ecclesiam, sacramenta fidei discere propulerit, sive ad synagogam, seu ad Ecclesiam gentium incitum mentis converterit, in utraque portione fidelium doctores inveniet fide fortes, spe sublimes, charitate ferventes, in timore Domini fundatos, auditoribus suis requiem animarum beatarum, ac resurrectionem immortalium promittere corporum. Qui velut tentoria de bysso retorta in se suspendunt, cum eisdem auditores exemplo sui docent, quæ sursum sunt querere, non quæ super terram, integrumque spiritum suum, & animam & corpus sine querela in diem Domini custodire.

In introitu vero atrii sex tentoria cubitorum viginti ex hyacinthis, & purpura, coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere plumariarum. Columnas habebit quatuor cum basibus totidem. In introitu atrii quatuor sunt columnæ: quia non nisi per fidem & sacramenta Evangelii, quæ quatuor libris continentur, unitatem sanctæ Ecclesiæ quis ingredi poterit. Undè pulcher in ipsa Ecclesia mos antiquitus inolevit, ut his qui catechizandi, & Christiani sunt sacramentis initiandi, quatuor Evangeliorum principia recitentur, ac de figuris & ordine eorum in aperitione atriium suarum solerter erudiantur: quo sciant exinde ac meminerint, qui & quid sunt libri, quorum verbis maximè in fide veritatis debeant erudi. In quo introitu tentorium quoque fieri cubitorum viginti præcipitur, qui est numerus idem quaternarius quinquies ductus. Quinque autem sunt nobilissimi corporis nostri sensus, visus, videlicet, auditus, gustus, olfactus, & tactus. Bene ergo in introitu atrii tentorium viginti cubitorum in quatuor columnis suspenditur: quia omnes qui sanctam Ecclesiam intrant, ad regulam Evangeliorum fidem suam pariter & actus componere debent: ut continentibus ab illecebris carnalibus cunctos sui corporis sensus divinis subigant imperiis. Non solum enim hoc tentorium quatuor columnis sublevatur, sed & ipsum in longitudine sua quaternarius numerus per quatuor multiplicatum habet, cum quilibet humiles ac pii auditores ad fidem venientes, non solum Evangelii verbis imbui, verum etiam Evangelicam ipsi agere vitam desiderantes, cunctos sui corporis sensus in obedientiam charitatis expendant. Rectè autem hoc in introitu atrii tentorium, non sicut in reliquo atrio de bysso retorta, sed de quatuor sit coloribus nobilissimis, hyacintho scilicet & purpura, coccoque bis tincto ab ipsa bysso retorta, opere plumarii: quia pulchra quidem in his, qui catechizantur, Ecclesiæ facies exterius fulget, sed multo præclarior ejus dignitas ac virtus apparebit his, qui eam per sacramentum baptismatis ingredi metentur. Nemo enim repente fit summus, sed gradatim necesse est à minoribus ad perfectiora tendamus. Diximus autem sapius, quod hyacinthus spem celestium bonorum, purpura tolerantiam temporalium malorum, cocco bis tinctus ardor perfectæ dilectionis, bysso retorta refrenationem carnalis delectationis significet. Qui videlicet colores opere plumario sunt invicem variati: cum unaquæque virtus fidelium viciniam sibi virtutum societate, & velut quadam consanguinitate amplius clarescit. Quamvis etiam singuli colores præfati angulis electorum possint convenire personis: quia enim aliquis altius celestia speculari meretur, hyacinthus est: alter, quia propter justitiam patitur, purpura hic est.

Qui ferventior in Deum & proximum dilectione flammescit, cocco bis tinctus est, ille qui specialiter integritate carnis virginalis albet, bysso retorta est. Et cum pulsi in una eademque fide & pietate Evangelica de suis ascensionum virtutibus congaudent, quasi introitum colorum diversitate contextum.

Omnes columna atrii per circuitum vestita erunt argenti laminis, capitibus argenteis & basibus aeneis. Diligentius ea quæ dixerat, inculcat: ut sedulo lectorem admoneat, neminem inter doctores veritatis, columnas videlicet atrii celestis, posse computari: qui non instar æris invincibilem inter adversa patientiam habere didicerit, non se celestium & observantia & annuntiatione verborum undique, velut argenti laminis munire atque exornare curaverit, non se omni subjectione præceptis divinis, quasi argenteo capiti supponere studuerit: non in timore Dei, velut aenea basi constitit.

In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit. Centum cubitos longitudinis habet Ecclesia: quia vitas suas elevat ad bona opera, propter vitam æternam, quinquaginta latitudinis: quia requiem sperat sempiternam in gratia Spiritus sancti: quia quinquagenario numero voluit designari, cum Pentecosten, i. quinquagesimum Paschalis festivitatis die suo adventu consecrare dignatus est. Altitudo quinque cubitorum est, iuxta numerum sensuum corporis nostri: quia tunc recipit uniuersus propria corporis sui, pro ut gessit, sive bonum sive malum. Sed in atrio domus Domini eorum solummodo figura exprimitur, qui bonum in corpore fecerunt, pro quo in requiem vitæ perpetuis merentur introduci: qui nunc in operibus justitiæ, quæ casto & corpore & corde agunt, quasi bysso retorta nitent, & tunc in eodem corpore immortalitatis gloria sublimato, perceptis in æternum justitiæ præmiis latantur. At in Evangelicâ parabola utriusque simul partis mentio est, ubi quinque virgines, quæ cum operibus lucis ad sponsum venerant, statim cum eo ad nuptias intrant: quinque alia, quæ opera castitatis non casto animo exercuerant, repulsa cum suis tenebris, procul à regni januis ejectione. Quinque enim erant & quinque, quia utraque secundum ea quæ in carne gesserat, iudicata erat. Tota ergo longitudo & latitudo atrii per centenos & quinquagenos cubitos distenta est. Quinque habet cubitos altitudinis: quia necessè est, ut qui promissionem habemus quietis & patriæ celestis, mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus: nec solum ab inquinamento mundemus, sed & perficiamus sanctificationes in timore Dei: quatenus appropinquante hora promissæ retributionis, non solum spiritu, verum etiam in carne letari mereamur in amore Dei. Propter quam utriusque nostræ substantiæ, hoc est & animæ & carnis emundationem in timore Dei, subsequenter hoc quod & supra dictum erat, ut diligentius memoriæ commendetur, repetitur: Fietque de bysso retorta, & habebit bases æneas. Ac deinde subiungitur:

Cuncta vasa tabernaculi in omnes usus ejus, & ceremonias, tam paxillos ejus quæ atrii, ex are facies. Vasa tabernaculi in omnes usus ejus, & ceremonias preparata, homines sunt Ecclesiæ in diversis meritis gradibusque. Domino servientes: quæ vasa cuncta fieri jubentur ænea, illius nimirum, ut sapè dictum est, figura mysterii: ut si quis pulsatur ad veritas, perseveret in finem, nec promissam sibi salutem deficiat perdat: sive, ut fidem quam didicit, etiam inimicis obstantibus palam confiteri non metuat, sed & amicis dona quæ percepit, sedulus insonare meminerit. Aes namque, sonorum, & naturæ diu durabilis est. Paxilli autem, quos dicit, tabernaculi sive atrii, ad hoc erant facti, ut in fixi columnarum summitatibus foris eminerent, & impositis sibi velorum, sive tentorium funibus, sic ea levantes, à terra suspenderent. Quorum factura & positione non absurdè ipsa doctorum porell lingua designari, quæ prædicando audientium corda tangit, ac tangendo sublevat. Paxillis etenim solet aliquoties scriptura sacra designari. Unde scriptum est: Funiculus triplex difficile rumpitur. Quia

nimirum Scriptura, quæ historico, allegorico, morali contuevit sensu interpretari, nullâ hæreticorum sive paganorum valet pervertitate corrumpi. Ipsa autem tentoria sive vela, ut recipere funes possent, habebant: necesse est in superioribus suis ansas sive circulos, quibus item funes immitterentur. Et cum vis tentorium Dei fieri, præpara in corde tuo receptaculum sermonibus ejus, quo posses ad superna suspendi. Imponantur verò paxillis columnarum funes tentorium, ut sic expansa, atque in altum elata per christi prædicatores fidelium cordibus eloquia divina, eoque per hæc ad exemplum sui ab infimis erigi commoneant. Expansa funibus ac sublevata vela, sive tentoria, decus sui operis mirificum, quod involuta nequiverant, cunctis longè lateque demonstrant. Ostendunt fideles amplitudinem bonæ operationis, pulchritudinem mentis & internæ gratiæ, quam donante Domino perciperant: ut videntes proximi bona eorum opera, glorificent Patrem qui in cælis est, dicantque: *Quam amabilia sunt tabernacula tua Domine virtutum: concupiscit & desicit anima mea in atriâ Domini.*

Ps. 83.

De tabernaculo & vasis ejus, libri secundi finis.

BEDÆ PRESBYTERI
DE TABERNACULO ET VASIS EJUS,
AC VESTIBUS SACERDOTUM,
Liber tertius.

CAPUT PRIMUM.

Olei offerendi ad lucernam descriptio.

Recipe filius Israël, ut offerant tibi oleum de arboribus olivarum purissimum, piloque contusum, ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonio extra velum, quod appensum est testimonio, & collocabunt eam Aaron & filii ejus. Disposito omni ornamento tabernaculi, consequenter etiam lumen lucernæ prævidetur, ut decor ejus admirabilis, sicut in re d u lumine solari, ita etiam noctu lucernalibus flammis illustreretur, ne unquam in domo Dei aliquis tenebrarum locus, aliqua umbrarum possit hora subrepere. Juxta verò myticos sensus, quid significet lumen lucernæ, Dominus in Evangelio declarat; qui cum per parabolam dixisset: *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub moggio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt; mox aperte subjicit: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona.* Lucernæ ergò lucis in domo Dei, sunt opera iustorum, quæ mentes intuentium suis exemplis illuminant. Verùm diligentius intuendum, quòd ut lucerna semper in tabernaculo Dei possit ardere, filii quidem Israël oleum offerre, Aaron autem & filii ejus ipsam lucernam collocare jubentur. Quæ est ergò hæc distinctio, ut ad nutriendam lucem populus oleum offerat in domo Domini, & sacerdotes lucernam componant? Nisi forte hoc figuratè imperatur, ut fideles & religiosi audito es prompta ad obediendum fidei corda asserant: doctores verò eis ignem verbi cœlestis, quo illuminentur ad cognoscendum, & inflammantur ad diligendum Deum, prædicando ministrent. Per olei namque pinguedinem, quæ & lassique infirmi artus recreantur, & opus misericordiæ designatur. Hinc etenim Psalmista: *Ego autem sicut oliva fructifera in domo Dei, speravi in misericordia Dei mei in æternum, & in seculum seculi.* Ac si patienter dicat: *Ego, quia misericordiæ fructum indigentibus exhibui, mihi quoque in æternum à Deo rependam misericordiæ gratiam speravi.* Ergò filii Israël offerant oleum, Aaron autem & filii ejus allato igne componant lucernam, quæ ardeat in tabernaculo Dei. Offerant

Exod. 27.

oppo sum

Mat. 5.

Ps. 58

humiles auditores devotionem mentis, ministerio sermonis doctores doceant eos cœlestis arcana scientiæ, quibus regulariter insitui, & in conspectu sui conditoris igne charitatis ardeant, & hominibus toras lucem bonæ actionis ostendant. Notandum autem quòd non indifferenter oleum offerre filii Israël, sed cum distinctione olei de arboribus olivarum præcipiuntur; & insuper additur: *Purissimum piloq, contusum.* Solet namque oleum nardinum, solet raphaninum, solet de nucè, vel de ligno, aliisque diverli generis speciebus fieri; sed nullum offerri licet tabernaculo Dei, nisi quod de lignis olivarum consistat: licet nec ignis alius, quam qui de cœlo descendit, vel in lucernis sanctis ardere, vel in altari Dei debet accendi: *Sanctus enim Spiritus disciplina effugiet fidem.* Offerant ergò filii Israël oleum ad lucernam Dei non quæcunque, sed de lignis olivarum, & hoc purissimum piloque contusum. Offerant boni auditores spiritibus doctoribus conscientiam puram, & charitatis gratiâ secundam, piloque scilicet probationis ab omni nequitia commixtione permundatam: quæ solâ videlicet intentione placendi & serviendi Domino, verbo ejus auditu delectatur. Offerat Aaron cum filiis suis ignem non alienum, sed desuper missum ad accendendam lucernam: licet etiam ad consummanda holocausta, ac redolenda thymiamata prædicet verbum doctores, non suum, sed Domini, procellantes cum fiducia: *Non enim nos sumus, sed gloriam aduiterantes verbum Dei: sed ex sinceritate, sed ex Deo sicut coram Deo in Christo loquimur.* Hoc igne utatur ad illustranda cognitione fidei corda audientium: hoc ad perficienda, ac Deo facianda holocausta bonorum operum tuorum: hoc ad incendenda thymiamata orationum sanctarum. Benè autem dicitur:

*Ut ardeat lucerna semper in tabernaculo testimonis: quia nunquam in S. Ecclesia in prædicationis, nunquam debet humilitas auditorum pura, quæ hæc libenter excipiat, immò & solet inquirat, deesse. Benè additur: Extra velum, quod oppo sum est testimonio: non enim intra velum cœli opus habemus lucernam Scripturarum, ubi arca est Domini, & Cherubin gloriæ propitiatorum umbraunt, & agmina cœlestis militia gloriæ incarnati Filii Dei, quem posuit Deus propitiationem pro peccatis nostris, confonâ voce prædicant. Benè sequitur: Et collocabunt eam Aaron & filii ejus: quia non omnium est iactamenta hæc prædicare in populo, sed eorum solummodo, qui & caritate fidei, & executione boni operis ad nihil summi facei dotis, Domini videlicet & salvatoris nostri, pertinere probantur. Ceterum quisque vel à puritate fidei pravo dogmate aberrat, vel integritate cognæ & servatæ fidei, operum nequam improbitate commaculata: talis est i sacerdotis nomine vel personâ præminere videtur, nihilominus auditus est à Domino: Quare tu enarras justitias meas, & assumis Testamentum meum per os tuum? Tu vero castis disciplinam, &c. Quales & Jacobus a collocazione lucernæ Dei, hoc est, à verbo prædicationis benignâ exhortatione retrahit dicens: Nolite plures fieri magistri, fratres mei, scientes quoniam majus iudicium veniet. Illud videlicet iudicium, quod præ multum, jam dudum Psalmistæ voce præsum. Benè autem adhuc additur: Et usque manè luceat coram Deo. Cum enim nocte transit à seculi hujus, manè futuri seculi claruerit, de quo Propheta dicit: *Manè astabo tibi, & videbo, non jam ultra lucernâ librorum indigemus, & apparente & illustrante nos verâ luce mundi, de quo dicit & Propheta: Pòst autem timentibus nomen meum orator sol justitia.**

Perpetuum erit cultus per successiones eorum à filii Israël. Et hæc clausula, licet & præcedentia, quæ de tabernaculo ac vasis atque uten filiis ejus dicta sunt, spiritali magis sensu quam carnali, intelligenda atque exponenda est. Quomodo enim juxta literam perpetuus esse poterit cultus officii sacerdotalis, ubi & ipsi in faceret dotum & tabernaculum in quo gereretur, & populus cui gereretur, jam dudum esse cessaverunt? Undè constat hoc in tanta Ecclesia verbum esse complendum, ubi succedentibus ubi per ordinem De doctoribus, simul & auditoribus venientibus

non-

nonquam deerunt spiritales & filii Israël, qui in domum Domini dona pietatis offerant, & filii Aaron, id est, veri sacerdotes nostri, qui illis lucem verbi ministrent, donec completo seculi huius statu, & ipso quoque tabernaculo Dei toto, id est, universa electorum multitudine ad regnum cælestē translata, non erunt ultra qui ab hominibus etudiantur homines, cum sit Deus omnia in omnibus.

CAPUT II.

De sacerdotio Aaron & filiorum eius.

Exod. 28

Applica ad te quoque Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israël, ut sacerdotio fungantur tibi Aaron, Nadab, & Abiu, & Eleazar, & Ithamar.) Descripta factura tabernaculi consequenter sacerdotes qui in eo ministrent, ordinantur. Quorum quidem ordinatio & habitus recte Ecclesiæ sacerdotibus congruit: ita ut omne quod illic in ornatu vestium clarum extrinsecus fulgebat, hoc intellectu spiritualiter in ipsis sacerdotum nostrorum mentibus altum intus emineat, hoc in eorum actibus præ cæteris fidelium meritis foris gloriosum clarescat. Unde apte precipitur Moyfi, ut applicet ad se Aaron fratrem suum cum filiis de medio filiorum Israël ad fungendum sacerdotio coram Domino. Necessè est enim, ut quicunque ad maiorem in sancta Ecclesia gradum promovendi tuat, maiore mentis industriâ ad legem Dei applicet, i. divinorum observantiæ mandatorum, solentiorè præ cæteris animo copulentur. Hoc est enim eos, qui sacerdotio functuri sunt, de medio filiorum Israël ad Moysem applicari, præfules ac doctores sanctæ Ecclesiæ, communem vitam electorum singulari mentis culmine transcendere, & familiari inspectione quid lex generaliter omnibus electis, quid verò paucis perfectioribus specialiter loquatur, attendere: ut altiori excellentiâ meritorum ad altiora possint præmia pervenire. Nam quod fratrem suum Moyse cum filiis suis in sacerdotium ordinare precipitur, quid nobis aliud mysticè commendat, nisi quod omnes qui officium doctoris sortiuntur, tanto debent studio & amore meditationi divinæ legis adherere, ut quasi germanâ ei videantur cognitione & conjuncti? Neque hoc, quod primi filiorum Aaron post ordinationem, cum ignem alienum offerrent coram Domino, igne cælesti perierunt, à significatione miserabilis nostri temporis aberrat: ubi nonnulli sacerdotum ac doctorum loco potiri, quod dictu quoque grave ac lugubre facis est, dum ignem cupiditatis igni supernæ dilectionis anteposunt, igne supernæ ultionis absumuntur. Quorum perpetua damnatio temporali est filiorum Aaron morte figurata. Quamvis excellentioris figura mysterii, quomodo tabernaculum cum ornatibus ac vasis suis sanctam designat Ecclesiam, pulcherrimâ virtutum, sive personarum fidelium varietate distinctam: ita etiam summus ejusdem tabernaculi sacerdos figuram tenet veri Pontificis Jesu Christi, qui semetipsum obtulit oblationem & hostiam Deo pro nobis in odorem suavitatis. Qui etiam jure potest frater Moyfi vocari: quis enim amplius alteri fraterno est fœdere connexus, quam Christus Moyfi, legi gratia, novum Testamentum veteri? cum & ipse Moyse tale de eo testimonium reddat, dicens populo quem docebat: *Prophetam de gente tua, & de fratribus suis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies.* Et paulò post ex persona Domini: *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore ejus. Cujus operibus admirandis, quæ nemo alius fecit, rectè habitu Aaron mirâ varietate insignis comparatur, vel certè vestes Aaron multifariâ omnem electorum cœtum in varia personarum meritorumque distantia Christo adherentem designant, teste Apostolo qui ait: *Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Cum autem in persona Aaron Dominum Salvatorem figuratè infinuatum accipimus, quod filios Aaron, qui & ipsi in sacerdotium uncti sunt, nisi Apostolos Christi, Apostolorumque successores, & cunctos fidelium magistros significare dicamus? Hæc quidem ita principaliter de Domi-*

no possunt accipi: sed nos magis in his, quæ ad significantiam nostræ in Domino piæ conversationis pertinent, quæque ad correctionem nostrorum respiciant morum, decet intueri. Sequitur

CAPUT III.

De vestibus sacerdotum.

Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem, & loquens cunctis sapientibus corde, quos replevit spiritu prudentia, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret tibi.) Vestes sanctæ Aaron, quas illi Moyse fecit, opera sunt justitiæ & sanctiæ atis, quæ Scriptura sacra legis doctoribus habenda commendat, quorumque in his, qui præcelsere in Christo, exempla quæ imitentur, ostendit. Sapientes autem corde, quos ad faciendas easdem vestes Deus spiritu prudentiâ replevit, ipsi sunt Propheta & Apostoli, cæterique doctores veritatis, qui nobis apertissimè, quomodo vivere sacerdotes, & ministri altaris qualiter docere debeant, sive exemplo suæ actionis, seu verbo exhortationis, ostendunt. De quibus est illud Apostoli ad Titum: *Oporet enim Episcopum sine crimine esse, ut Dei dispensatorem: non superbum, non iracundum, non violentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum: sed hospitalem, benignum, sobrium, justum, sanctum, continentem, amplectentem eum qui secundum doctrinam est, sicut in sermone.*

Hæc autem vestimenta erunt quæ faciunt: rationale & superhumeralè, tunica & lineam stricam, cidaris & baltheum. Facient vestimenta sancta Aaron fratri tuo, & filii eius, ut sacerdotio fungantur tibi, recipientque aurum, & hyacinthum, & purpuram, & coccoque bis tinctum, & byssum.) Quomodo hæc lingua facta sint, pleniùs in sequentibus explicatur. Rationale autem pectoris habitus, superhumeralè est humerorum, tunica & linea stricæ, id est, camisia, totum corpus operiunt, cidaris caput ornat, baltheus utramque tunicam, simul & superhumeralè atque ad corpus aptat. Quibus sex indumentis inferius septimum jungitur & octavum, sceminalia videlicet linea, ad cooperiendam carnem turpitudinis; & lamina aurea super cidaris, quæ titulo nominis Domini cæteris altior omnibus eminebat. Lineam autem stricam dicit, quoniam ad hærebat corpori, & ita arcta erat adstrictis manibus, ut nulla ei omanò ruga inesset. *Ascendebat autem usque ad crura, undè & Græcè poditis, id est, talaris vocabatur.* His octo generibus vestium Pontifex tempore sacrificii solebat indui. E quibus erant quatuor & minoris ordinis sacerdotibus concessa, sceminalia videlicet, linea stricæ, & baltheus & cidaris. Decebat enim, ut quo majore quis gradu esset insignis, eo pluribus & virtutum actibus admittendis fulgeret. Cuncta autem sunt de auro pretiosisque coloribus: quia nihil vile ac sordidum in sacerdotis ore vel opere debet apparere: sed cuncta quæ agit, universa quæ loquitur, omnia quæ cogitat, & coram hominibus præclara, & in conspectu interni arbitrii oporet esse gloriosa.

CAPUT IV.

De superhumerali.

Facient autem superhumeralè de auro & hyacintho, ac purpura, & coccoque bis tincto, & bysso retorta, opere polymito.) Quoniam in humeris onera portare solemus, quid per superhumeralè Pontificis, nisi labores bonorum operum, quæ jugiter coram Domino ferre debet, ostenduntur? Et aptè primò de superhumerali faciendo præcipitur: quia quisquis ad sacerdotium magisteriumque populi Dei promovendus est, primùm ejus debent opera cognosci, ut dum hoc quod foras omnibus patet, irreprehensibile apparuerit, convenienter ex tempore etiam integritas cordis ejus, & fidei sinceritas scriptetur. Superhumeralè ergò quod in humeris gestabat Pontifex, illud Evangelicè onus accipimus, de quo Dominus ait: *Iugum enim meum*

Bedæ Tom. 4,

Pp 2

suave

Matt. 11

stare est, & onus meum leve. Quod manifestius alibi nobis commendans agebat: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & collat crucem suam quotidie, & sequatur me.* Fit autem idem superhumeralis de auro, & hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto. De auro videlicet, & ante omnia in habitu sacerdotis intellectus sapientia principaler emicet. Cui autem hyacinthus, qui aëreo colore resplendet, adiungitur: ut per omnia, quod intelligendo penetrat, non ad favores infimos, sed ad amorem celestium surgat: ne dum suis incautis laudibus pascitur, ipso etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro quoque & hyacintho purpura permiscetur, ut videlicet sacerdotale cor cum summa quæ prædicat, sperat: in semetipso etiam suggestionibus vitiorum reprimat, eiusque ex regia potestate contradicat, quatenus nobilitatem semper in imæ regenerationis aspiciat, & celestis regni tibi habitum moribus defendat. Quamvis, ut superius sæpe dictum est, in purpureo colore possit ipsa estus sanguinis pro Christo, vel diversarum tolerantia pressurarum intelligi. Ipsa enim est crux, quam sequentes, Dominum quotidie ferre jubemur. Unde merito talis species inter alios humero sacerdotis resplendet, ut ipsum ad patiendam adversam semper doceat esse paratum. Auro autem, hyacintho ac purpura bis tinctus cocco adiungitur, ut ante internis iudicis oculos omnia virtutum bona ex charitate docerentur: ut cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conspectu oculi arbitri flamma intimi amoris accendat. Quæ scilicet charitas, qua Deum simul ac proximum diligit, quasi ex duplici tinctura fulgescit. Sed cum mens ad præcepta charitatis contendit, restat proculdubio, ut per abinentiam caro maceretur. Unde & bis tincto cocco tortâ bylly adjuvatur. De terra etenim bylly nientis specie oritur. Et quid per bylly, nisi candens decore mundicia corporalis castitatis designatur? Quæ videlicet terra pulchritudini superhumeralis innescitur: quia tunc castimonia ad perfectum munditiæ candorem ducitur, cum per abinentiam caro fatigatur. Potest de cocco, qui ignis specie resplendet, & hoc non inconvenienter dici: quia fortasse ideo bis tinctus fieri præceptum sit, quòd ignis duplicem habere vim soleat: urendi scilicet, & lucendi. Cujus naturam imitari præulem, in verbo nimirum doctrinæ salutatis oportet, ut & lucem videlicet scientiæ desiderantibus aperire, & rubiginem peccatorum in contemptoribus curet increpando comburere. Cum enim auditoribus suis dulcissima Scripturarum arcana sive miracula, aut parabolas Domini Evangelicas exponit, velut in habitu suo fulgorem lucis ostendit. At cum proterviam superbiuntium commemorat æternam ultionem percussit, quasi terrorem flammæ vorantis in eodem aspectantibus demonstrat. Neque enim quisque verbum faciens ad populum, vel solum increpandis pravorum reatibus: vel solum debet Scripturarum referendis insistere secretis, ne vel peccatorum tantummodo correptione disputans, forte minus libenter audiat: vel mysteriorum tantum abdita referans, minus fortasse eis, quos emendare debuit, profit. Sed cum ex utroque sermonem temperat, & suavitatem videlicet celestium secretorum audientibus pandendo, & correptionem morum, per quam horum participes fieri valeant, suadendo, quasi bis tinctum in habitu suo Pontifex cocci fulgorem demonstrat.

Duas oras junctas habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant. De hoc in sequentibus ita dicitur: Fecit igitur super humerale de auro, hyacintho & purpura. Et paulò post: Duasque oras invicem copulatas in utroque latere summitatum. Ex quo verisimile videtur, quòd piæcatâ veste conjunctæ sibi fuerint oræ utriusque partis in utroque latere à sursum usque deorsum: ita ut dimidium vestis intuentium oculis foris appareret, dimidium verò aliud interiùs lateret: sed oræ utrorumque conjunctæ usque ad extremos angulos ad inferiora descenderent. In quo quid aliud nobis typicè intelligendum, nisi ut cum bona foris opera proximo ostendimus, eadem intus coram Domino integra servemus? ne unquam vel castitatem

puræ cogitationis minor piæ actionis perfectio sequatur vel perfectionem quæ videtur operis imperfectionis mentis intentio ex parte solitariam relinquit. Sed quali duarum superhumeralis sibi invicem copulantur, cum omnia quæ foris bona monstramus, intus purâ & simplici intentione Deo placendi gerimus. Et hoc in utroque latere superhumeralis, ut inter adversa & prospera concorditer semper actione & cogitatione conditori nostro serviamus. Deserit namque ora brevior latiore, & discordante mensurâ in unum redire nequeunt, si discordante mensurâ in unum redire nequeunt, si cum extrinsecus bona facere pro æterna retributione certamus, intentione placendi hominibus, in secreto mentis implicamur, humanique favoris magis quam vite invisibilis premia requirimus.

Ipsaque textura, & cuncta operis varietas erit ex auro & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & bylly tortâ. Non in una parte superhumeralis aurum, in altera hyacinthus, in alia rursum alii atque alii colores fuerunt, sed omnes colores utriusque per omnia cum auro ipso sibi contexti: quia nimirum in actione sacerdotali cum quam aliqua magnarum virtutum, vel ad horam debet intermitteri, sed semper auro sapientia lucidus, semper hyacintho spei in superna erectus, semper regni celestis purpureâ adventus vitiorum bella magnanimis, semper cocco bis tincto geminæ dilectionis flammæ, semper tortâ bylly calitate carnis sacerdos sive doctor fidelium debet esse nitidus.

Sumeque lapides duos onychinos, & stulpes in eis nomina filiorum Israël: sex nomina in lapide uno, & sex reliqua in altero, juxta ordinem natiuitatis eorum. Opere sculptoris & calaturâ gemmarum sculpsit eos nomina filiorum Israël, in lulis auræ atque circumdatos, & ponens in utroque latere superhumerali memoriale filii Israël.] Tres ob causas Aaron nomina Patriarcharum inter sacrificia semper in humeris, sicut & in pectore portabat; videlicet ut ipse fidem vitamque Patriarcharum meminisset imitari, ut duodecim tribuum, quæ de his nata sunt, orationibus & sacrificiis meminerit existeret: ut idem populus scripta in veste Præfatus suorum nomina videns, curaret sedulo, ne ab illorum meritis desciscens, ad errorem contagia declinaret. Ad hoc enim valet quod dictum est: Et ponens in utroque latere superhumeralis memoriale filii Israël. Nunc quoque Pontifex in superhumerali nomina gellat Patriarcharum, cum doctor quisque sive præfatus Ecclesie in omnibus quæ agit, patrum præcedentium facta considerat, atque ad eorum imitationem vitam dirigere, & omne Evangelicæ perfectionis ferre fatagat. Quæ videlicet nomina patrum aptè in lapidibus pretiosis sculpti sunt: lapides quippe pretiosi, opera sunt virtutum spiritualium. Habetque sacerdos in humeris lapides pretiosos, & in eis nomina patrum inscripta, cum & ipse claritate bonorum operum cunctis admittendus existerit, & eandem charitatem non à se noviter inventam, sed antiquâ sibi patrum autoritate traditam esse docuerit. Duplici autem ratione hæc in humeris portat, ut & ipse præceptis dominicis humiliter subditus incedat, & auditoribus suis semper celestia, sive sua sive patrum exempla, quæ sequuntur, præponat. Aptè etiam iidem lapides in cludi auro atque circumdari jubentur. Auro namque vel intellectus, ut supra dictum est, vel certe charitas insinuat: quia sicut aurum metallis, ita charitas virtutibus præstat ceteris. Includuntur verò auro lapides, & circumdantur pretiosi, cum operatio virtutum ad eòdè poro undique vestium intellectu circumspicitur, ut nil in eis vitiorum lateat, nil remanere sordidum permittitur: cum ipsæ virtutes in vitulo charitatis continentur, ut nullâ rerum mutabilitate à suo statu decidere, nunquâ de habitu sacerdotis torquentis mentis custodia valeant prælabi. Bene autem sequitur:

Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum ob recordationem.] Sacerdos namque ob recordationem nomina patrum super utrumque portat humerum, cum diligenter omni horâ præcedentium sanctorum vitam perpendens, & in adversis & prosperis virtutum semper ornamento munitur: quatenus juxta vocem

2. Cor. 16

Pauli: Per arma iustitia à dextris sinistri (que gradiens, cum ad sola qua anterior a sunt, nititur, in nullo dilectionis infima latere slectatur.

Facies & uncinos ex auro, & duas catenulas auro purissimo sibi invicem coherentes, quas inferes uncinos.) Uncinos quos dicit, in supremis eiant angulis super humeralis fabrè affixi. Catenula autem quas jungit, non ipso super humerali, sed potius in rationali: hoc est, in superioribus eius angulis, per annulos aureos videntur fuisse annexæ, ut cum induceretur Pontifex, catenulae quæ de rationali penderant, possent cum uncinis super humeralis annectis, & tenentur utraque sibi mutuo firmâ positione cohererent. Scriptum namque est apertius in posterioribus: Fecerunt in rationali & catenulas sibi invicem coherentes de auro purissimo, & duos uncinos, totidemque annulos aureos. Porro annulos posuerunt in utroque latere rationalis, è quibus penderent duæ catenulae aureæ, quas inferuerunt uncinis, qui in super humeralis angulis eminebant. De quorum figura melius in rationalis expositione tractabitur.

CAPUT V.

De rationali.

Rationale quoque iudicii facies opere polymito, iuxta texturam super humeralis ex auro, hyacintho & purpura, coccoque, bisso & bysso recorta. Quadrangulus erit & duplex, mensuram palmi habebit tam in longitudine, quam in latitudine. Opere polymito, opere multifatio dicit. Sicut autem in super humerali operum perfectio, ita in rationali iudicii, quo pectus sacerdotis tegebatur simul & ornabatur, cordis & cogitationum eius castitas exprimitur. Et bene post super humerale, rationale iudicii sequitur: ut cum ante homines quis innocens manibus apparerit, multo magis in conspectu summi iudicis mundus corde assistere contendat, omni agens industria, ut quicquid foris erga proximos agit aut iudicat, totum ex regula internæ rationis proatum, ac suo conditori placidum fulgeat. Item rationale iudicii sacerdos in pectore ferre præcipitur, quia debet rector subtili semper examine bona malaque discernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruat, studiosè cogitare. Duplex autem factum est rationale, ut facilis lapidum pondus sustineret. Sed hæc duplicatio vestis in legalis pectore sacerdotis: typicè nos admonet, ut rationem nostræ examinis & invisibilis intus arbiter probet, & nunquam humana foris exultimatio merito condemnet. Seu certè duplex in pectore ferimus rationale iudicii, quando & ea quæ de fide veritatis ac vita invisibili loquimur aut cogitamus, ratione fixâ subsistant: & ea quoque quæ visibiliter agimus, aut agenda disponimus, a quæ iudicio iustæ discretionis probantur esse libera. Quod autem menturam palmi habebat per quadratum, conatum indefatigabilem ac perpetuæ piæ intentionis ostendit. Qui enim palmo aliquid meritorum, summo utique conamine dispanis digitis manum ostendit, ut possit mensuram quæ recte plenè, & absque scrupulo dubietatis tenere. Undè merito sicut per manum operatio, ita per palmum exprimitur ipsa inflexibilis contentio bonæ operationis, dam sitam quisque dexteram in universa quæ valet insignia virtutum dilatare satagit. Et bene idem rationale tam in longitudine, quam in latitudine mensuram palmi habere præcipitur: quia sive in longitudinem vitæ atque desiderium mentis erigat, seu in latitudinem charitatis erga curam proximi suum inclinet affectum, necesse est per omnia cor sacerdotale nequaquam segne & desidiosum manere, sed ardenti semper studio extendi ad comprehendendum bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu.

Ponesque in eo quatuor ordines lapidum. In primo versu erit lapis sardius, & topacius, & smaragdus. In secundo carbunculus, saphirus & iaspis. In tertio ligurius, achates & amethystus. In quarto chrysolitus, onychinus & beryllus. Inclusi auro erunt per ordines suos habebunt que nomina filiorum Israël. Duodecim nominibus calabuntur singuli lapides nominibus singulorum per

duodecim tribus.) Hæc gemmarum posicio diversarum in rationali, multiplicem variarum virtutum operationem designat, quæ concordè ferie disposita in sacerdotis debet corde semper apparere. Singuli autem lapides singulis patrum nominibus inscribuntur, dum sanctorum vitam rector inspicens, qui quibus maxime virtutum operibus floruerunt, sedulâ inquisitione scrutata ut: & hæc cuncta in additis sui pectoris meditando colligere, atque operando proferre satagit. Neque enim siæ certi ratione sacramenti, ita utraque vestis lapidibus pretiosis redimira, ac patrum nominibus insignita est: ut ipsa nomina in super humerali quidem in duobus lapidibus unius ejusdemque generis, in rationali verò duodecim nominibus diversis generis inscripta sunt. Sed quod patres in lapidibus pretiosis unius acque dissimilis generis sculpti sunt, significat aperte, quod una fides in Deum, eadem charitas, communis spes vitæ cœlestis omnium corda patrum replet. Quod verò diversis generis lapidibus iisdem inscripti sunt, denuntiat figuratè, quia multiplex est varietas & gratia bonorum operum, quibus præfata sanctorum fides, spes & charitas confirmata resurgit. Quod autem in rationali quatuor ordines fuerunt, & horum singuli quique tres habere lapides, quid nobis intimarunt typicè, nisi ut in virtutibus, quæ distinguuntur in quatuor, principalem fidem sanctæ Trinitatis non sicutam tenemus? Quatuor namque ordines gemmarum habet in pectore sacerdos, quando quæ quod cogitat, prudentiâ circumspexit, fortitudine firmum, iustitiâ eximium, temperantiâ à malis omnibus fuerit secretum. Sed iisdem ordines ternas habent gemmas, cum eadem prudentia, fortitudo, iustitia, temperantia, sanctæ Trinitatis fuerit fide consecrata. Quia enim fides nostra in præfata fide & operatione recta consistit, apud sacerdos, ut operatione sit præcipuus, quatuor vestis gemmarum in pectore bajulat. Ut verò cum operibus fidei sinceritate sit castus, ternas in singulis virtutibus habet gemmas, quatenus omnibus sese intuentibus, & verè fidei confessionem & exempla semper bonæ actionis ostendat: ut & in ipsa imitatione rectæ fidei & operationis summa membra sacerdotalis actus mereantur effici. Possimus sane in vario decore lapidum non solum claritatem multifariam sacerdotalis actus & cogitatus, verum etiam spiritalium accipere charismata virtutum, ac miracula sanitarum. De quibus ipse Dominus Apostolis: Infirmos, inquit, curate, mortuos suscite, leprosos mundate, demones ejicite. Et iterum: Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo demonia ejicient, linguas loquentur novis, serpentes tollem: & si mortiferum quid biberint, non eis nocet. Verum sive hoc, sive illud, sive utrumque deliquit, rectè duodecarius in rationali numerus fieri præcipitur: ut eorum solummodò actus & miracula, qui Apostolicæ fidei, & charitatis unitatem sequuntur, accepta Deo esse noverimus. Cæterum si quis loquatur linguas, si quis facultates pauperibus omnes tribuat, si quis tradat corpus suum ut ardeat, si unitatem catholicæ charitatis non habuerit, nihil sibi prodest. & ecclè etiâ duo lapides onychini super humerali eodem duodenario erant patrum numero sculpti, ut doctrinam fidemque Apostolorum utriusque populi Judæorum videlicet & gentium, profuturam esse designarent. Juxta quod eidem intellectuali Hierusalem, hoc est, Ecclesiæ suæ Dominus per Prophetam manifestè promissit, dicens: Ad dexteram enim & ad levam penetrabis & semen tuum gentes hereditabit. Quod autem onyx rubri tectur esse coloris, cingulos videlicet habens abis cingentibus zonis: quis non videat, quod vel ardorem charitatis, vel lucem designet scientiæ, comitante zonâ castitatis? Cuiusmodi lapidibus inscripta patrum vocabula gestat sacerdos, cum exemplo præcedentium iustorum, charitati, castitati, humilitati, doctrinæ, cæterisque virtutum operibus iuge studium impendit. Et hoc in utroque humero, ut sive Judæus quis, seu de gentibus adit, claritatem semper in doctore veritatis & pietatis, per quam ipse ad meliora profecerit, aspercet.

Facies in rationali catenulas sibi invicem coherentes ex auro purissimo, & duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate. Catenasque aureas junges annulis, qui sunt in

Matt. 10

Marc. 16.

1. Cor. 13.

Esa. 54.

marginibus ejus, & ipsarum catenarum extrema duobus copulabuntur uncinis in utroque latere superhumerali quod rationale respicit.) Ordo operis, quantum nobis videtur, hic fuit. Duo erant uncinis supra in duobus superhumeralis angulis impoliti, & duo contra annuli in duobus rationalis annulis sursum. Et quibus pendebant duae catenae aureae, quae tempore induendi inferebantur uncinis, qui in superhumeralis angulis eminebant, ut in sequentibus apertius scriptum est, ut superhumeralis & rationale mutuo nece-
rentur. Quorum superior connexio hucusque descripta est. Sequitur autem de inferiori, quae erat subter ascellas. Scriptura ita subjicit:

Facies & duos annulos aureos, quos ponens in summitatibus rationalis & in oris quae regione sunt humeralis, & posteriora ejus aspiciunt.) Quod dicit: *Et in oris quae regione sunt superhumeralis, non significat in oris superhumeralis, sed in oris illis, quae regione sunt superhumeralis, hoc est, in oris rationalis, quae videlicet orae regione superhumeralis sunt.* Annuli enim illi, qui in ultimis & infimis erant angulis rationalis, habebant contra se in utroque latere superhumeralis quae annulos alios, quibus ipsi vittis ligantibus jungerentur. De quibus subsequenter adjungitur:

Necnon & alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in utroque latere superhumerali deorsum, quod respiciet contra faciem junctura inferioris, ut apte possit cum superhumerali.) Contra faciem dicit junctura inferioris: quia de junctura superiore, quae erat super scapulas, ante dixerat. Inter quas videlicet juncturas hoc distabat, quod superior catenulis, inferior vero erat vittis facta ligantibus. Unde apte subjungitur:

Et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vittis hyacinthinis, ut maneat junctura fabrefacta, ut à se invicem rationale & superhumeralis nequeant separari.) Non autem putandum est, utrumque indumentum simul esse terminatum. Nam rationale, quod mensuram palmi in altitudine, sicut & in latitudine habuit, non multo amplius quam pectus solum tegere sufficiebat. Super humerale autem atque ad cingulum pertingebat, sicut in posterioribus manifestissime ostenditur, ubi scriptum est: *Hae & ante & retro ita conveniebant sibi, ut superhumeralis & rationale mutuo nece-
rentur, stricta ad baltheum, & annulis fortius copulata, quosungebat vitia hyacinthina, ne laxae fluerent, & à se invicem moverentur.* Hae de ipsa connexione superhumeralis & rationalis secundum litteram dicta sunt. Quia verò, quod saepius dictum est, superhumeralis ad operum consummationem bonorum: rationale autem ad significandam cogitationum munditiam pertinet, connexio quae hac in alterutrum sociat, recte illam mentis indolentiam figuratè denunciat, qua doctorum fidelium intellectus ac fides cum operatione conjungitur. Maner enim junctura fabrefacta, ut à se invicem rationale ac superhumeralis nequeant separari, quoniam tantà eruditione, tanto operis studio praeminet rector, ut nihil ex eis, quae faciendae esse cognoverit, imperfectum relinquat: nil ex eis quae recta facere cernitur, per incuriam cordis virtute rectitudinis privet. Desuunt namque indumenta Pontificis, & à se invicem moventur, si vel decus operis boni minor cordis custodia furdatur, vel castitatem purae cogitationis integritas non sequitur perfecta actionis. Sed ne haec ab invicem valeant dissolvi, habeat sacerdos in rationali duas catenulas ex auro purissimo, id est, continuationem castae, & non fictae dilectionis cordi suo firmiter affixam: quae nunquam manus & linguam illius ab aequitate puri sensus dissentire permittat. Et bene duas, ut & in his quae ad divinam cultum servitutis, & in eis quae ad fraternam subsidium necessitatis pertinet, ritè ornatus incedat. Et quidem ante opus charitatis per catenulas exprimitur aureas: quia sicut catenula ex plurimis auri virgulis unà contextitur, ita charitas ex multifaria virtutum operatione perficitur. Quas profectò virgulas exponens Apostolus ait: *Charitas patiens est, benigna est, charitas non amulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quae sua sunt, non irritatur, non*

cogitat malum non gaudet super iniquitatem, cogitantes autem veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Habeat autem & annulos aureos, e quibus eadem catenae pendeant, id est, jugem memoriam perpetuam & nunquam omittendam charitatis in caelesti patri, ex qua solum memoriam fieri consuevit, ut continua vobis possint vincula charitatis manere. Habeat duos uncinos superhumeralis aureis annulis eminentes, quibus inferentur catenae, hoc est, in ipso exordio cuiusque bonae actionis habeat firmam Deo placendi intentionem, quae apta sit per omnia suscipienda & continenda in se delectationis Dei & proximi: ita ut si ve prospera, si ve adversa quae occurrerint, nunquam saluberrima pia devotionis retinacula laxet. Hoc est namque sacerdotem in utroque humero uncinis, qui catenulas rationalis excipiant, habere: & in prosperis eum, & in asperis eum eventibus fixam Deo placendi studium tenere, & hujus intentione studii in ipso simul & proximi amore firmari. Inferunt ergo se uncinis superhumeralis catenulis aureis, quae ac rationalis summitatibus offeruntur: cum ea quae mens rationabiliter de interna luce claritatis degulit, mox alacritas bene operandi libenter amplectatur suscipit. Fortè citius habitus rationalis pulcherrimus à pectore laterdotis relaberetur, si non eum accelerans boni operis uncinus qui continet, apprehendat. Subrogeatur eidem catenulis in auxilium & vitæ hyacinthina, quibus utrique sacerdotis habitus ad invicem copuletur, id est, iugetur desiderii caelestis fortissima, quae annulis aureis immixta, superhumeralis cum rationali constringunt, cujus agnita luce patriae perennis, in illam ineffabilem gratiam suspiramus: utique ut hanc intrare mereamur, concorditer semper fide & vitâ, opere & professione in tabernaculo praesentis Ecclesiae Domino servire fludemus. Quod autem superhumeralis strictum erat baltheo, ut in sequentibus, ubi Pontifex induebatur, apertius indicatur: & desuper humerali, inquit, impositum, quod frons balthaeo aptavit rationali: quis non videat quod cultus bonorum operum fidelissima virtus est continentia? de qua Dominus in Evangelio: *Sine, inquit, lumbi vestri praeparati, & lucernae ardentes.* Lumbi videlicet praeparandi per continentiam: lucernae ardentes, per operationem virtutum.

Portabitque Aaron nomina filiorum Israël in rationali iudicii super pectus suum, quando ingreditur sanctuarium memoriale coram Domino in aeternum.) Semper quidem oportet sacerdotem memoriam patrum in pectore suo ferre: sed permaximè tunc, quando ministratur coram Domino ad altare ascendit, ut quo sacratius est ministerium, eo solentius toto se permundant studio, totâ indolentia mentis exornans & corporis, sanctorum exempla respiciat: horumque sedulo imitator existens, apum se divinis exhibere curet aspectibus. Item nomina filiorum Israël Aaron super pectus suum memoriale coram Domino portat in aeternum, quando praesul quisque fidelis nunquam eorum quibus praesulatus est, curam intermittere habere: sed vitam jugiter illorum exhortando, increpando, consolando ipse contortare, & confortandum tutandumque Domino crebris in orationibus commendare satagit.

Pones autem in rationi iudicii doctrinam & veritatem, quae erunt in pectore Aaron, quando ingreditur coram Domino.) Id est doctrina & veritas in rationali iudicii si ve lesteris est impressa, si ve nominibus, ut eadem veste indutus meminerit se studii doctrinae & veritatis inquirendis, non autem curandis rimandisque secularibus negotiis in praecipuum faceret: dotum fuisse consecratum: ut quod exterius typicum in veste praesulabat, intus in corde veraciter expressum coruscaret. Item doctrina & veritas erant in rationali posita, ut aperte figuraretur: quis vestis illa non solum legalem induerat Pontificem, sed & Evangelicam praenuntiabat, vel ipsum videlicet Dominum, de quo scriptum est: *Quia lex per Moysen data est, gratia autem & veritas per Iesum Christum facta est.* Vel certe Apostolos ejus omnes, immò ejusdem gratiae & veritatis praesones.

1. Cor. 13,

ergo...

Er gest ab at iudicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Domini semper.) Sacerdos iudicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Domini gestat, cum subditorum causas pro sola interni iudicis intentione discutit, ut nihil se eis humilitatis admisceat, in eo quod divina positus voce dispensat.

CAPUT VI.

Tunica superhumeralis.

Facies & tunica superhumeralis totam hyacinthinam.) Tunica dicitur superhumeralis, cuius pars non minima superhumerali tegebatur, ad distinctionem tunice, quae erat interior lineae: quatum pariter meminit superius, dicens: Haec autem erunt vestimenta quae facient: rationale & superhumeralis, tunicam & lineam strictam. Interior autem erat linea, sive byssina, quod lini esse genus nobilissimum constat. Exterior vero tunica tota hyacinthina, nihil omnino coloris alterius admittens. Cujus specie uniformi vita manifeste sacerdotalis, qualis esse debeat, docetur, hoc est, superius solum desideris incessanter intenta, & conversationem, juxta Apostolum, habens in caelo, ac sui Salvatoris in se desideranter expectans adventum. Quae videtur tunica, sicut & byssina, ad pedes usque pertingebat: unde utraque Graece poderis dicta est, ut ostenderetur nihil in sacerdotali vita infimum ac sordidum remanere, sed omne quod ageret, quasi ethereo colore speciosissimum, universa membra ejus ad capite usque ad pedes gratia virtutum contenta esse debere. Item tunica talari sacerdos tota hyacinthinam vestitur, ut admoneatur opus caeleste non inchoandum tantummodo, verum etiam usque in finem in eo perseverandum omnibus, qui salvi esse voluerint. Tunica namque hyacinthinam usque ad pedes vestiri, est bonis operibus usque ad finem vitae hujus insistere, praecipiente ac promittente Domino: *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitae.* Et quia ita solummodo ad perfectionem bonae actionis infatigabili proposito pervenimus, si hanc fixam intentione supernae remunerationis incipimus, recte de eadem tunica subjungitur:

In cuius medio supra erit capitium, & ora per gyrum ejus textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile humpantur.) Capitium quippe tunica hyacinthinam firmissimam habet oram, & ex se se textam, ne facile rumpatur, cum primordium bonae nostrae actionis forti radice timoris divini subnixum, & contra omnes insidias hostis antiqui probatur esse munitum. Talis namque ora colli sacerdotis per gyrum vestis & ornat, quando rectori fiduciam loquendi subdit, ac praedicandi caelestia maxima praebet, hoc quod ipse non solum in procurfu vitae suae recte vixerit, sed ipsum quoque exordium ad rectitudinem coeperit, juxta exemplum beatorum Samueles, Hieremias & Joannis Prophetarum, qui ab ipsa infantia Spiritus sancti gratia repleti, & in doctorum ordinem sunt segregati. Vox siquidem in collo est, ideoque per collum recte loquendi usus exprimitur. Aptae autem cum ora capitii per gyrum textilis fieri precipere, statim adjunctum est: Sicut fieri solet in extremis vestium partibus: sicut enim vestibus opera, ita extremis vestium partibus potest non inconvenienter ipsa operum consummatio figurari. Vel certe extremae vestium partes, ultimae sunt nostrae sollicitudines, quibus sese quique fideles, cum vitam hanc finire coguntur, intentius solito ab omnium labe malorum expurgare contendunt, cum meta & pavore procurantes, ne ante districtum iudicem reducti, pro sordido vitiorum habitu expellantur, atque in tenebras praecipitent aeternas; quin potius appareant induri sicut electi Dei sancti & dilecti, viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: super omnia autem haec charitatem, quod est vinculum perfectionis. Et ideò veraciter indumentum nuptiale, quod in convivio suo, i. in Ecclesia sancta rex & iudex noster invenire delectatur. Tunica ergo sacerdotis hyacinthinam habet oram

capitii textilem, sicut in extremis vestium partibus fieri solet: cum doctor quisque egregius à tanta perfectione opus virtutum incipit, ad quantam quilibet alius diutissime laborans, vix aliquando pervenit: cum tanto timore famulatus omni hora, & juxta sermonem Prophetæ sollicitus ambulat cum Domino Deo suo, quantum alius quis vel moriturus, & ad iudicium Domini sui ultimum ingressurus vix habere sufficit. Verum quia tota perfectio sacerdotis in operibus & doctrina veritatis consistit, juxta hoc quod B. Lucas descripto Evangelio dicit, fecisse se sermonem de his, quae capis Iesus facere & docere, recte subjungitur:

Deorsum vero ad pedes ejusdem tunicae per circuitum, quasi mala punica facies ex hyacintho & purpura coccoque bis tincto, mixta in medio tintinnabulo.) Deorsum namque ad pedes tunicae sunt, quasi mala punica & tintinnabula per gyrum, quando ad tantam excellentiam devota Deo conversationis sacerdos pervenerit, ut nil in illo aliud quam splendor & gratia, floque, ut ita dixerim, variis bonorum operum videatur: nil ab illo aliud, cum os aperuerit, quam suavissimus horum sonus audiat. Quia enim in malo punico multa interius grana, uno foris cortice teguntur, recte per mala punica multifaria virtutum operatio, uno charitatis munimine undique versum tecta designatur. Fie autem eadem malorum puniceorum effigies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, & ut in sequentibus invenitur, etiam ex bysso retorta: quibus quatuor coloribus, quae virtutum varietas intimeretur, sapius inculcatur est. His vero in medio tintinnabula permiscuntur, cum neque opus sacerdotis unquam a sonitu verbi, quod loquitur, discrepat: neque à rectitudine operis terretur, adversus linguam sonitus dissentit. Unde pulchre additur:

Ita ut tintinnabulum aliud sit aureum, & malum puniceum: rursusque tintinnabulum aliud aureum, & malum puniceum.] Aurea quippe tintinnabula hyacinthinam Pontificis tunicae inseruntur, & omni ex parte circumdantur, cum omnis sermo ejus claritatem supernae lucis resonat, & idem sonitus, velut hyacinthinam tunicae firmè infixus, operum quoque ipsius sublimitate audientium mentibus commendatur. Fie, utque bina mala circum singula tintinnabula, & circum singula mala bina tintinnabula, cum & omnia quae loquitur, bonis confirmantur actibus, atque in adjutorium alterius cor desigit, & universa quae agit, quam sint rationabilia, discreto sermonis sonitu produntur. Bene autem sequitur:

Et vestitur eam Aaron in officium ministerii, ut audiat sonitus, quando ingreditur & egreditur sanctorum in conspectu Domini, & non moriatur.) Sacerdos namque ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non audiat: quia iram contra se occulti iudicis exigit, si sine praedicationis sonitu incedit. Quod si Josephi verbis intendere voluerimus, quibus dicit, mala in tunica Pontificis septuaginta duo fuisse, & ejusdem numeri tintinnabula, congruit hoc figuris mysteriorum: ut sicut in humero ac pectore Apostolicum ferre numerum justus est, ita etiam discipulorum septuaginta duorum circa pedes numerum adsignatum haberet. Constat enim, sicut duodenarius Apostolorum numerus Episcopalis gradum dignitatis inchoavit, sic discipuli septuaginta duo, qui & ipsi ad praedicandum verbum sunt missi à Domino, gradum sacerdotii minoris, qui nunc presbyteratus vocatur, suam electionem signarunt. Unde & propter hoc numerus in ultima parte sacerdotalis habitus, ille in prima figuratus est. Decebat enim, ut qui majores gradu in corpore summi sacerdotis, hoc est, in Ecclesia Christi erant futuri, sublimiorem in habitu typici Pontificis locum typicè haberent. Verum si quis ipsos etiam numeros utriusque ordinis mysticè vult interpretari, duodecim gemmas Aaron in pectore signarunt, ut significaret tempus instare futurum, quo fides sanctae Trinitatis in omnibus quadrati orbis partibus generi humano predicaretur: vel certe, sicut & supra docuimus, duodecim gemmas, id est, ter quaternas gestabat, ut omnes admoneret doctores opera justitiae, quae quatuor virtutibus principaliter comprehenduntur, simul cum fide veritatis, quae in Trinitate est, & ipsos habere

Mich. 6.

Act. 14.

Phil. 3.

Apo. 2.

semper, & suis commendare discipulis. Portabat & septuaginta duo tintinnabula aurea, cum totidem malis punicis, ut ostenderet mysticè quòd eadem fides & optio iustitiæ universum esset mundum ab errorum tenebris ad veram lucem perducitur. Tres namque dies ac noctes habent horas septuaginta duas. Et quia sol iste visibilis oculos mundi patet in septuaginta duabus horis supra infraque sultrando tribus vicibus circuit: aptè hic numerus tintinnabulorum & malorum diversitate coloris, tunica Pontificis inditus est, ad docendum figuratè, quòd sol iustitiæ Christus orbem esset illuminaturus universum, ejusque donum præbiturus, & veræ fidei, quæ est in agnitione & confessione sanctæ Trinitatis, & bonæ operationis, quæ in variarum est splendore virtutum. Possimus sanè in duodenario numero gemmarum rationalis etiam hoc intelligere figuratè expressum, quòd idem sol iustitiæ cuncta nostra tempora, cunctas orbis plagas sua esset luce repleturus: in exemplum solis mundi, qui per mentes duodecim signiferum sultrare circum, & totum ambitu consuevit. Nam & hoc quòd quatuor ordines in rationali ternos habebant lapides, congruit anni vertentis ordini, qui per ternos menses in quatuor tempora distinguitur. Annum autem in Scripturis retributione certamus, testatur ipse Salvator, qui iuxta sermonem Esaiæ, missus est predicare annum Domini acceptum, & diem retributionis: cum de eodem anno & Psalmita canit, dicens: *Benedices corona anni benignitatis tue.* Quibus enim in præfenti dedit benignitatem rectæ fidei & operationis, dabit in die retributionis coronam perpetuæ benedictionis.

Esai. 61.
Ps 64

CAPUT VII.

Lamina aurea.

Facies & laminae de auro purissimo, in qua sculpes opera calculatoris sanctum Domino. Ligabisque eam vitæ hyacinthinâ, & eris super terram immensus frontis pontificis. Lamina verò aurea in fronte Pontificis, in qua sanctum Domino, sive sanctum Domini, ut in sequentibus appellatur, sculptum est, sacratius cæteris erat indumentis illius. Et merito sicut divina potentia cunctis quæ creavit supereminet, & velut cuncta sanctificans eximiam in ejus fronte sedem teneret. Significat autem ipsam professionis nostræ fiduciam, quam in fronte portamus, dicentes singuli cum Apostolo: *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* Et rectè hoc unum in toto Pontificis habitu de auro est solo factum, ut munditiam cordis sive corporis, in qua mysteria redemptionis nostræ recondere vel gestare debemus, ostenderet. Vel certè auro inscriptum in fronte sacerdotis sanctum Domini & Salvatoris nostris, quòd ita passionem Domini & Salvatoris nostri, per quam redempti sumus, venerari & amplecti debemus, ut claritatem in illo divina majestatis, per quam creati sumus, pariter confitendam esse noverimus: ita mortem assumptæ ab illo humanitatis confiteri, ut eandem mox humanitatem in æternam de morte gloriam resurrexisse fateamur. Sanctum autem Domini, quod in lamina sculpti jubetur, nomen ejus sanctum & venerabile significat: quod apud Hebræos quatuor literis vocalibus scribi solet, hoc est, יהוה: cujus interpretatio lingua eorum ineffabile sonat, non quia dici non potest, sed quia finiri sentiri & intellectu creaturæ nullius potest. Et quia nihil de eo satis dignè dici potest, ideò ineffabilis rectissime vocatur, iuxta illud Apostoli: *Et pax Dei quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra.* Et Psalmita: *Magnus, inquit, Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis.* Et benè quatuor literis idem nomen Domini in fronte Pontificis erat scriptum: propter videlicet significantiam totidem partium dominicæ crucis, quam in fronte portaturi eramus, hoc est, supremam, dextram, levam, & infimam. Item sanctum Domini auro sculptum in fronte portamus, quando expurgati à sordibus vitiorum, quæ ex primo parente habuimus, imaginem & simi-

Galat. 6.

Phil. 4.

Ps. 144.

litudinem nostri conditoris, ad quam creati sumus, in nobis recipimus: & hanc nos recepisse non in secreto celamus, sed cunctis palàm factis & voce pronuntiamus, iuxta illud Apostoli: *Sicut portavimus imaginem terreni paritemus & imaginem celestis.* Quod loquens ad Colossenses aperitiùs explicat, dicens: *Num autem deponitis, ut penitentiam iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, ut penitentiam de ore vestro, nolite mentiri invicem, expartentes verum hominem cum actibus ejus, & induite vos novum, cum qui renovatur in agnitionem secundam imaginem ejus qui creavit eum.* De quo videlicet sancto Domini & Joannes in Apocalypsi scribit: *Vidi, inquit, agnum stantem supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor milia habentes nomen ejus, & nomen patris ejus scriptum in frontibus suis.* Qui rursus claritate superna patriæ describens ait: *Et sedes Dei & agni in illa erunt, & servi ejus servient illi, & vident faciem ejus & nomen ejus in frontibus eorum.* Cum ergo idem nomen sacratissimæ venerationis omnes agnum sequentes, hoc est, universi fideles in ipsa sua professione fronte debeant habere: quànò magis necesse est eos qui accipio sacerdotio ac magisterio spiritali ducatum egregio dominici sortiti sunt, exemplum virtutis omnibus in seipso ostendere? Ligatur autem lamina, quæ sanctum Domini continet, vitta hyacinthinâ cum tertia Pontificis: cum spe celestium bonorum, quam hyacinthus significat, in fide confortamur, & eo arctius vel sacramenta nostræ redemptionis, vel imaginem ac similitudinem nostri conditoris ac redemptoris intemeratam servare contentimus, quòd nullum esse aliud salutis iter cognovimus. De figura tarræ in sequentibus suo loco diceret. Verum quæ sacerdos tanta indolentia, talis esse debet meriti apud Deum, qui peccata populi suæ exhortatione, in expiatione, admonitione corrigere & calligare, suisque valeat precibus abluere, rectè subjungitur:

Portabitque Aaron iniquitates eorum quæ obtulerint & sanctificaverint sibi Israel in cunctis numeribus & donariis suis. Portat namque Pontifex iniquitates subditorum, id est, exportat & aufert, cum aut eos docendo penitentiam commissorum provocat, aut pro penitentibus supplicando gratiam ejus justi iudicis conciliat. Facit autem hoc in muneribus & donariis, quæ obtulerunt Domino, & sanctificaverunt, cum pro fructibus dignis penitentia, id est, elemosinis, cæterisque operibus iustitiæ, quæ fecerint, penitentes à reatu scelerum, quæ quondam pavaverunt, absolvit. Hæc quidem ita gerenda iustitiam divina, & in habitu Pontificis mysticè figuravit, & in visibili eloqui manifestè docuit. Sed longe aliter, prohi dolor! quidam præfulum faciunt, qui & donaria sive munera accipere, immò exigere volunt à populo, & nil pro iniquitatibus ejus, ut exportentur & calligentur, veniuntque accipiant, curant laborare, cum ob hoc solium dona temporalia sumere debeant subditis, quòd eos æterna bona prædicando ab errore correxerint, atque ad viam veritatis deduxerint, ad imitationem primorum sanctæ Ecclesiæ doctorum, qui illis à quibus temporalia percipiebant subdia, confidenter agebant: *Sinos vobis spiritualia seminamus, magnum est si vestra carnalia metamus.* Verum prætulit quæ sive minister verbi, ita solum pro subditis efficaciter laborare, sive predicando verbum, seu Domino supplicando potest, si animus ejus semper divini nominis sit memoriâ præditus. Aptè subjungitur:

Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus sit et Dominus. Si enim lamina nomine Domini scripta semper fuerit in fronte Aaron, placabitur filiis Israel Dominus: quia cum doctor ipse fideliter se divino servitio purè ac mente subdidit, mox etiam subditi exemplis illius ac monitis accensû, & ipsi rectè vivere, gratiamque interni aspectoris promoveri satagunt.

CAPUT

CAPIT VIII.

Tunica byssina, & tiara.

Stringe (qz bysso tunica.) Hæc est tunica interior, quam supra lineam strictam nuncupat. Quare autem linea stricta sit dicta, vel bysso stringi præcipiatur, jam superior expostum est, & nunc adiciendum, quia solent milites habere lineas, quas camillas vocant, hic aptas membrum, & strictas corporibus, ut expediti sint, vel adversum, vel ad prælium dirigendo jacula, tenendo clypeo, ensis librando, & quocumq; necessitas traxerit: qualem & Joab habuisse legitur, quando Amasam interfecit, stricta scilicet ad mensuram habitus sui. Ergo & sacerdotes parati in ministerium Dei utuntur hac tunica, ut habentes pulchritudinem vestimentorum, nudorum celeritate discurrant. Hæc tunica, quia sicut hyacinthina ad pedes usq; pertinet, & ipsa græcè poderis, id est, talaris vocata est, cujus significatio mystica in promptu est: cum enim constat, lino vel bysso continentiam & castitatem significari corporis nostri, juxta quod sapius supra explicatum est strictam habent lineam, sive tunicam de bysso sacerdotes, cum propositum continentiam nequam enerviter & fluxa mente custodiunt. Sed tanta profus instantia, ut nil belli concupiscibilis caro contra spiritum, aut contra carnem gerat spiritus. Lineam habent strictam, cum concupiscentia hac desiciente omnimodè anima, in atria Domini cor illorum pariter & caro sociæ germanitate exultant in Deum vivum. Hæc autem linea non solum stricta, verum etiam poderis est, videlicet ad pedes usq; descendens, cum continentia non univulberet membro violenter imposta, sed in toto est corpore delectabiliter consummata. Hæc etenim linea, manus ac brachia debet stringere sacerdotis, ne quid nisi utile faciat pectus, ne quid inane cogitet: ventrem, ne delicias ultra modum appetendo, Deum se gelosius facere præsumat: subiecta etiam ventri membra, ne lascivendo totam sacerdotis pulchritudinem corrumpant: genua, ne ab orationis instantia torpeant: tibias & pedes, ne ad malum currant. Induatur ergo sacerdos primò linea stricta, ut & corpus ab iniquis operibus, & à pravis mentem cogitationibus compelat. Accipiat deinde hyacinthinam, ut propter descriptionem continentia salutaris, æquè corpus & animum spiritualium virtutum habitus venisset. Verum quia sensus quinque sunt corporis, visus, gustus, olfactus, auditus & tactus: quorum primi quatuor propriè capitis, ultimus toti est corpori communis: tunica hæc, quam diximus utraq; propriè continentiam & justitiam designat. Consequenter verò & aliorum quatuor sensuum, quàm sit vel curanda innocentia, vel sanctificatio conquirenda, figurato pontificis habitu monstratur, cum dicitur:

Et tiaram byssinam facies. Tiara namq; quæ & cidaris, & mitra vocabatur, caput tegebat & ornabat Pontificis: ut hoc indigno admoneretur, omnes capitis sensus Deo consecratos habere, ne vel oculi ejus viderent unitatè, vel aures libentius audiendo opprobrii acciperent adversus proximum suum, vel os abundaret malitia, & lingua concinnaret dolum: sive etià os crapula & ebrietate gravaretur, vel olfactus aspersum myrrha, & aloë, & cynamomo lectum meretricis amplecteretur. Quin potius oculi ejus viderent æquitatem, aures inclinarentur ad audienda verba prudentiæ, dulcia essent faucibus ejus eloquia Domini super mel & favum, donec superesset halitus in eo, non loqueretur iniquitatè, nec ab innocentia sua recederet. Curandum & de quinto sensu, qui toti est corpori communis, ut fiat illud Prophetiæ: *Recedite, recedite, exite inde pollutum nolite tangere.* Et sicut admonet Apostolus: *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore Dei.* Quia autem aure fuerit facta, Josephus docet, dicens: *Super caput autem gestat pileum in modum parvuli calami aut casidis, quod extenditur supra summam capitis, & modicè verticis medietatem includit: & tale est, ut videatur ex li-*

ni textura confectum habens vittas quæ convolutæ sapius committuntur, nec facile dilabatur. Qui videlicet Josephus huic pileo superadditè esse narrat aliud majus velamen, quod rotam capitis superficiem celaret: aptat. in pei fecit, ne laborante sacerdote circa sacrificia corrumpat: quod tamen cujus esset coloris non ostendit. Et hæc quidè de minoris sacerdotis pileo: De Pontificis verò tiara hoc modo restatur: *Pileum autè priori similiter operatū habet Pontifex sicut reliqui sacerdotes, & alium consuetū ex hyacintho variatum. Circundatur autem ei & aurea corona, tribus vicibus facta supra quæ surgit in media fronte, quasi calciculus quidam aureus similis herba quæ apud nos Acharam nunc upa: ut, quam græci Hyoscyamon dicunt. Et paulò post descripta mirabiliter arte subintulit, dicens: *Habet autem flores similes plantagini, & per circuitū tota corona his floribus est celata, ab occipite usq; ad utrumq; tempus: in fronte verò hæc quidem non habet, sed lamina est aurea, quæ sacris litteris Dei nomen habet inscriptum. Hæc quidè de secundo velamine & coronis Pontificis aureis scriptura sancta tacere videtur. Coronarum verò breviter fecit in sequentibus mentione, dicens: *Fecerunt & tunicas opere textilis Aaron & filii ejus, & mitras cum coronulis suis ex bysso.* Sed de qua materia factæ essent, non dixit. Cum enim dicat, *Et mitras cum coronulis suis ex bysso,* poterat intelligi utraq; ex bysso factas esse, si non Josephus coronas esse aureas de signaret, qui stante adhuc templo, & legali observantia celebrata, cum esset de genere sacerdotali, facillimè potuit modum omnè sacerdotis is indumenti, non tamen legendo, sed videndo cognoscere. Verum sive byssina, seu fuerint aureæ coronulæ, cum esset eas factas esse cum mitris. Dicamus breviter de figura. Mitras cum coronulis habent sacerdotes ex bysso, qui sic visum, auditum, gustum, olfactum & tactum suum in venustate castimonie custodiunt, ut pro eadem custodia se coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se, accipere sperent. Nam qui sic continentia, vel bonis operibus fludet, ut pro his æterna præmia retributionis querere negligat, mitrâ quidè byssinam habere videtur in capite, sed coronulam non habet: quia videlicet imaginè virtutis coram hominibus præfert, sed mercedè vitæ cum Domino non invenit. Sive ergo coronulæ fuerint aureæ, claritatem perpetuæ lucis significant: sive fuerint byssinæ, ipsam nostri corporis immortalitatem, quæ perennis futura est, figuratè denunciant. Et rectè sacerdos cum istis byssinis coronas superadditas gestat, & in continentia ipse sua jugiter æterna præmia meditetur, & in prædicatione continentia, vel bonæ operationis simul eadem gaudia supernæ beatitudinis audientibus promittat: ne his absq; spe retributionis pondus imponat laboris, jugum Christi suave, atq; onus leve asperum suis auditoribus reddat, & durum. Cum verò Dominus tiaram faciendam præciperet, addidit:**

Et balthæum opere plumarii. De cujus videlicet factura balthæi manifestius in posterioribus scriptum est. Cingulum verò fecerunt de bysso retorta, hyacintho, purpura, ac vermiculo bis tincto, opere plumario. Hoc cingulum, ut Hieronymus ex Josepho scribit, in similitudinem pellis colubri, quam exiit in senectute, sic in rotundo textum est, ut marisupium longius putes. Textum autem sub tegmine cocci, purpure, hyacinthi, & stamine byssino, ob decorè & fortitudinè, atq; ita polymita arte distinctum, ut diversos flores & gemmas non artificis manu contextas, sed additas arbitreris. *Habebatq; latitudinem quatuor digitorum,* quo cingulo propriè pontifex utebatur, & eo tunica hyacinthina, humil & superhumeralis stringebatur. Nam in sequentibus, aperte de conjunctione superhumeralis & rationalis dictum est. Hæc & ante & retrò ita conveniebant sibi, ut superhumeralis & rationalis mutuo necerentur. stricta ad balthæum & annulis fortius copulata: quos jungebat vitæ hyacinthina, ne laxè fluerent, & à se invicem moverentur. Nulli autem dubium, quin balthæus sive cingulum, quo superhumeralis adstringebatur, tunicam hyacinthinam, quæ & superhumeralis tunica vocabatur, cingebat: cuncta etenim quæ hucusq; dicta sunt ad Pontificis habitum pertinent. De hinc consequenter filiorum ejus simul balthæi, & cætera indumenta exponuntur, cum dicitur:

ordinibus

Exod. 39.

Exod. 39.

Porro filii Aaron tunicas lineas parabis & baltheos, ac tiaras in gloriam & decorem. Neque de baltheis eorum, utrum & ipsi opere plumarii, an unius coloris fieri debuerint, aliquid decernitur. Dicendum igitur primo de baltheo Pontificis, qui de quatuor coloribus illis nobilissimis a Deo dignis factus est: quia apte talem haberet Pontifex, quem singulari virtutum decore semper oportebat accingi. Aptè Pontifex variante flore colorum fulgentium accinctus incedebat, quia sicut alius quilibet necesse est in doctria continentia præcingeretur, ne caro repugnans, in enam mentis pacem aliquando conturbet: ita Pontifex ac doctor fidelium edomito jam omni concupiscibili motu animi live corporis, ipsa virtutum gloria debet circumdari, ut juxta exempli floris illius qui egressus est de radice Iesse, id Domini talis valoris sit justitia, cingulū lumborum ejus, & fides cinctoriū renū ejus. Tunica autē lineæ, & balthei ac tiaræ, quæ filii Aaron in gloriam & decorem fieri præcepta sunt, quid nobis interni decoris & gloriæ commendent, facillimè ex his quæ superius exposita sunt, intelligi valet. Tunicas namque habent sacerdotes lineas, cum totū corpus suum candori castitatis dedicant. Baltheis tunicas cingunt, cum eandē castimoniam vigilantis mentis custodia circumspiciunt, ne conscientia illius defidiosa erga bonorū operū exercitia remaneat, ne per jactantiam castimonie, ipsius etiā castimonie meritū perdant. Qui enim tunica talari indutus absque cingulo incedit, defuit tunica, ac relicto corpore ventis & frigidibus intrandi spaciū tribuit: quin & præpeditis gressibus incedendi usum retardat: vel etiā calcantibus se causa efficiat ruinæ. Sic nimirum castimonia carnis sæpè nonnullis castimoniam cordis adimit, cum tanto segnius bonis insistere operibus curant, quanto minus peripiciunt, quia nil castimonie custodia absque aliorum augmento bonorū valeat, quæ tamen adjunctis bonis actibus, magnā habenti gloriā conquirunt. Denique virginibus stultis nil castitas profuit carnis, quibus veniente sponso lumen defuit internæ puritatis. Accingantur filii Aaron tunicis lineis, ut castitatem habeant. Sacerdotes accingantur baltheis, ne ipsa castitas sit remissa & negligens: ne vento elationis animum perflans aditum præbeat, ne crescentis iniquitate refrigerere faciat charitatem ipsorum, ne bonorū gressus operum jactantia suæ præsumptionis impediatur, ne præpedito virtutum cursu, ipsa etiam relictis concupiscentia sordibus polluta vilescat, & ad ultimum auctorem suum ad ruinam superbiendo impellat. Accincti autem sacerdotes, accipiant & tiaras in capitis, ut præter vigilantem & circumspectam corporeæ castitatis custodiam, ipsius etiam visus, auditus, gullus & olfactus Deo digna, & custodia teneatur & cura.

CAPUT IX.

Feminalia.

Vestisque huius omnibus Aaron fratrem tuum, & filios ejus cum eo, & unctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur tibi. Omnibus quidem his vestiendus erat Aaron & filii ejus: sed ea distinctione, ut ipse quidem omnibus his uteretur, filii autem ultimis tribus, quæ illorum propriè nomini ascripta sunt, cum dicitur: Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis, & baltheos ac tiaras in gloriam & decorem. Quod verò sequitur:

Facies & feminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis suæ a renibus usque ad femina, & utentur eis Aaron & filii ejus, quando ingredientur tabernaculū testimonii, vel quando appropinquant ad altare, ut ministrent in sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Ad utrumque simul, & Aaron scilicet & filios ejus, sicut etiam ipsa verba manifestè probant, pertinet, siquæ sit, ut Aaron ipse cunctis quæ commemorantur octo vestibus induatur, feminalibus videlicet lineis, tunica linea, hyacinthina superhumerali, rationali, baltheo, tiara, petalo aureo. Filii verò ejus quatuor tantum ex his, id est, feminalibus, linea stricte, cingulo & tiara utantur. Verum quia de cæteris supra tractatum est, feminalia hæc quæ ad operendam carnis turpitudinem fieri mandantur, illam castimonie portionem, quæ ab appetitu copulæ conjugalis cohibet, propriè designat, sine qua nemo vel sacerdotium

fuscipere, vel ad altaris potest ministerium consecrari, id est, si non aut virgo pepererit, aut contra uxorem conjugationis fœdera solverit. Quod videlicet genus virtutis est devotione Domino offerendum, dicente ipso de hoc: Non omnes capiunt verbum istud. Ad quam tamen benignè potest capere, capiat. Et paulo post eisdem qui vel uxorem, vel alios cognatos, & simpliciter mundi hujus propter ipsum reliquerint, centuplum promittitur in hac vita præmium, & in seculo futuro vitam æternam. Unde certè gratia distinctionis non Moyses: hoc indumento vestit Aaron, & filios ejus jubetur, sicut de prioribus dicitur: Vestis huius omnibus Aaron fratrem tuum, & filios ejus cum eo, sed facit, inquit, feminalia linea, ut operiant carnem. Ipsi, inquit, operiant carnem turpitudinis suæ, tu feminalia pontificis, & filii ejus facies, tu castitatis regulam docebis, tu abstinendum ab uxorio complexu eis, qui sacerdotio functi sunt, intimabis. Nulli tamen violentū hujusmodi continentia jugum impones: sed quicumque sacerdotis fieri, ac ministerio servire altaris volunt, ipsi suā sponte uxoriū terri esse desistent. Quod ubi perfererint, & suscepto semel continentia proposito ministerio se sanctuarii atque altaris fore consentunt, aderit lex divina, quæ velut cæterum illius habitū sacerdotibus congruum imponens, quomodo vivere vel docere debeant, abundanter instituat, congruèque spontaneæ ipsorum devotioni, digni sacerdotio decus sapientie, patientie, mansuetudinis, misericordie, zeli spiritalis, humilitatis, timoris Domini, cæterorumque hujusmodi ornamentorū superaddat, alioquin iniquitatis rei moriuntur. Mortem namque certissimam incurret anima si quis luxuriose vivens, sacerdotalem sibi usurpare gradum præsumit. Qui sensus subsistentibus quoque Domini verbis affirmatur, quibus post pauca subiungit:

Cumque laveris patrem cum filiis suis aqua, indues Aaron vestimenta suis, id est, linea tunica super humerali & rationali, quod consistit in baltheo, & ponet tiaram in capite tuo, & lamina sanctam super tiaram, & oleum unctiois fundes super caput ejus: atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque, illius appellationis, indues tunicis lineis, cingetque, baltheo, Aaron filios & filios tuos, & impones eis mitras, eruntque sacerdotes tibi in religione perpetua. Nam neque hic de feminalibus à Moyse accipiois præcipitur, unde liquidò constat, quòd se hoc genere vestimenti ipse prius Aaron ac filii ejus induerant, & sic ad manum Moyli lavandi, induendi, unguendi & consecrandi intrabant. Vbi & hoc notandum, quòd consecratos eos Moyses, primò lavit aqua, & sic habitum illi facti gradus imponit: quia nimirum necesse est, ut qui ad officium altaris promovendus est, majoribus se solito fluentis lachrymarum, sive com punctionis tempore dedicationis abluat, ut quo mundior ad gradum accipiendum accesserit, eo perfectius acceptum consummet. Poller autem in hoc lavacro baptismata facti fontis intelligi, si qua esset cōsequencia: ut qui in sacerdotium electus, tunc primū aqua baptismatis in remissionem peccatorū ablueretur, & non talium ordinationi contradiceret Apostolus, dicens: Non prophetam ordines, ne in superbia elatus in iudicium incidat diaboli: induitur verò sacris vestibus pontifex, mox oleo unctiois perfunditur, ut per gratiam Spiritus sancti consecratio perficiatur: non quod ea quæ præmissa sunt indumenta virtutū absque gratia Dei possimus habere, sed quia magis necesse est auxilium gratiæ tribuatur à Domino, ubi quis vel majorem concenderit gradum, vel plurimorum fuerit regimini prælatas. Notandum interea, quod cum in hoc libro Exodi, Aaron octo vestibus induendus alleveratur, videtur in Levitico addita & nona, baltheus videlicet, quo linea fuerit tunica ante induram hyacinthinam præcincta. Sic etenim scriptum est: Cumque laveris eos, vestit pontificem subucula linea, accingens eum baltheo, & induens tunica hyacinthina & desuper humerali imponis, quod fringens cingulo apravit rationali. Sed quomodo cumque hoc factum fuerit, patet manifestè ex eis quæ explanata sunt, figura vestitus intellectualis.

CAPUT X.

De quatuor vestium sacerdotalium coloribus, & quatuor clementi & consecratione sacerdotum.

Verum quia de habitu sacerdotali, sequentes dicta patrum, breviter illa perstrinximus, notandum putavimus ex hoc quod quatuor illi colores exiit, de quibus factus est, totidem mundi elementis congrua comparatione aptantur. Byllus live linum terræ, quod ex ea nascuntur: purpura aquis, quod ex mari couchyis tingatur: hyacinthinus & cocceus aeri & igni ob coloris similitudinem. Cocceusque fuerit bis tinctus, eo quod ignis gemina sit virtute præditus, lucendi videlicet, & incendendi. Adjuncti Hebræi, quia idem Pontifex omnium figuram elementorum in suo habitu gestaverit, quia non solum pro Israel, sed pro omni mundo immolans rogare debuerit. Quibus nos non incongruè forte addere valeamus, quod in unoquoque hominum figura omnium elementorum continetur. Ignis in calore, aeris in habitu, aquarum in humores, terræ in ipsa soliditate membrorum. Unde & à phylologis Græcè homo microcosmos, id est, minor mundus vocatur. Quod & si aurum quid in eodem habitu juxta intelligentiam hanc significet, quærit, rationabilem in eo interioris hominis virtutem intellige. Unde & in eo propriè sanctum Domini sensum est: quia non nisi per hanc quiete ad cognitionem sui conditoris ascendit. Hinc etenim Apollolus dicit, in interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus nostris. Et ideo nobis scriptura pontificem veteris Testamenti sic vestitum ostendit, ut iacti nostri temporis Pontifex pro toto se genere humano, maxime autem pro his qui cognoverunt veritatem, signumque, fidei illius in fronte portant, intercedere debeant, à Apollolo admonente ac dicente: *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui in sublimitate sunt. Quod si in Pontifice, quem consecrat Moyses, Dominum salvatorem intelligimus, pure in habitu suo totius mundi figuram simul, & hominis habet. Ipse est enim ut Apollolus ait, splendor gloriæ, & figura sublimitatis Dei patris; portansque omnia verbo virtutis sua, ipse agnus Dei qui tollit peccata mundi: ipse sacerdos in æternum, omni sanctitatis ornatu præclarus, non quem natus in carne per exercitium laboris acceptione meruit, sed quem in utero virginis incarnatus pervenientem gratia Spiritus sancti, totum si nihil accepit. Cujus sacerdoti interpellationem pro nobis pulcherrime commendans Apollolus ait, Hic autem eo quod maneat in æternum, sempiternum habet sacerdotium: unde & salvare in perpetuum potest, accedentes per semetipsum ad Deum semper vivens, ad interpellandum pro eis. Cujus etiam æquè in dumentis & ornamenta virtutum commendans, adjunxit: Talis enim decebat, ut esset nobis pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatis, & excelsior cælis factus. Qui verò habuit iam nam in capi suo auream, in qua esset sanctum Domini sculptum: quia venit in nomine patris, dicens: Ego in patre, & pater in me est, & Qui videt me videt & patrem. Hæc enim Aaron, & filiorum ejus habitus qualis esse debeat, cælesti designatur oraculo. Sequitur autem hinc etiam modus consecrationis, quo vel ipsos, vel tabernaculum cum omni suppellectili sua dedicari oporteat.*

Ephes. 3.

1. Tim. 2.

Hebr. 1.

Hebr. 7.

Joan. 14.

1. Cor. 5.

Oblatus videlicet Domino vitulo, & duobus arietibus, panibus quoque triticis, non solum azymi, sed & oleo confectis sive litis, adhibito etiam oleo unctiois. Quæ nimirum cuncta, sive operum devotionem bonorum, ac munditiam fidei, sive gratiæ divinæ illustrationis, sola consecrari per sacerdotes, figuratè demonstrant. Quis etenim nesciat, immolatione ac sanguine illorum animalium, mortè asperitionemque designare sanguinis Domini nostri, per quam & à peccatis abiolventur, & in bonis operibus lumus confirmantur: Panes quoque azymi quid mysterii Salvatoris cõmeant, docet Apollolus dicens: itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymi sinceritatis

& veritatis. Conspersa sunt autem, sive lora oleo crustula & lagana: ut admoneremur, opera habere non solum à fermento malitiæ & nequitiæ castigata, sed & pinguedine charitatis divinis digna conspectibus. Vel certè crustulam oleo conspersam ad consecrationem nostram Domino offerimus, cum universa quæ fecimus, per internam sancti Spiritus gratiam in cordis nostri devotione pinguescunt. Lagana oleo lora offerimus, cum etiam foris hominibus spiritalia eis quæ agimus, in dubitanter in exemplum vendi ostendimus. Quibus nimirum oblationibus consecratio nostra perficitur, dum per opera bona & cogitationes puras meriti nobis sanctimoniam Domino donante conquirimus. Ex plebis autem mandatis hujusce consecrationis, Aaron & filiorum ejus, redit scriptura percipere etiam de factura altaris incensum, in quo idem Aaron quotidianum adolere thymiama deberet.

CAPUT XI.

Altaris incensum descriptio.

Facies quoque inquit, altare ad adolendum thymiama de lignis ferim, habens cubitum longitudo, & alterum latitudinis, id est quadrangulum, & duos cubitos in latitudine. Si altare holocausti, de quo supra dictum est, generaliter vitam designet iustorum, qui carnem suam quotidie crucifigere cum vitis & concupiscentiis, atque in hostiam vivente Domino offerre consueverunt: quid hoc ad altare ad adolendum thymiama factum, nisi specialem quorundam perfectiorum vitam significat? Neque enim frustra in illo carnes animalium incendebantur, in hoc adolebatur incensum: nisi quia in illo figurabantur hi qui non secundum desideria carnis ambulabant, sed quasi hæc Domino immolantes, omnes sui corporis sensus per ignem S. Spiritus ejus voluntati dedicant: in illo autem in illo typus exprimitur, qui majore mentis perfectione extinctis profu: ac sopitis illecebris omnibus carnis, sola Domino orationum vota offerunt: nihil quidem de carne, quod se impugnet, nil de conscientia peccati unde conturbentur ac paveant, habentes, sed dulcium profusione lachrymarum optantes venite, & apparere ante faciem Dei. Unde aptè hoc altare in usum vicinia veli & arcæ, illud ante tabernaculum foris positum est: quia nimirum illi in conspectu sanctæ Ecclesiæ cunctis in exemplo virtutum præfulgent: isti altioris ardore desiderii, contemplationi futuræ beatitudinis, etiam corpore decenti nunquam propinquant. Aptè illud autem, hoc veluti auro præcipitur: æt namque plus aliis metallis sonorum ac diu durabile est: aurum verò quantum sono succumbit, tantum splendore præstat ætamento. Unde certè æneum a tate, in quo carnes incendebantur, & sanguis fundebatur victimarum, illorum gestat typum, qui edomit, & velut Deo immolatis voluptatibus carnis, perseveranter viam veritatis, quam semel inchoavere, peragunt, & hanc quoque proximis incedendam crebro sermone prædicationis infonant. Porro aureum altare illis convenienter aptatur, qui ampliore gratia supernæ claritatis illustrantur: sed minus aliis quæ in secreto de interna suavitate gustent, aperiant: minus eructare proloquendo sufficiunt, quæ ipsi intus dulcedine in abdito vultu Dei resciantur. Aptè etiam altare thymiama: quanto metalli fulgore præcellerat, tanto mensura minus fuit: quia quo sanctiores quique in Ecclesia, eo sunt pauciores. Aptè de eisdem lignis ferim, quæ alba spinæ similia, & esse in corruptibilia diximus, utrunque altare fieri præcipitur: quia nimirum una est fidei non fictæ firmitas, qua omnium corda electorum præmuniri, atque ad suscipiendam ignem dilectionis, & offerenda Deo virtutum libamina debent præparari: quia omnibus generaliter publicis, cum majoribus loquitur Apollolus, dicens: Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perscipientes sanctificationem in timore Dei quod est aliis verbis dicere, Præcidamus, & auferamus à vobis spinetia viciorum, & punctionum aculeos titillantium, quos terra corporis nostri ex peccato primæ pravariationis nobis germinare contuevit, & quæ quadam bipenni sedulæ castigationis

Exod. 30.

2. Cor. 7.

incidentes

incidentes excolamus strenuè interiore simul, & exteriorem hominem nostrum, qui dignus fiat accepto sancti Spiritus igne, hostiam virtutum in conspectu sui conditoris offerre. Aptè unus ac non dispar erat ignis, qui in hoc altari victimas in illo thura incendebat: quia nimirum unus est spiritus, qui cum doctorum mentes fidelium variante donationum gratia vivificat. Quod autem altare incensu quadrangulum fuit, unum habens cubitum longitudinis, & alterum latitudinis, duos verò in latitudine, longitudo ad longanimitatem patientiæ, ut in expositione altaris holocausti dictum est, latitudo ad amplitudinem dilectionis, altitudo pertinet ad sublimitatè spei, per quam in laborum tolerantia temporalium, & hilaritate dilectionis sincera mente gaudemus. Unius autem est cubiti & longitudo & latitudo altaris, quando summi quique, & perfecti in Ecclesia viti, nullius alterius rei quam perpetuæ retributionis intuitu, & mala temporalia æquanimitè ferant, & quæq; valent proximis, per charitatem bona impendunt. Item, quia *charitas pateriens est, benigna est.* Patientis videlicet, ut illam à proximo injuriam toleret: benigna, ut cujus adversa toleret, illi etiã cum opus habuerit, officia pietatis exhibeat. Rectè altare thymiamatis in longitudine, & in latitudine sua quadrangulum fieri jubetur: ut innotueret, quia perfectorum animus fecerati ad invicem virtutibus, quantum diligere fratrem, tantum & tempore sufficit, & quantum per patientiam sustinere potest, molestantiam ejus, tantum præstare ei per dilectionem suæ pietatis benevolentiam potest. *Duos autem habet cubitos in altitudine, quia duplex esse præmium in futura vita accepturos sperant electi, unum videlicet quietis animarum, cum corruptibile hoc, & mortale corpus exuentes, celestis regnum intraverint: aliud, cum recepto eodem corpore incorrupto atque immortalis, perfectius in præsentia sui conditoris exultabunt, impleta promissione prophetica, quæ dicit: *In terra sua duplicitè possidebunt, laetitia sempiterna erit eis.**

Cornua ex ipso procedent, vestiesq; illud auro purissimo, tam craticulam ejus, quam parietes & cornua. Cornua sæpè in scripturis solent eminentiã designare fidei & virtutis: per quæ obviantia nobis antiqui hostis certamina obtundere ac lupere debemus, dicentes cum Propheta Domino: *In te inimicos nostros cornua ventilabimus.* Qui mox de quo cornu dixisset, iudicando declaravit dicens: *Et in nomine tuo spernemus insurgentes in nos.* Sicut e contra, nonnunquã bella vitiõrum, quæ nos expugnare solent, cornuũ nomine solent indicari. Quod utrunq; breviter complexus per Prophetam Dominus d. cebat: *Et omnia peccatorum cornua confringam, & exaltabuntur cornua iusti.* Unde benè in lege cornuti tantum generis animalia munda esse, & populo Dei comestibilia decernuntur. Quæ enim ruminant, atq; ungulam findunt animalia, ea etiã constat esse cornuta: ut ostendatur mylicè, quod illi tantum Ecclesiæ Dei spiritali conjunctione possunt incorporari, qui fortitudine fidei ad bella vitiõrum exire probantur invicti. Procedunt autem cornua ex ipso altari thymiamatis, cum opera virtutum eleæti, non ad faciem hominum specie tenus ostendunt, sed ex interna mentis radice, fixo atq; immobili exercent affectu. At contra hypocritæ quasi cornibus aliunde mutuatis, habentes speciem pietatis, virtutem ejus negant. Quibus aptè congruit illa Esopi fabula, qua refert cornicem involutis pavonis pennarum, frustra de sua esse pulchritudine gloriatam, imò propemodum zelo exardescite pavonum, omni pennarum virtute, & ipse vita esse spoliata. Vestitur autem auro purissimo, cum perfecti quique vera internæ sapientiæ luce resurgunt, cum in omnibus quæ agunt, splendorè charitatis velut quotidiana gloriã habitus præmonstrant, cum memoriam sibi perpetuæ charitatis semper inesse cunctis sese videntibus, sive audientibus ostendunt, cum se ante omnia regnum Dei & justitiam ejus cogitare & quærere manifestant. Et benè tam craticula altaris quam parietes & cornua vestiri auro jubentur, Craticula quasi intus in medio erat altaris ad suscipienda nimirum thymiamata parata. Parietes verò foris parebant cornua, & ipse foris parentia speciali fasti-

Esais 61.

Psal. 48.

Psal. 47.

gio altius eminebant. Deauratur autem craticula, cum in interiore homine nostro per fidem resplendet Christi gratia. Deaurantur parietes, cum eadem gratia Dominicæ dilectionis per bona se exterius opera dilatat. Deaurantur & cornua, cum ipsa fiducia fortitudinis iustorum, qua adversarios veritatis, hve per patientiam fortiter ferre, seu per sapientiam prudenter repellere, vel corrigere didicissint, internæ lucis in omnibus fulgore coruscet. Et quoniam tales jure dicere possunt, *Bonum est tamen certam sibi coronam consummari, fidem servari, de reliquo reposita est nobis coronam justitiam rectè subditur,*

Facite sibi coronam aureolam per gyrum. Corona etenim aureola per gyrum sic altari thymiamatis, cum sancti pro nobis quæ se egisse meminerint, præmia possident æterna. Et benè per gyrum altaris corona fit, ut omnia quæ fecere, celestis mercede digna esse doceantur: neq; aliquid in talibus remanere, quod post abolitionem carnis, purgatorio debeat igne castigari. Item altare incensu coronam habet auream per gyrum etiam in eis, quæ etiam minoræ sunt meritis, nec palam protestari audent, certam sibi boni certaminis, ac servata fidei repositam esse mercedem, cuncta tamen quæ agunt, intentione Deo placendi, & spe agunt percipiendæ ejusdem superæ mercedis. Sepulturæ

Et duos annulos aureos sub corona per singula latera, ut mittantur in eos vestes & altare portetur, ipsiq; vestes facies in lignis seruis, & in auribus. Possunt quidem in his annulis quibus altare portabatur, juxta quod supra in altari holocausti, arca & mentis ex, olivæ est, quatuor Evangeliorum libri non inconvenienter accipi, per quorum fidem ac doctrinam sancti portantur, atq; à terrenis cogitationibus sublevari, per eorum hujus vita quotidianis bonorum operum profectibus celestem feruntur ad patriam. Verum quia ibi manifeste quatuor circuli fieri, duo videlicet in latere uno, & duo in altero præcipiuntur, hic autem tacito numero quaternarius duo annuli per singula latera fiunt: pro certò ibi aptè Evangelistarum numerus claret, hic verò etiam aliud quiddam mysterium spirituales, quod ad dilectionem Dei, & proximi summè respiciat, inest. Per unguia etenim latera annulis aureis circumdatur altare, quia cor electorũ hinc & inde Dei ac proximi dilectione confirmatur. Quæ benè annulis comparatur, quia evacuata in fine prophetia, destructa scientia, cessantibus linguis, ipsa nunquam cessabit. Duo sunt autem annuli per singula latera: quia utrunq; charitatis mandatum gemina virtute distinguitur. *Charitatis quippe Dei per sinceritatem fidei ac mundiciam perficitur sine fide enim impossibile est placere Deo, & fides sine operibus mortua est.* Quod utrunq; utroque verbiculo Propheta completitur dicens: *Insum autem in fide sua vivit.* A per: è insinuans: quia ita solum quique ad vitam venturus est, si opera justitiæ cum fide veritatis habuerit, sic & dilectio fraternæ virtutis gemina consistit, patientiæ scilicet & benignitatis, teste Apostolo, qui ait: *Quia charitas pateriens est, benigna est.* Unde & Dominus, *Dimittite, inquit, & dimittetur vobis dare, & dabitur vobis, videlicet in dimittendo debita, patientiam docens: in dando necessaria, gratiam benignitatis.* In uno, ut proximorum incommoda fortiter feramus: in altero, ut commoda proximis nostra gaudenter tribuamus. Duos ergo annulos per singula latera habet altare, cum biforini perfectione charitatis sancti, & in sui conditoris honorem, & in curam atq; obsequium accinguntur proximis. Hisq; annulis immittuntur vestes inaurati, ut altare portetur, cum tales parato mentis sinu excipiunt clarissima præcedentium dicta patrum, per quæ magis à terrenis suspensio ad aeternam rapiantur aeternorum bonorum, nam quod tales animo, & meritò celestibus appropinquant, sequentibus quoq; verò mysticè designatur, cum dicitur:

Pone sibi altare contra velum quod ante arcam ponet testimonium coram propitiatorio quo regitur testimonium, ubi loquitur tibi. Arca velũ, quo ante arcam, quæ ut suo loco expoliũ est, Dominum salvatorem demonstrat, perdebat: ipsum ceelum designat, cujus edita Dominus victa morte penetravit: ut, sicut Apostolus ait, *Apparuit nunc vultus dei pro nobis.* Statq; altare contra velũ, quod ante arcam apponitum est.

cum

cum omnis intentio iustorum ad ingressum directa est regi caelestis. Stat coram puritate, quo regitur arca, cum visioni sui conditoris puritate mentis appropiant, & clausi quamlibet corpore conversationem habent in caelestibus.

CAPUT XII.

De thymiamate adolendo super altari.

Et adolebit incensum super eo Aaron, suave fragrans: mane quando componat lucernas, incendet illud, & quando collocat eas ad vespertum. Constat incensum hve thymiamata vim orationis exprimere, d' cente Psalmilla: Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo. Et in Apocalypsi Joannis: Habere vidit Sanctos phialas aureas plenas odoramentorum. Quod confestim exponendo subiunxit: Quae sunt orationes iustorum. Et quoniam Aaron, ut supra dictum est, & ipsum specialiter summum sacerdotem, videlicet Dominum Salvatorem, & nostri quoque ordinis sacerdotes designat: adolebit Aaron in hoc altari incensum suave fragrans mane, cum vel Dominus ipse illustrata fidelium corda novo gratiae luce jubat ad dulcedinem orationis inflat, & participes sacerdotii illius sedulo exhortatione fideles ad deprecandam faciem sui conditoris excitant. Incendit autem thymiamata sacerdotes non solum mane, sed & vespere. Mane etenim thymiamata incenditur, ut in principio omnis boni, quod inspirante Deo facere disponimus illius auxiliium quo perficiamus, invocemus. Ad vespertum vero, ut cum bene coepa complemus, illi a quo accepimus, pro his quae donavit gratiarum vota reddamus. Vel certe, quia mane & orto sole, clare omnia circumtraque videmus: vespere autem superveniente, dubio vult caligamus. Ideoq; lumine lucerna, ut videamus quae volumus, indigemus. Illa redemptoris nostri sacramenta, sive dicta, quae liquido etiam iuxta ordinem humanae rationis pro modulo nostro dignoscere sufficimus, iam quasi in die conspicimus. In quibus tuncq; autem ratio humana deficit, sed sola nobis auctoritas scripturae sequenda est, illuc velut in nocte oculus nostri intellectus caligat. Sed lucerna verbi Dei pedes nostros, ne forte offendant, atq; a via veritatis exorbitent, adjuvat. Hinc etiam Petrus de sacramento Dominicae fidei loquens ait: Et habemus firmiorem prophetiam sermonem cui bene factus intendentes, quasi lucerna lucens in caliginoso loco, donec dies luceat. & lucifer oriatur in cordibus vestris. Bene ergo dicitur: Et adolebit incensum super eo Aaron suave fragrans, mane quando componat lucernas, incendet illud, & quando collocat eas ad vespertum. Mane etenim Aaron incensum super altari adoleat, cum Dominus cor da fidelium in his quae iam intelligere valent arcanis veritatis, ad gratiam compunctionis inflavit. Incendit illud, & ad vespertum, quando collocat lucernas, cum etiam ex eis quae necesse capere queunt, quonia & haec sancta, divina esse non ambiguntur, ad amore eos caelestium, ubi omnia secreta patefunt, informat. Fragratq; suave thymiamata, cum subita compunctione divinitus tacti lacrymis solum ac precibus vacare dulce habent. Bene autem sequitur:

Pf. 140. Apoc. 5.

2. Petr. 1.

1. Reg. 1.

Vret thymiamata sempiternum coram Domino in generationes vestras. Quia nimirum necesse est, ut animus post orationem & fletus ad ociosa verba sive facta non divertat, sed in eodem se vigore devotionis, quem in oratione suscipit, etiam finita oratione custodiat iuxta exemplum Annae, de qua orate dictum est, vultusq; eius non sunt amplius in diversa mutati. Non offerunt super eo thymiamata compositionis alterius. In sequentibus huius voluminis, de quibus a comatibus hoc thymiamata componi debuerit, nominatim designatur: scilicet videlicet & onycha, galbano boni odoris, & thure lucidissimo, quae cuncta ad significationem aeternorum bonorum, quae principaliter a Domino quaerenda sunt, consistat pertinere. Non est ergo offrendum super altari auro thymiamata compositionis alterius, quam quod Dominus statuit: quia non aliud a Domino quaerere orantes quam quod ipse iussit, quodq; se daturum promittit: non aliud de illo credere, quam quod ipse docuit, debemus.

Non est offerenda super eo victima nec libatio libanda. Hec etenim omnia ad altare exterius pertinent, quae incipientium, & in profectu adhuc positurum vitam designant. Tancq; namq; sublimitatis perfectorum est vita iustorum, ut nil in ea carnale, quod Domino mactare habeant, valeat inveniri. Et quidem libamina vini constat, nonnquam magnam gratiae spiritualis designare virtutem, hoc est, sive poculum doctrinae, seu calicem passionis, sive fervorem praeci, ut dilectionis, sive ipsam Spiritus sancti perceptionem, aut aliquid huiusmodi. Verum quotienscunq; vinum libaminum cum carnibus offeratur hostiarum, eorum profectu iuxta tropologicam expositionem designat sanctimoniam, qui adhuc aliquid de carnalibus concupiscentiis, quod puritati spiritus adverteatur, & quod igne sancti Spiritus in ara cordis incendi debeat, habent. Perfecti autem iusti, qui dicere possunt: Defecit cor meum, & caro mea, Deus cordis mei, & pars mea Deus in secula: quae cessantibus victimarum libaminibus, quod ad aeternum altare exterius positum pertinet, sola in aureo altari aromata Domino desiderii caelestis offerunt, quod de remissione peccatorum iam securitioris effecti, pro dilato solummodo regni perennis introitu lugent, dulcibusq; lacrymarum fluentis stracum suum per singulas noctes irrigant. De quo videlicet altari adhuc bene subditur:

Et deprecabitur Aaron super cornua eius semel per annum in sanguine quod oblatum est pro peccato. Summus namque sacerdos noster semel in anno obtulit sanguinem suum pro peccato totius mundi. In illo videlicet anno, de quo dicit ipse per Esaiam: Quia venerit predicare annum Domini acceptum: hoc est, in toto hoc tempore, quo Ecclesiam sibi copulare dignatus est. Semel etiam unicuique credentium lacrum lacri fontis, in mysterium sui sanguinis, ad solvenda peccatorum vincula donavit, & pulchra omnimode figuratum distantia. Semel quidem per annum pontifex in sanguine oblationis super cornua altaris deprecatur, quotidie autem thymiamata suave fragrans super eo incidere praecipitur: quia Dominus & salvator noster, qui quotidie fideles suos gratia interna compunctionis accendens renovat, semel eos hostia sui sanguinis mortem superans redemit, ipsi fideles, qui quotidiana peccata, quotidianis abluere precibus ac lacrymis solent, semel in sacramenti passionis illius absolutos se a peccatis omnibus esse gaudent. Deprecabitur autem super cornua altaris, quia & ipse non solum inter homines conversatus, pro hominibus oravit: verum etiam nunc ad dexteram patris in caelestibus sedens, interpellat pro nobis, & in cordibus electorum per fidem inhabitans, dum eos ad deprecandum excitet, recte ipse deprecare narratur. Deprecabitur autem Aaron super cornua altaris, cum electos suos patri Dominus, per memoriam eorum quae fecere virtutum commendat. Deniq; quasi cornua tangens altaris aurei, de devotione discipulorum loquitur: Quos dedisti mihi de mundo, tui erant, & mihi eos dedisti, & sermonem tuum servaverunt. Nunc cognoverunt, quia omnia quae dedisti mihi, a te sunt. Pro quibus etiam deprecans adjecit: Ego pro his rogo, non pro illis, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. Et quia propter merita & intercessionem sublimium virorum, pietunq; nostrae infirmitati Dominus miseretur, recte iungitur:

Et placabit super eo in generationibus vestris, sanctum sanctorum erit Domino. Placat quippe Aaron super altare incensum, quando propter iustitiam sanctorum, quos intercessores & patronos quaerimus, nobis propitiatur Dominus. Denique obfello ab hostibus Ezechia, & auxilium eius invocanti ait: Et civitatem hanc salvabo, & protegam eam propter me, & propter David servum meum. Sic & Moyfes pro populo peccante intercedens, patrum fecit memoriam, & quasi super cornua deprecans altaris, Dominum placare curabat: Quiescat inquam, ira tua, & esto placabilis super nequitiam populi tui. Recordare Abraham & Isaac & Israel servorum tuorum, quibus iurasti per te metipsum dicens: Multiplicabo semen vestrum sicut stellas caeli. Possunt sane haec altaria etiam ita interpretari, ut aeternum quidem, in quo

Psal. 72.

Esai. 61.

Joan. 17.

4. Reg. 19.

Exod. 32.

carnes

carnes comburebantur, & sanguis fundebatur holiarum, omnem hujus temporis Ecclesiam accipiamus, in qua nullus est absq; peccato, etiam si unius diei fuerit vita ejus super terram. Nullus qui non ex peccato pravicationis Adæ carnaliter natus, necesse habeat in Christo renasci, & spiritus ejus igne mundari. Aureum verò altare, ipsum Dominum significet; qui miro atque ineffabili ordine, ita carnem veram traxit ex Adam, ut à peccato carnis Adæ veraciter esset immunis; quomodo altare quidem utriq; ex unius ejusdemq; generis lignis factum, sed non utriusque erat auro coopertum. Sed & in hoc altari nihil carnale offerebatur, verum aromata tantum adolebantur; quia Dominus preces, sive lachrymas effundens, non pro suis erratibus, qui nulli erant, sed pro nostra hoc salute faciebat. Sicut enim arca intra velum posita, hominem Deum sedentem ad dexteram majestatis in excelsis significat: ita altare extra velum quidem sed prope introitum ejus positum, eundem mediatorum Dei & hominum potest figuratim exprimeret, inter homines humanitus conversantem, sed potentia divinitatis cœlorum interiora penetrantem. Stabat altare incensu in sanctuario, ubi & candellabrum & mensa: quia verbum caro factum est, & habitavit in nobis. Scabata arca intra velum: quia idem Dominus Jesus post passionem resurrectionemq; suam assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei. Super cornua altaris deprecatur Aaron in sanguine, quod oblatum est pro peccato, & placat super eò, quando rogantes pro populo Dei, vel pro sua ipsorum ignorantia, sacerdotes, per unigenitum filium ejus sese adjuvandos, & per sacramentum passionis illius salvandos esse confidunt, monente Apostolo ad dicente: *Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum laborum conscientium nomini ejus.* Quod de omnibus etiam electis, membris videlicet summi sacerdotis, qui in spiritu & veritate orant patrem, convenienter accipi potest. Cui autem melius quàm huic altari convenit, quod dicitur: *Sanctum sanctorum erit Domino;* de quo in mundum nascituro dixit virgini matri Archangelus: *Spiritus sanctus superveniet in te, & reliqua.* Descripta hucusq; factura altaris incensu, superest adhuc descriptio labri æneis in quo lavare manus suas ac pedes, ingressuri in tabernaculum sacerdotes: sed præmittitur unum Domini mandatum, quod & nos breviter tangere, ac pro modulo nostro exponere convenit.

CAPUT XIII.

De pretio pro animabus singulorum numero populo.

Locusque est Dominus ad Moysen dicens: *Quando tuleris summam filiorum Israel juxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis cum fuerint recensiti. Hoc autem dabit omnis qui transit ad numerum, dimidium sicti juxta mensuram templi. Sictus viginti obolos habet: media pars sicti offeretur Domino.* Hujus præcepti oblitus est David, quando numeravit populum, ideoq; plagam numerando eidem populo conscivit. Spirituali autem sensu, summa filiorum Israel summam omnium designat electorum, quorum nomina scripta sunt in cœlo. Singuliq; dant pro animabus suis pretium Domino, cum ei in bonis operibus exhibent sedulæ servitutis obsequium. Alioquin plaga erit in eis, cum fuerint recensiti: quia nimirum ultio perpetua manet eos, qui fidelium numero nomine renus sociati, perfecta fidei opera Domino offerre detrectant. Diciturq; de talibus: *Non dabunt Deo placationem suam, nec pretium redemptionis anime sue. Redemptio enim anima viri divitiæ sue, ut Salomon ait: sive temporales, scilicet cum eas distribuerit, dederitq; pauperibus; ut justitia ejus maneat in seculum seculi: seu spirituales, hoc est, ipsa justitia quam fecit vel miserando pauperibus, vel alia bona faciendo. Dabit autem omnis qui transit ad numerum, dimidium sicti, hoc est decem obolos: quod non aliud aptius quam obervantia Decalogi legis à nobis valet intelligi. Qui enim hunc intelligere novit, omnem in eo & fidei,*

10. An. 1.

Hebr. 13.

Luc. 1.

Psal. 48. Prov. 13.

atque operis plenitudinem, & futura promissi obtemperacionem inesse cognovit. Deniq; in primis virtutibus dilectio Dei, in sequentibus septem dilectio est proximi. Sed & aliud sacramentum nequaquam prætereundum, quod eodem numero denario continetur. Nomen enim Jesu apud Hebræos à litera jod, apud Græcos à jota incipit. Quæ utraque in sua gente denarii est nota numeri. Decemq; obolos in pretium animæ suæ Domino offerunt, qui in Jesum Christum credentes, signum nominis ejus, quod à denario numero incipit, in fronte & professione in Evangelio testatur, jota unum de lege prætere non posse: quia virtus Decalogi, qua ibi continetur, fidelis nominis ipsius, quæ ibi mysticè signatur, nulla unquam potest infidelium perturbatione corrumpi.

Qui habetur in numero à viginti annis & supra, ad præteritum. Numerus vicenarius utriusque Testamenti conjunctionem significat, legis videlicet, quæ quinquè libris scripta est, & Evangelii, quod quatuor, quater enim quini faciunt viginti. A viginti ergo annis habetur quique in numero populi Dei: quia ille solum est electorum consortio dignus, qui & decreta legis spiritaliter in se habet, per gratiam adjunctus Evangelii, pro sua mensura & capacitate perficit, & de ejusdem gratiæ promissis æterna in cœlis præmia expectat.

Dives non addet ad medium sicti, & pauper nihil minuet. Quia sive magnus est meritis quique, ac perfectus, seu tener adhuc, & in profectu politus virtutum, cum cunctis eadem lex Decalogi, qua Deum ac proximum diligit, imponitur.

Suscipiamq; pecuniam, quæ collata est filio Israel, tradet in usum tabernaculi testimonii, ut sit monumentum coram Domino, & propitiatur animabus illorum. Et suscepta filii Israel pecunia, in monumentum eorum coram Domino inferatur, cum omne quicquid agimus boni, in æterna apud conditorem ac judicem nostrum memoria cultoditur; quatenus ex eis quæ illi obtulimus, honorum operum fructibus propitiis nobis fieri dignetur. Servaturq; eadem pecunia in ulum, cum ex bonis iustorum actibus sequentium in Christo fidelium mores ad usq; confirmantur: ac tales fieri minores quique; contentum quales fuisse eos, quos cum Domino regnate agnoscunt. Notandum sane, quod pecunia memorata, non juxta estimationem vulgi, sed juxta mensuram templi erat danda. Mensura namq; templi, dispositio est divinæ legis, quam in Ecclesia sua Dominus servari præcipit, & cujus tantum observantia æterna in futuro præmia promittit. Caterum si juxta placitum humanæ voluntatis Deo servire nititur iste, qui mensuram juxta pecuniam suæ devotionis non obtulit, reprobata & abjecta oblatione plaga ultima animæ devotio ferietur.

CAPUT XIV.

Labri æneis descriptio.

Locusque est Dominus ad Moysen dicens: *Facies & labrum æneum cum basi sua ad lavandum, poneq; illud inter tabernaculum testimonii, & altare. Et missa aqua lavabit in ea Aaron & filii ejus manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testimonii, & quando accessuri ad altare.* Potest quidem hoc labrum sive labro, ut in sequentibus appellatur, principaliter aqua baptismatis intelligi: cujus lavacro necesse est purgentur omnes qui Ecclesiam janus ingrediantur. Verum quia inter tabernaculum testimonii, & altare holocausti positum est, quia bis quotidie iidem ipsi sacerdotes hoc est manè & vesperè, cum ingrederentur ad altare thymiama Domino oblaturi, in eo lavari præcepti sunt, aqua autem baptismi non nisi semel lavari valeamus; conloquentium labrum hoc oblationem nobis compunctionis & lachrymarum commendat, qua semper opus habemus, maxime autè cum mysteriis cœlestibus ministraturi appropinquemus. Quia enim altare holocausti, in quo carnes victimarum Domino incendebantur, extinctionem deliquat

caralium

carthilium concupiscentiarum per ignem Spiritus sancti; altare vero thymiamatis puritatem significat eorum, qui sopitis per omnia carnis liberebris, ac certamine viciotum pacato, pro sola expectatione ac desiderio celestis introitus lacrymas fundunt amoris: recte propè altare holocausti labrum ponitur, in quo abluti sacerdotes ingrediuntur tabernaculum, & thymiamata Domino incendunt. Duobus namque modis lacrymarum & compunctionum status distinguitur: quia primò necesse est quilibet ad Dominum converteri, pro his quæ commisit peccatis veniam suis lacrymis precetur. Quod si comitantibus dignis poenitentia fructibus longo tempore perfecterit, restat ut securior de accepta peccatorum venia effectus, iam desideris inhiantibus oportet venire tempus, quo mereatur inter beatissimos angelorum faciem videre sui creatoris. Quod qui veraciter agit, nequaquam abiq; lacrymis, vel hujus vite longitudinem, vel illius coetera durationem dicens de illa: *Heu me, quod incolatus meus prolongatus est: habitavi cum habitantibus Cedar*; id est, cum his qui in tenebris errorum ac scelerum versantur: quod vocabulum Cedar sonat, ipse jam perpetuæ lucis gaudia suspirans multum laboriosam duxit vitam: qui quantum celestem patriam sitio, tantum viciniam pravorum, inter quos incola conversor, horreo. Dicens item de illa: *Sitit anima mea ad Deum vivum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei*. Quam profectio situm, quia sine lacrymis terre nequibat, sequentia verba declarant: *Uerunt mihi lacryma mea panes die ac nocte*. Ac si aperire diceret: Quo diutius a videnda facie Dei, ad quem ardentior sitio, differor, eo dulcius pane lacrymarum, quas in ejus memoriam fundo, refector. Igitur altare holocausti lacrymas insinuat poenitentium de peccatis, quæ gesserunt. Altare incensi fletus exprimit gaudientium de bonis operibus, quæ Domino juvante perfecterunt: ac desiderantium proxima, quæ accepturos Domino remunerante confidunt. Qui nimirum fletus tantum præcellit priorem, quantum aramento autrum, quantum sancta sanctorum, ubi erat arca Domini, priori tabernaculo, in quo candelabrum & mensa Domini stabat, constat fuisse prælata. Post altare verò holocausti labrum erat positum, in quo lavarentur, qui ad altare incensi intrabant: quia nemo repente fit summus, sed proficientibus meritis quilibet primò debet bella vitorum devincere, deinde à conditore suo compunctione lacrymarum supplex impetrare, ut pro ingressu regni dulces fundere fletus possit, qui pro timore poenitentium pridem fundebat amarus. Quid autem basis, in qua idem labrum erat positum, aptius quam ipsum desiderium regni, & vite celestis accipiatur? & cuius nimirum causa tanta sit, ut perfecti ac summi viri quotidiano se lacrymarum fonte diluant: & quod necdum perfecte videndo valeant gaudium internæ quietis, saltem suspirando degustent. Nam quia hoc lavacro, quod inter tabernaculum & altare positum est, perfectorum lacrymarum figuratur, etstantur ipsa verba quibus dicitur: Et missa aqua lavabunt in ea Aaron, & filii eius manus suas ac pedes. Neque enim quisquam de plebe ibi lavari: sed ipse Pontifex iustus est & filii eius, videlicet sacerdotes gradus inferioris, quod magnotum virorum, sicut perfectior vita, sic & compunctio solet esse sublimior. Non autem hoc ita dicimus, quasi soli altaris ministri hujusmodi compunctionis, vel possint habere, vel debeant virtutem: sed memores sermonis beati Petri Apostoli, qui quo cunctis fidelibus loquens, de angulari lapide, qui est Christus ait: *Et ipsi tanquam lapides vivi, super edifice amini domus spirituales, sacerdotium sanctum, offerent es spirituales hostias*. Et quod Johannes in Apocalypsi, Beatus, inquit, & sanctus, qui habet patrem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet po-

estatem, sed erunt sacerdotes Dei & Christi, admonemus omnes fideles mytico sacerdotum nomine censeri, utpote membra Christi videlicet sacerdotis aterni. Quibus etiã beatus, Apostolus Paulus, quid victimarum offerre debeant, ostendit, dicens: *Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem*. Non ergo solum ministri sacri altaris, sed & omnibus perfectis in quocunq; gradu positis hoc lavacrum posuit Moyses: quia lex Dei generaliter cunctis fidelibus gratiam salutiferæ compunctionis prædicavit. Quod si in persona Aaron ipsum magnum pontificem Dominum salvatorem accipere volumus, constat etiam eum hujus aqua labri, priusquam ad altare oblaturus intraret, esse lotum: quia priusquam thymiamata sui sacrosancti corporis propter salutem nostram in altari crucis incenderet, pro nostro amore etiam lacrymas fudit, quod in resurrectione Lazari celeberrimè innotuit. Bene autem additur:

Vt offerant in eo thymiamata Domino, ne forte moriantur. Moyses etenim timenda est anima spiritualis, & aterna, si quis ad ministerium altaris electus thymiamata orationum Deo reddere negligit. Mors timenda est, si quis ad sacrosancta mysteria abique speciali ablutione compunctionis intrare, & sancta Domini communibus manibus tractare præsumit. Lavent ergo manus suas ac pedes in aqua labri enei, & sic ad altare accedant. Abluant lacrymis actus & incellus, & deinde manus ad contingenda Christi mysteria proferant, pedumque gressus in atria Domini ponant, Quod æque præceptum reor his, qui eorundem sacramentorum perceptione mundandi sunt, ut cautiore curâ prius actus suos cogitatuque discutiant, event lent, purgent, ac sic ad participanda fidei sacramenta procedant, ne audire mereantur illud Apostoli: *Quicumque enim manducet & bibit indigne, iudicium sibi manducet & bibit, non discernens corpus Domini*, i. nequaquam edulium vivi panis à communium eucarum vilitate caurâ & sollicita est mente discernens. Hæc de labro & introitu ad altare possunt etiam hoc modo multum & utiliter accipi: quamvis principaliter illud altare interna orationum spiritualium vota significet. Diligentius verò intendendum est, quod in conclusione subiungitur:

Legitimum sempiternum erit ipsi, & semini eius per successiones. Eth enim labrum sive altare, quod fecit Moyses, ablatum, h sacerdotium quod constituit, in novæ Ecclesiæ sacerdotium mutatum est, nihilominus sempiternum manet legitimum lavacri & incensi spiritualis in vita fidelium: quod per thymiamata illius altaris, aquamque illius labri typicè signatum est: sicut & plura alia, quæ lex fieri iussit, sive perpetuò agenda vel celebranda prædixit, ad literam quidem observari cessarunt: sed iuxta typicâ intelligentiam spiritualiter observari à sanctis nunquam cessabunt, testante illo, qui non venit tollere legem, sed adimplere: *Quia iota unum aut unus apex non prateribit à lege, donec omnia fiant*. Nam & nostra humilitas ad illud semen pertinet, de quo dictum est: *Quia legitimum sempiternum erit ipsi, & semini eius per successiones*: non quidem de Aaron stirpe nascendo, sed credendo in eum, in quem Aaron cum sanctis eius avi credidit, de quo promissum est Abraham: *Quia in semine tuo benedicentur omnes familia terre*. Quatùm mentionem familiarum faciens Etajas ait: *Omnes qui viderint eos, cognoscent eos: quia isti sunt semen, cui benedixit Dominus*.

EXPLICIT EST EXPLANATIO VENERABILIS Bedæ Presbyteri, de Tabernaculo & vasis eius, & vestibus sacerdotum, libri tertii & ultimi: atque ita in veteris, quæcumque ab ipso scripta invenimus, Testamentum.

Rom. 12.

I. Cor. II

Matt. 5.

Gen. 25.

Esa. 61.

Ps. 119.

Ps. 41.

I. Pet. 2.

Apo. 20

V B E D E
T O M U S
S e c 4
B V I I
" = 2